

papirüs

SEVGİ SOYSAL...

Tante Rosa... Bir Yalnızlık Senfonisi...

ADNAN BİNYAZAR
ALİ BUDAK
AYÇA ÖZBAY
AYDAN YALÇIN
AYŞE ŞAFAK KANCA / AŞK
BARBAROS İRDELMEN
BEDRİYE KORKANKORKMAZ
BERSU TURGUT
BETÜL KILIÇ
BÜLENT BULUT
BURCU ARSLAN
CENK TANOVA
ELEM ERK
ESER CERAN ERDİ
FERHAT ÖZEN
FİLİZ CİVANER A.
GÖKSU N. ÇAKIR
GÜLSÜM CENGİZ
GÜLTEN DOĞRUYOL İNCESU
HAYDAR ERGÜLEN
İBRAHİM ÜNLÜ
IŞIL ÖZGENTÜRK
KADİR İNCESU
KAMBER DEĞİRMENCİ
KUENO DIAHO
LIDIA CHIARELLI
LORENZO SPURIO
MARGUERITE DURAS
MARIANA GEORGIEVA
MEHMET ALİ IŞIK
METİN TURAN
MEVLÜT ŞENER
MUALLA ALPAYDIN
MUSTAFA SEZER

NILAVRONİLL-SHOOVRO
NİLÜFER UÇAR
NURAY GÖK AKSAMAZ
RAINER MARIA RILKE
RUHİ SU
SABAHATTİN YALKIN
SUZAN KUYUMCU
TARIK GÜNERSEL
YUSUF FERHAT
ZELİHA AYPEK
ZEYNEP ALİYE

PAPİRÜS
İKİ AYLIK EDEBİYAT SEÇKİSİ
KASIM-ARALIK 2021 SAYI: 34

SANAT DÜKKÂNI YAYINCILIK ADINA SAHİBİ

ŞENAY VARLIOĞLU AKDAMAR

senayvarlioglu@gmail.com / Tel: 0536 481 82 23

ARTSHOP YAYINCILIK GENEL YAYIN YÖNETMENİ

VEDAT AKDAMAR

vedatakdamar@gmail.com

PAPİRÜS GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mesut ŞENOL

resilient.mesut@gmail.com

Tel: 0532 200 43 19

PAPİRÜS GENEL YAYIN YÖNETMEN YARDIMCISI

Filiz ARPINAR

PAPİRÜS YAYIN KURULU

Haydar ERGÜLEN – Şair ve Öğretim Görevlisi;

Prof. Dr. Ali BUDAK – Şair, Yazar ve Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı
Bölüm Başkanı;

Prof. Dr. Nilüfer NARLI – Yazar ve Bahçeşehir Üniversitesi Sosyoloji Böl. Başkanı;

Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN –Yazar, Çevirmen ve Gazi Üni. Öğr. Üyesi.

PAPİRÜS YAYIN ARAŞTIRMA ÇALIŞMA GRUBU

Barbaros İRDELMEN

Kamber DEĞİRMENCİ

Sabiha KÜÇÜKTÜFEKÇİ

Sinan AYDIN

Görsel ve Plastik Sanatlar Danışmanı:

Prof. Nurseren TOR

Avrupa Editörü:

Claudia PICCINNO

Dünya Gezgini Koordinatör Yazar ve Şair:

Dursun ÖZDEN

Kapak Deseni:

Bersu TURGUT

İç Desenler/Fotoğraflar:

Mariana GEORGIEVA

Kamber DEĞİRMENCİ

ARTLIFE

Mariana GEORGIEVA

BASKI

ŞENAY VARLIOĞLU AKDAMAR

MERKEZ MAH. HAYDARPAŞA SOK. 12/5 KÜÇÜKKÖY/GOP/İSTANBUL

Gsm: 0536481 82 23 / senayvarlioglu@gmail.com

Sertifika No: 41706

Bu seçkideki metinlerde belirtilen görüş ve düşünceler, yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

Editör'den.../ Sevgi Soysal'ları ve Hayatın Çelişkilerini Anlamak.../ Mesut Şenol / 02	
Sevgi Duygu / Haydar Ergülen / 05	
Yazın Dünyasında İki Yanlı Bir Testere / Zeynep Aliye / 09	
Işıl Özgentürk, Sevgi Soysal ve Tante Rosa / Işıl Özgentürk / 12	
Sevgi Soysal'ın Yapıtlarıyla Düşündürdükleri... / Nuray Gök Aksamaz / 19	
Bütün Kadınca Bilmeyişlerin Tek Adı: Tante Rosa / Aydan Yalçın / 25	
Endişe Yaratan Sanatçı: Ruhi Su / Metin Turan / 28	
İkinci Yeni Şiirleri, Mahrumiyetin, Tevekkülün, Hüznün ve Aslında Umudun Şiirleridir / Filiz Civaner A. / 35	
Sabrın ve Yaratıcılığın Yalnız Şairi: Rilke / Bedriye Korkankorkmaz / 38	
Alışılmışı Aşan Çöpsüz Üzüm Üykülerden Bir Güldeste – Bozkır Aydınlığında Aşk / Adnan Binyazar – Ferhat Özen / 41	
Tutkunun Mekânında Sürekli Doğan Sıra Dışı bir Yazar: Marguerite Duras / Zeliha Aypek / 44	
Venedik'in Gözleri / Betül Kılıç / 50	
Göksu N. Çakır'ın Kadınlarından Bilge Yenikurtuluş / Göksu N. Çakır – Mustafa Sezer / 52	
Büyükanne Karaağaç İle Genç Karahindiba / Ayça Özbay / 54	
Merdan 3. Bölüm: Güvercin Martı / İbrahim Ünlü / 58	
Yaşam Sınavı / Suzan Kuyumcu / 65	
Alacakaranlık / Lidia Chiarelli / 68	
Önceki Zamanı Dinle / Lorenzo Spurio / 69	
Ölüm Fermanıyla Yaşamak / NilavroNill-Shoovro / 70	
Boğaziçi Şalının Hüznü / Kuena Diaho / 71	
Çukurda / Tarık Günersel / 72	
Antakya Resimleri / Sabahatattin Yalkın / 73	
Kullanılmış Eşya Pazarı / Gülsüm Cengiz / 75	
Akşamdan Sabaha Örsünde Zamanın / Ali Budak / 77	
Neydi PIN Kodum / Barbaros İrdelmen / 78	
Kaygının Eli Kulağında / Yusuf Ferhat / 79	
İzmir Esintisi / Bülent Bulut / 80	
Kötü Şiir / Ayşe Şafak Kanca – A.Ş.K. / 81	
Ve Ben / Burcu Arslan / 82	
Hep Buradayım / Cenk Tanova / 83	
Olmak / Elem Erk / 84	
Ayna / Eser Ceran Erdi / 85	
Ruhsuz / Mualla Alpaydın / 86	
Say Ki Geçmesin Şiirin Tekliği / Gülten Doğruyol İncesu / 87	
Bir Gelinciğin Portresi / Mevlüt Şener / 88	
Şiirin Kürkü / Nilüfer Uçar / 89	
Hatay Restaurant Albümlerinden / Mehmet Ali Işık – Kadir İncesu / 90	

ARTLIFE

Mariana Georgieva / 92

Editör'den...

Sevgi Soysal'ları ve Hayatın Çelişkilerini Anlamak...

Mesut Şenol

Hayatımızı ne denli kendimiz şekillendirebiliyoruz, yaşadıklarımız ne denli bizim kontrolümüzde?

Hepimiz içinde bulunduğumuz toplumun hem bir ürünüyüz hem de onu yönetmeye, değiştirmeye çalışıyoruz kendi gücümüzle, kapasitemizle. Her ne kadar bazı sıkışmışlıklar içinde olsak da, gerek kendi özel hayatımızda gerekse toplum içindeki yerimizin ne olduğunu değerlendirip yorumlamakta bize ayna hatta dürbün tutan kalemlere ve dimağlara gereksinim duyuyoruz. Onların kişisel öyküleri bizi aydınlatıyor, bilgilendiriyor ve belki de kendi yaşamlarımızı daha iyi ve derinden yorumlamamıza vesile oluyor...

Papirüs 34, bu çerçevede, yaşamöyküsü hem özgün olan hem de toplumda benzerlerini bulabileceğimiz kişilikleri bize yapıtlarıyla tanıtan Sevgi Soysal'ı dosya konusu olarak ele aldı. Değerli edebiyatçı ve sanatçı dostlarımız Haydar Ergülen, Zeynep Aliye, Işıl Özgentürk, Nuray Gök Aksamaz ve Aydan Yalçın tarafından kaleme alınan ve Sevgi Soysal'ın çeşitli yönlerini bize yakından tanıtan yazıları okumak inanın size iyi gelecek...

Usta Kalem Metin Turan'ın Ruhi Su hakkındaki *"Endişe Yaratan Sanatçı: Ruhi Su"* yazısı ciddi bir araştırma ürünü. Filiz Civaner A.'nın *"İkinci Yeni Şiirleri, Mahrumiyetin, Tevekkülün, Hüznün ve Aslında Umudun Şiirleridir"* başlığıyla bize yaptıracağı gezintiyi ilginç bulacağınızdan eminim...

Rilke'yi tanıtan Bedriye Korkankorkmaz'dan sonra sırada usta edebiyatçı Ferhat Özen'in, duayen edebiyatçı Adnan Binyazar'ın *"Bozkır Aydınlığında Aşk"* adlı kitabını tanıtan yazısı, kıdemli yazarımızın öykülerinden sunduğu güldesteyi bizlerle tanıştırıyor...

Fransa'da yaşayan yazarımız Zeliha Aypek, *"Tutkunun Mekânında Sürekli Doğan Sıra Dışı Bir Yazar: Margurite Duras"* başlıklı incelemesiyle, önemli bir edebiyat kimliğini hepimiz için irdelemiş olmanın mutluluğunu yaşıyor olsa gerek...

Betül Kılıç'ın yazdığı *"Venedik'in Gözleri"*, bizzat yerinde deneyimlenen yaşantıların imbiğinden ve gözlemlerinden geçerek bize ulaşmış...

Mustafa Sezer, Göksu N. Çakır'ın, *"Bilge, Kedi Olmak İstiyor"* adlı kitabının kahramanlarını tanıtıyor. Ayça Özbay'ın *"Büyükanne Karaağaç İle Genç Karahindiba"* öyküsü, bizi çocuksu ve doğayla barışık bir dünyaya götürecektir...

İbrahim Ünlü, Merdan dizisinin 3. Bölümünde *"Martı Güvencin"* öyküsüyle sürükleyici bir anlatımı kâğıda dökerek, okuyucularına sunuyor...

Suzan Kuyumcu, *"Yaşam Sınavı"* adlı öyküsüyle bu sayımızda yerini aldı...

Yurt dışından ve içinden şairlerimiz ise şu adlardan oluşuyor: Lidia Chiarelli, Lorenzo Spurio, NilavroNill-Shoovro, Kuena Diaho, Tarık Günersel, Sabahattin Yalkın, Gülsüm Cengiz, Ali Budak, Barbaros İrdelmen, Yusuf Ferhat, Bülent Bulut, Ayşe Şafak Kanca, Burcu Arslan, Cenk Tanova, Elem Erk, Eser Ceran Erdi, Mualla Alpaydın, Gülten Doğruyol İncesu, Mevlüt Şener, Nilüfer Uçar ve Mehmet Ali Işık. Mehmet Ali Işık ve Kadir İncesu ile sürdürdüğümüz bölüm, *"Hatay Restaurant Albümlerinden"* Mehmet Ali Işık'ın yazdığı şiirle güncel bir fotoğrafı içeriyor...

Artlife Bölümünde Bulgar seramik ve resim sanatçısı Mariana Georgieva'nın eserleri var. Kamber Değirmenci'nin Mariana Georgieva ile birlikte yaptığı katkıya, Bersu Turgut'un Sevgi Soysal'ı resmettiği kapak görseline teşekkürlerimizi sunmayı da ihmal etmeyelim...

Keyifli okumalar diliyorum...

SEVGİ DUYGU*

Haydar Ergülen

Yıldırım Türker “İsyankâr Neşe” koymuş adını. Hem doğru hem de güzel demiş. İsyankarların çoğu gibi evvel giden, ve yokluklarıyla dünyanın gerçekten de kederli, boş, ıssız, hatta gereksiz bir yer olduğunu düşündüren, yaşatanlardan bir neşe o. Neşe hali değil, neşenin kendisi. Tanıdım mı, yoo, okumak da tanışmak sayılırsa, kitaplarını gençliğimden beri okudum, sonra onunla ilgili yazıları, bazı kitapları, sempozyum kitaplarını, *Tante Rosa*’nın 1968’deki ilk baskısından başlayarak. İlk baskısında Sevgi Sabuncu’dur adı. Kitap yayımlandığında o 32 yaşındaymış ben de 12 yaşında bir okuru. Perçemim yoktu ama tutkulu bir okuru oldum. Bu fazla ‘şairane’ cümleyi de onun ilk kitabını cümle içinde kullanmak için kurdum. *Tutkulu Perçem*, 1962’de kendi olanaklarıyla yayımladığı ilk kitabı.

İsyanda neşe var, neşede ise isyankâr olmanın ruha, oradan da yüze, gözlere ve sözlere vuran ince alayı, bilge gülüşü ve bazen, anlamının getirdiği hoşgörü bazen de anlamının da başışlatamadığı durumlar karşısındaki hayal kırıklığı... Uzun yıllar TRT’de birlikte çalıştığı, “TRT Ailesi”nden, romanımızın öncü adlarından Adalet Ağaoğlu, Sevgi’nin neredeyse tüm hallerini hatırlıyor. “Sevgi ile Sevgi Soysal” başlıklı, içtenlikle yazdığı, sanırım Sevgi’yi anlattığı için de harflerin gözlerinin içi parladığı, sözcüklerin gülümsediği, eh cümlelerin de dayanamayıp zaman zaman makaraları koyverdiği yazıda, Soysal’ın yapıtlarını tek cümleyle ama harika biçimde özetliyor. Yapıtının yazarına ne kadar benzeyebileceğini de bu cümlede gösteriyor bize: “*Tutkulu Perçem*, *Tante Rosa*’dan *Hoşgeldin Ölüm*’e dek uzanan bir dizi, duygunükte-zeka-direnç ve güne tanıklık buketi...” (*Karşılaşmalar*, Everest Y., Ağustos 2014, s.88). Ağaoğlu’nun 1984’te yazdığı bu cümle bana başka bir şeyi anımsattı. Çok soyadı değiştiren biri olduğunu Adalet Ağaoğlu da yazısının başında espiyle vurguluyor, “Sevgi Yenen-Sevgi Nutku-Sevgi Sabuncu-Sevgi Soysal ve Sevgi.” Kendi soyadı, yaptığı üç evlilikten gelen soyadları ve Sevgi. Buna bence hem birbirlerine çok benzeyen, hem gençlikleri, güzellikleri benzeyen kızkardeşinin adını da eklemeli. Sevgi çünkü en çok da Duygu. Neredeyse baştanbaşa Duygu. Sevgi Duygu.

Adalet Ağaoğlu’nun tanıklığı yeniden. Hem kalabalıklarda hem yalnızlıklarda tanıdığı Sevgi: “Kalabalıklarda neşeli, çılgın, nükteli, hınzır, zeki, bazen bir espi uğ-

runa takazaları olan, okları bir kendine, bir karşıya savuran! Yalnızken, başbaşaaysanız: Romantik, kendine dönük, çok duygulu, fazla duyarlı, hatta biraz 'günah çıkarıcı'-gereksiz yere-en beceriksiz 'Katolik!'" (agy., s.90) Sonra da bu ikisini karşıtıklarda buluşturan bir sıfatlar silsilesi ile bir roman kişisi olarak düşler Sevgi'yi: "Çok renkli, karmaşık; neşeli ve hüzünlü; şeytan ve melek; çocuk ve büyük; olgun ve çocuk; düşücü ve gerçekçi; gırgır ve ciddi; dürüst ve yalancı; çekinik ve dobra; utangaç ve cesur." Böyle bir roman kişisi olarak Sevgi'yi seçmek ister ama yazıyı bitirirken de şöyle söyler: "Güçtür Sevgi'yi anlatmak, çok güç. Bir romanı yazmak bile, Sevgi'yi tam, olduğu gibi anlatmaktan daha kolaymış gibi gelir bana." (agy., s.98)

Umarım Adalet Hanım'ın bu cümlesini fazla kimse okumamıştır! Böyle dilek olmaz tabii, sanki kıskanıyormuşum gibi, olmaz da son yıllarda ünlü, özellikle de ef-sanevi, yaşamıyla da ilgi çeken yazar ve şairlerin romanlarını yazmak diye bir adet peydah oldu! Okumadım hiçbirini, o nedenle bir yorum yapmak istemem, yalnızca yeni bir gelişme diye belirtmek istedim. Bir de tabii Adalet Hanım'ın dediği gibi 'Sevgi'yi anlatmak güçtür' sanırım. Bunca renkli bir kişiliği, zengin bir yaşamı, bir o kadar da hızlı, dolu, yoğun, çileli, ve çoook uzun yıllarmış duygusu veren, duygusu tümüyle gerçek olan, ne yazık ki kısa süren bir ömrü...Kim anlatabilir sahi, kim ve nasıl?

Ağaoğlu'nun Sevgi Soysal'da bulduğu özelliklerin bir bölümü, farklılıklarıyla başka kadın yazarlarda da bulunabilir. Sözelimi direnç ve umut eylemi, Cumhuriyet dönemindeki tüm kadın yazarları buluşturur. Kadın olmanın iki kere direnmek anlamına geldiğini söylemek bile gereksiz. Hemen hemen tüm kadın yazarlarımızı az ya da çok okudum. Halide Edip'ten başlayarak Suat Derviş, Nezihe Meriç, Leyla Erbil, Füzûzan, Pınar Kür, Tomris Uyar, Adalet Ağaoğlu, Tezer Özlü, Buket Uzuner, İnci Aral, Latife Tekin, Müge İplikçi, Ayşegül Devecioğlu, Ayfer Tunç, Şebnem İşigüzel, Gaye Boralıoğlu, Ece Temelkuran, Sema Kaygusuz, Şule Gürbüz, Nazan Bekiroğlu, Mine Söğüt'e kadın yazarların daha zeki olduğunu düşünürüm. Okudum ve öyle düşündüm. Galiba direncin ve umudun bayrağını dalgalandıran rüzgârın adı neşe. "Neşeli ol ki genç kalasın" dizesi boşuna söylenmemiş bence, neşeli ol ki zeki olasın demek anlamına da geliyor ki, zeka mı neşenin çiçeği neşe mi zekanın ağacı, her neyse, ayrılmaz bir ikili, neşe ile zeka, tıpkı Sevgi ile Duygu gibi. Sevgi'de Duygu var, Duygu'da Sevgi. Zekâda neşe var, neşede zekâ.

Evvelgiden pek çok yazar ve şair gibi, yazgısının dolu dolu yaşamak, topluma göre uçlarda yaşamak, iyiliği ve kötülüğü derinlemesine duyumsamak, ve elbette olabildiğine yazmak olduğunun bilincindeydi ya da farkındaydı diyelim. Yapıtları yaşamını uzatanlardan. Tezer Özlü gibi, Nilgün Marmara, Didem Madak gibi 'gencölen', ama yapıtı hep yeni kalan. *Tante Rosa* (1968) örneğin. İkinci kitabı. Bu yıl tam 50 yaşında bir kitap. İlk kitabı *Tutkulu Perçem*'le(1962) birlikte, Sevgi Soysal'la pek de bağdaştırılamayan, ama sonraki kitaplarının ve siyasal tavrının hatırına hoşgörülen ya da bağışlanan iki kitap. Daha çok da 'ilk kitaplar, gençlik hatasıdır' anlayışı uyarınca görmezden gelinmiş kitaplar. Şimdi olsa postmodern olarak adlandırılıp beğenilecek, deneysel olarak görülüp seviyecek kitaplar ikisi de. Ne yazık ki pek az eleştirmen tarafından görülmüş. Mehmet H. Doğan *Tante Rosa* için yüreklendirici olduğu kadar kitabın değerini de hakkıyla veren şu cümleleri yazmış: "*Tante Rosa*'daki hikâyelerde, yaşamın sonradan sinsice konmuş bütün kurallarına, sınırlandırmala-

rına başkaldıran, içinden gelen dürtülere daha çok inanan bir insanı anlatır Sevgi Soysal."

Tante Rosa'nın Sevgi Soysal ve ailesindeki kadınların otobiyografisi anlamında ortakbiyografisi olduğu sıkça yazılmıştır. O da kimi yanıtlarında bunu kabul eder. Otobiyografiden çok Sevgi Soysal'ı ve ailesindeki kadınlarla beraber aslında tüm kadınları kapsayan bir ortakbiyografidir "*Tante Rosa* bütün kadınca bilmeyişlerin tek adıdır." Pek az kadının yapabildiği, ama pek çoğunun düşlediği, istediği, aklından geçirdiği eylemlerin de adıdır. Kitabın en çok alıntı yapılan, soru sorulan, üzerine konuşulan, yorum yapılan bölümündeki gibi, 'bırakma'nın adıdır. Bırakmak, gitmek ve *Yürümek*. Belki de bu nedenle *Yürümek*'in (1970), bir bakıma *Tante Rosa*'nın devamı olduğu belirtilmiştir. Bırakma cesaretini kendinde bulan, gitme yürekliğini gösteren ve özgürlüğünü yürümekte arayan, keşfeden kadının da bir adı daha olur böylece.

Tante Rosa üzerinden sorgulanan aslında çoğunlukla yapıtın yazınsal değeri değildir. Yalnızca toplumun değil, entelijansiya ya da henüz belirmekte olan sol hareket ya da devrimci aydınların, entelektüellerin bile, 'aslanan kadın erkek demeden işçi sınıfı öncülüğünde devrime ulaşmaktır' deyip, kadın sorunu ya da kadın özgürlüğünü tali, ikincil sorun olarak devrimden sonraya 'erteleme' anlayışına edebi karşı çıkışıdır. Bir bakıma dünyadaki 68'le bizdeki 68'in temel ayrılık noktasıdır. Kadın, devrimden sonra özgürleşecektir! Tabii romanda ya da birbirine bağlı 14 öyküden oluşan *Tante Rosa*'da tartışılan kadının devrimci rolü ya da konumu değildir. Kadın olmanın kendiliğinden bilinci ve kadın doğasının tezahürü de sayılabilecek ve kadınların genel değil, ortak talepleri, arzuları, düşleri, güçlü yönleri, zayıflıklarıyla örülmüş bir kadın olarak *Tante Rosa*, yetersiz de olsa bir karşı çıkmanın, tam olmasa da bir bilincin ve sonuna dek gidilmese de özgürlük arayışının, nihayet kadının kadın olarak varlığının fark edilmesinin adıdır. Suat Derviş'ten Leyla Erbil'e, şiirde Gülten Akın'a uzanan kadın özgürleşmesinin yazısı ve şiirine, Sevgi Soysal'ın da ilk katkılarıdır, sürece ve *Yürümek*'le, Türk edebiyatında yol açıcı bir katkı sunacaktır. Burada genel olarak Türkiye'de kadın hareketi, kadın özgürleşmesi olarak sözünü ettiğim eylemler, etkinlikler, yazınsal katkılar, akademisyenler ve edebiyatçılar tarafından Sevgi Soysal'ın 'feminist' olarak tanımlanıp tanımlanmamasından çok yapıtının feminist olduğu ya da feminist özellikler taşıdığı biçiminde değerlendirilecektir.

Kim bilir belki de ister seçim diyelim ister kısacık yaşamının olağanüstü yoğunluğu ve doluluğu, karşısına 'hiçbiri' şıkkını çıkarmıştır. Her şey ve hiçbiri, çoğunlukla aynı yerde, aynı yapıda ve aynı insanda buluşur. O kadar çok şey olunca, yapınca, hiçbiri diğerinden daha özellikli sayılmaz, adeta eşitlenir. Feminist, devrimci, sevgili, anne, yazar, muzip, duyarlı, isyankâr, özgürlükçü, merhametli, eşitlikçi, adil, neşeli, âşık, meraklı... Bu sıfatların çoğu da birbirine içkin olduğu için az çok belli bir profili tanımlar. Herhalde okurları Sevgi Soysal için bunlara başka ve yeni sıfatlar da eklemişlerdir, ekleyeceklerdir.

Bu sıfatlar ve özelliklerden sonra eklenmesi şaşırtıcı olmayacaktır sanırım, Sevgi Soysal "yıldırımlar yaratan bir ırkın ahfadı" olarak yaşayageldiğimiz bu ülkede, 'kahraman yaratmadan' yazmayı da başarmış bir edebiyatçıdır. Roman ve öykü kişilerinin pek çoğu başaramamış, yenik kişilerdir ama mücadeleyi, direnmeyi ve umudu

elden bırakmamışlardır. Nazım Hikmet'in 'büyük insanlık' dediği ve Turgut Uyar'ın da "açlık çoğunluktadır" dizesiyle hallerini beyan ettiği kimseler. Kişi değil, kimse. Sevgi Soysal'ın "yaratıcı cesaret"ine değinen Pelin Başçı, "Soysal'ın kahraman olmayan, olamayan kişileri, kadın, erkek, çocuk-hepsi- bu yaratıcı cesaretin ürünüdürler. Soysal'ın edebiyatı sadece kahraman kavramına mesafeli durmaz, kahramanlık ideali üzerine kurulmuş verili kimlikleri, bunların insanları tutsak alışlarını da eleştirir." ("Sevgi Soysal'ın 'Ay'ı Boyamak' aslı hikayesinde kimlik, cinsiyet ve temsili (permormatif) dönüşümler, *İsyankar Neşe Sevgi Soysal Kitabı* içinde, haz: Seval Şahin, İpek Şahbenderoğlu, İletişim Y., 2015, s.253)

Yaratıcı cesaret aynı zamanda tam da olması, söylenmesi gereken anda ve zamanda yapılan bir eylemse Sevgi Soysal bunun da hakkını vermiştir. Sevgi Soysal üstüne *Bir Sevgi'nin Öyküsü* (Kavram Y., 1990) incelemesini yazan A. Mümtaz İdil'in dediği gibi, "Kahramanlığın moda olduğu, devrimciliğin mutlak kahramanlar yaratması gerektiği düşüncesinin egemen olduğu bir dönemde kahraman yaratmadan" yazar Soysal.

Bir de Ankara'nın yazarıdır. "*Senden yardım umar her bahtı kara*" dizesindeki 'bahtı kara'nın artık kendisi için söylendiği Ankara. İşte Sevgi Soysal'a yakınlık duymak, sevmek için şahane bir neden daha. Ankara'nın 'şahane bir neden' olmasını da ancak Ankara'da yaşayanlar ya da benim gibi lise ve üniversiteyi, yani güzel zamanların gençliğini orada yaşamış olanlar bilebilir. Eh bir de

Ankara'nın şahane yazarları, Bilge Karasu'dan Vüsat O. Bener'e, Adalet

Ağaoğlu'ndan Sevgi Soysal'a. Üstelik Ankara'nın hiç moda olmadığı zamanlarda, şimdi bir Ankara modası var biraz, onu yaşamak ve yazmak. Sevgi Soysal roman kahramanlarına yaptığını roman mekanlarına da yapar, Ankara aslında anamekandır ama, nerdeyse bir 'anti-kahraman' olarak durur Soysal'ın yapıtlarında, bkz. *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* (1973).

Genç gittiği için değil yalnızca, hayatta olsaydı da genç kalacağına, genç düşünceğine inandığım bir yazar. Yaşamını okudum, kitaplarını okudum, resimlerine baktım ve öyle düşündüm. Sanırım Sevgi Soysal için herkes de böyle düşünür. Yüzü yazdıklarından genç, yazdıkları ruhundan genç, ruhu hep genç. Yoksa ne *Tutkulu Perçem*'i ne *Tante Rosa*'yı yazabilir, yazmakla kalmayıp yayımlayabilirdi. İyi ki yayımlamış. *Tutkulu Perçem*'deki monolog mu diyalog mu olduğu anlaşılmayan ama daha çok aforizma tadı veren "İkili"yi okumak bile, onun zamanından genç olduğunu gösterir bence.

Sevgi Soysal'a çok benzeyen bir arkadaşımız vardı. Neşe Ozan. ODTÜ'den. O da Ankara görmüşlerden yani. Bir kaç yıl önce yitirdik onu da. Devrimci bir ruh, devrimci bir güzellik. Çok çocuğa, yoksula, insana emeği, arkadaşlığı, iyiliği dokundu. Sevgi Soysal için Adalet Ağaoğlu'nun sıraladığı özelliklere ben de

Neşe'nin iyiliğini ekliyorum. Benzemenin iyi olduğu haller ve insanlar da vardır. Benzemek sevindirir, sevdendir. Ben ikisini de çok sevdim.

* Nilüfer Belediyesi Yılın Yazarı Sevgi Soysal Sempozyumunda sunulmuştur.

Yazın Dünyasında İki Yanlı Bir Testere

Zeynep Aliye

Soğuk Savaş dönemidir. II. Dünya Savaşı'nın yarattığı tahribat, üretim araçlarında ve ilişkilerinde Devler Ligi'nin iştahını kabartan değişim, öte yanda kan dökülmesinden, kıymandan bunalmış, yoksul düşmüş halklar ve onların hak arama mücadelesinde bütün dünyada bayrağı elinde tutan kesim, Türkiye dâhil, edebiyat ve sanat dünyası olmuştur.

Ülke aydını için zor yıllardır. Ancak biliyoruz ki başta edebiyat olmak üzere sanat disiplinleri, zor dönemlerden güçlenerek çıkma yeteneğine sahiptir. Bu bağlamda söz konusu yıllarda yazılan eserlere, edebiyat adına tartışılan konulara bakıldığında Türk edebiyatının altın çağı dahi diyebiliriz. Bir yanıyla toplumun sesi sözü olmaya, onu dönüştürmeye soyunmuş toplumcu gerçekçi hareket, öte yandan gözünü Batı'ya dikmiş, bütün kalıpları kırmaya adeta ant içmiş, ağırlıklı olarak şairlerin oluşturduğu II. Yeni'ciler (II. Yeni'nin şairlerinin büyük bölümünün erkek; yazar kesimininse ağırlıklı olarak kadınlardan oluştuğunu bu arada belirtmekte yarar var), bir yanda başını Attila İlhan'ın çektiği Mavi Hareketi; Garip Akımı, Hisarcılar, bağımsızlar gibi farklı söylemlerin savunucusu grup ve sanatçılar; Türkçemizin kültür ve sanat dili olarak güçlenmesine, edebiyat nehrinin sıkıştırıldığı havzadan, bir menderes yapıp denize doğru akışını sürdürmesini sağlamaya çalışmışlardır.

Sevgi Soysal da; iktidarın, düşünce ve ifade özgürlüğünü engellemek için Komünizm düşmanlığına sarıldığı, en basit hak arama mücadelesini bile tehdit algısıyla cezalandırdığı, hapishanelerin edebiyatçıların ikinci adresi haline geldiği 50'li yıllarda yazmaya başlamış, yapıtlarını da geniş bir türler coğrafyasında vermiştir. Nitekim öyküler, romanlar, radyo için oyunlar yazmış, başta Brecht'ten olmak üzere, çeviri edebiyatımıza önemli katkılar sağlayan çeviriler yapmış; Politika gazetesinde, okura hayatı farklı pencerelerden gösteren; ince bir alay ve açık sözlü bir anlatımla kaleme aldığı, sosyal adalet tutkusuyla dolu köşe yazılarıyla da inanılmaz bir verimlilik sergilemiştir.

1960'tan itibaren Dost, Yelken, Ataç, Yeditepe ve Değişim başta olmak üzere dönemin önemli dergilerinde yayımlanan ilk öykülerinde bireyi, onun iç dünyasındaki çatışmaları, toplumla yaşadığı uyumsuzluğu Kafkaesk bir söylemle kaleme aldığını; gerek Yürümek gerek Yenişehir'de Bir Öğle Vakti adlı romanlarıyla II. Yeni grubuna

yakın bir yazın anlayışı sergilediğini söyleyebiliriz. Grubun, 'Adeta yeni bir dünya kuruluyor, biz de onu yeni bir dil ve edebiyat anlayışıyla destekliyoruz', söylemine uygun öyküler yazan Leyla Erbil, Tomris Uyar, Füzûzan arasında sivrilip öne çıkmayı başarması da dil ve anlatımındaki derinliğin yanı sıra metinlere ustaca yedirdiği ironik söylemle mümkün olmuştur.

Yine ilk öykü kitabı Tutkulu Perçem ve Behçet Necatigil'in sözleriyle, "romantik ironisi, şiirli, nükteli, yer yer grotesk anlatımıyla hikâyeciliğimizin özel başarılarından biri" sayılan Tante Rosa bu bakımdan iki önemli örnektir.

Ancak edebi kişiliğinde ikinci dönem sayılan 1965 sonrasında, projektörünü birey yerine topluma çevirdiğine, bunalımlı, karamsar, yabancılaşmış, romantik, duygusal bir söylem yerine gerçekçi bir anlatımı yeğlediğine tanık oluyoruz. Nitekim toplumsal muhalefetin dalga boyunun yükseldiği bu dönemde Sevgi Soysal, öğrenci ve gençlik hareketlerini, aydınların toplumsal, siyasal gelişmeler içindeki yerlerini siyasal kovuşturmaları, hapishaneleri sürgün yaşamını ve işkenceyi anlatmıştır.

Sevgi Soysal'ın erken keşfedilmiş ve değeri bilinmiş bir yazar olduğunu söyleyebiliriz. Daha ilk romanı Yürümek'le neredeyse tüm edebiyat dünyasının dikkatlerini üstüne çekmeyi başarmıştır çünkü. Dönemine göre konu ve yarattığı kadın karakter bakımından son derece cesur bir roman olmasının dışında kitabın müstehcen bulunarak toplanması, daha sonra da yazarın tutuklanması yoğun tartışmalara, yanı sıra Sevgi Soysal adının geniş bir çevreye yayılmasına önemli bir katkı sağlamış olmalı. Ancak erken ulaştığı çok okunurluk karşısında başı dönmeyen; dahası yazdıklarını yetersiz bulan, bundan büyük mutsuzluk duyan, bu bağlamda hırçınlaşan, sürekli olarak kendini aşmanın peşinde bir yazar olmuştur daima.

Sevgi Soysal yalın, doğal anlatımı, konuları işleyişindeki içtenlik, sade dili, akışkan kurgusu ile okuru yormayan yazarlar arasında sayılabilir. Gerek ilk dönem gerek ikinci dönem yapıtlarında bu değişmez. Atilla Özkırımlı'nın ifadesiyle, 'hayat çizgisiyle yazarlık çizgisi birbirine paralel olarak yürür. Biri ötekinden ayrılamaz ya da soyutlanamaz. Hayatı ne oranda, ne yönde, nasıl değişmişse sanatı da aynı gelişimini sürdürmüştür'. Hatta okur, onun bir pankart gibi yükselen isyankâr ruhu, hareketli, değişime açık coşkulu yaşamına dair pek çok ayrıntıyı bulabilir yapıtlarında.

Heyecanlıdır. Attilâ İlhan'ın dediği gibi, 'Hep, yapamıyorum, başaramıyorum' hissiyatı içindedir. Hayata karşı olan eleştirel tavrını kendinden, yazdıklarından esirgememiştir ve yazdıklarına da uygulamasıdır. Bu memnuniyetsizlik, onun sürekli olarak yeni bir dil ve anlatım arayışının da tetikleyicisidir. Nitekim Yürüyüş'ten Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'na; Tutkulu Perçem'den Tante Rosa'ya, Yenişehir'de Bir Öğle Vakti'ne, tüm yapıtlarında yeni anlatım ve biçim denemelerine girdiğini görebiliriz. Bu sayede de yazdıkları yoğun iç döküş olmaktan çıkıp son derece ustalıkla bir kurgu, estetik bir dil ve anlatımla kurulmuş öykü ya da romanlara dönüşmüş, dolayısıyla okuru bir yaşam öyküsü okuduğu hissiyatından kurtarmış, yapıtı yeniden yeniden okunabilecek bir edebi metne dönüştürmüştür. Nitekim, yer yer özyaşamsal özellik taşıyan, kadın-erkek ilişkileri ve abide gibi görülen evlilik kurumunu eleştirdiği müstehcen bulunup soruşturmaya uğrayan ve kendisinin de tutuklanmasına yol açan romanı Yürümek başta olmak üzere pek çok romanıyla ilgili olarak Sevgi Soysal'ın hayatı edebiyatına dâhildir denilebilir.

Cesurdur. Döneminin genel geçer ahlak anlayışının ikiyüzlülüğüne vurgu yapmıştır sürekli. Kadının toplumdaki yeri; kadın-erkek ilişkileri ve özellikle kadınlar için halkalı kölelikten farklı olmayan çürümüş evlilik kurumunu irdelemiş; adeta taşları yerinden oynatmaya kalkmış, bu bağlamda her kesimin saldırısına maruz kalmıştır.

Soysal'ın, ele aldığı konular, özellikle de yarattığı özgür ruhlu, özgün olmanın peşindeki kadın kahramanlar yerli olmamakla eleştirilmiştir. Kahramanlarının bu kadar tepki çekmesinin nedeniyse, son derece sahici olmalarıdır. Herhalde Sevgi Soysal denilince aklımıza ilk gelecek olan Tante Rosa, Hatice Hanım gibi gerçek dünyadan fıskırmış kadın karakterlerdir. Edebiyatımız portreler galerisine hoşgörüsüz, halka tepeden bakan, kibirli, yalancı, çıkarıcı, samimiyetsiz, yargılayıcı, aşağılayıcı kişilik özellikleri olan bir yüksek bürokrat eşi Hatice Hanım; hiçbir şeyi beğenmeyip sürekli halinden şikâyet eden, soğuk ve mesafeli duruşuyla rahatsız edici bir tip olan ve hayatına giren tüm kadınların, annesi, anneannesi, teyzesi dâhil, toplamı diyebileceğimiz Tante Rosa başta olmak üzere; Şafak'ta Oya; Yürümek'te Ela; çok kahramanlı, yüzünü hayatın en yoğun aktığı sokağa çevirmiş, bu bakımdan unaminist bir roman olarak da görülebilecek Yenişehir'de Bir Öğlen Vakti'nde Hatice Hanım, Mehtap, Mevhibe Hanım, Olcay, Aysel gibi çok önemli karakterler armağan etmiştir. Yine de Soysal'ı, 12 Mart döneminin en önemli yazarlarından biri haline getiren, tutuklu kaldığı sürede yazdığı ve aynı dönemde tefrika olarak yayımlanan Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu romanıdır. İronik söylemini zirveye çıkardığı Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, onun edebi anlayışının, toplumcu gerçekçi edebiyata doğru bir geçiş yaptığına tanık oluruz. Başlangıçtaki II. Yeni'ye yakın söylemden uzaklaşıp, toplumcu gerçekçi bir anlayışa yaslandığını kabul etmek gerek.

Gerçek bir hümanisttir ve doğrularını her koşulda, herkese karşı, onları kırma pahasına savunmaktan çekinmemiştir. Yaşamı ve yapıtlarıyla, son derece muhafazakâr bir yapısı olan Türkiye toplumuna, yanı sıra yakın olduğu sol siyasetin hayata ve insana karşı sergilediği ölçülü, katı, ödünsüz anlayışı eleştirmekten çekinmemiş, bir isyan meşalesi gibidir Sevgi Soysal. Doğrularını kalemle haykırmak için müthiş bir yazma isteği ve azmiyle doludur. Nitekim Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nda geçen sekiz aylık süreye her birine alaycı, iğneleyici tebessümünün yerleştiği roman, hikâye ve anı kitaplarını sığdırmayı başarması onun cesaretinin, azminin tükenmez umudunun kanıtlarıdır.

Roman ve öykülerinde işlediği konular, yarattığı karakterlerle kimilerince feminist, kimilerince seçkin, kimilerince özentili bir edebiyat yapmakla suçlansa da, hatta dışlansa da özellikle Politika gazetesindeki etkili yazılarıyla dönemin önemli muhalif aydınlarından biri olduğunu herkese kabul ettiren Sevgi Soysal, bugün hala geniş çevrelerden gördüğü ilgiye, çok okunurluğa, hakkında incelemeler araştırmalar yapılmasına bakılarak aynı zamanda iyi bir yazar olduğunu kanıtlamaktadır.

IŞIL ÖZGENTÜRK, SEVGİ SOYSAL VE TANTE ROSA

Işıl Özgentürk

Ölüm ve yaşam isteğinin dorukta buluştuğu bir zaman dilimidir aşk.

Bu işi ilk kez yapıyorum, bir edebiyat dergisinde bir filmde, **“Seni Seviyorum Rosa”** filminden söz edeceğim. Doğal olarak, *ben, Sevgi Soysal ve Rosa* bu işi hep birlikte başarmaya çalışacağız.

En iyisi sorular sormak, kimi zaman sözü Sevgi Soysal’a, kimi zaman Rosa’ya, kimi zaman da bana bırakmak. Öyleyse ben kendime sorularımı sormaya başlayayım...

Soru: Klasik bir giriş olsun Işıl Özgentürk. **“Seni Seviyorum Rosa”** filmini çekme düşüncesi ne zaman aklınıza düştü ve nasıl gelişti?

Yanıt: Sevgi Soysal’ın **Tante Rosa** romanını okuduğumda, Rosa’ya resmen aşık olmuştum. Kimselere söylemeden, çekip çekmeyeceğimi bilmeden, kimselere danışmadan hemen bir senaryo yazdım. Ve Sevgi Soysal’ın eşi Mümtaz Soysal’la bir prensip antlaşması yaptım. Şöyle dedim: “Bir gün para bulunsam, ben Tante Rosa’yı çekmek istiyorum.” Bu antlaşmanın üstünden yıllar geçti. Bu arada ben filme çekilen iki senaryo yazdım. *Su Da Yanar* ve *Bekçi*. Rosa bekliyordu ve sırası gelmişti. Kültür Bakanlığına başvurdum, bakanlıktan destek aldım. Seçici kuruldakiler şöyle demişler: “Güzel senaryo ama Işıl tecrübesiz. Olmadı kocası (Ali Özgentürk) çeker.” Bunu çok sonraları duyuyorum. Neyse ki film Ali Özgentürk’e kalmadı. Bakanlık desteğinden sonra yurtdışından yapımcı buldum.

Bunlar teknik gelişmeler, şimdi gelelim Sevgi Soysal’ın Tante Rosa’sına neden

aşık olduğuma... Benim yazarlarım hep acının, hüznün ve şiirin yazarları olmuşlardır. Sevgi Soysal tüm kitaplarıyla bu tanımın içine girer. Tüm kitaplarını çok seyerek okudum ama Rosa'nın yeri ayrı...

Kısaca Rosa örselenmiş ve "becerememiş" bir insandır. Neyi becerememiştir? "Kurallara göre yaşamayı." Tek tip eğitimden geçiyoruz hepimiz. Bütün dünyada tek tip insana doğru bir gidiş var. Her şey medya ve sosyal medya üzerinden biçimleniyor. Tüm yaşamımızı esir almak isteyen bir dünya düzeni var. Kendimize hiçbir soruyu sorma hakkı bırakmıyorlar, rüyalarımızı bile ele geçiriyorlar. Benim ve Sevgi Soysal'ın kahramanı Rosa kendi iç dünyasına doğru bir yolculuğa çıkıyor. Bu yolda ne kadar örselenirse örselensin düşe kalka ilerliyor. Kadın ya da erkek olması o kadar önemli değil. Ben bir anarşist karakteri anlatmak istedim. Tümünüyle toplumun değerleri dışına çıkmayı becerebilen, gülünç olma adına, alay edilme adına kendi yolunu kendi biçimleyen birini anlatmak istedim.

Sevgili Sevgi Soysal keşke filmi görebilseydi, kahkahalarla güler ve hemen bana Rosa'nın kitapta yazmayan sırlarını bir bir anlatmaya başlardı.

Soru: Rosa kendini çok seviyor, hatta bu sevgi narsisizm sınırlarına kadar gelip dayanıyor.

Yanıt – Evet evet, o kendini seviyor. İnsanları da. Siz kendinizi beğendiğinizde, hayallerinize doğru yolculuk etmeye başladığınızda pozitif bir enerjiye sahip olursunuz. Ama dikkat, burada Sevgi Soysal devreye giriyor. Yaşamı kendi istediği biçimde yönetmeye çalışan bu roman kahramanı aynı zamanda çok çabuk intihara gidecek bir yapıya da sahip. Bu tip kahramanlar bıçak sırtında yürürler ve yanlarında hep intihar duygusunu yaşarlar. Evet Sevgi'nin sözünü ettiği bu duyguyu ben de iyi bilirim Zaman zaman bana da eşlik eder.

Soru: Rosa, filmi boyunca yalnızca aşkın peşindeymiş gibi görünüyor? Öyle mi?

Yanıt: Aslında o bütün film boyunca insanlarla iletişim kurmaya çalışıyor. Aşk da bu çabanın dışavurumunun en belirgin göstergesi olduğu için seyirciye sadece aşkın peşindeymiş gibi görünebilir. Aslına bakılırsa bizler de bu duygu için, aşk için yazı yazarız, onun için film yaparız. Ölüm ve yaşam isteğinin dorukta buluştuğu bir zaman dilimidir aşk.

Soru: Ancak Rosa'nın kemancıya duyduğu aşk çok şiddetli. Öyle bir aşk sonunda yıkım getiriyor.

Yanıt: Öyle aşk yıkımı da getirir yanında. O karar vermiş saf aşkı arıyor. Dedim ya o anarşist, hiç kimseye benzemeyen biri. Kocasıyla ruhsuz sevişmeleri, ardından çaresiz, kendini yenik hissettiği bir aşka düşmesi onun yıkımına neden olmuştur. Ama Rosa inatçıdır ve yeniden ayağa kalkar, düşer düşer kalkar. Rosa'nın senaryosunu çeşitli biçimlerde dört beş kez yazdığımı söylemeliyim. Önce çok gerçekçi romana sımsıkı bağlı bir senaryo yazdım ve hiç sevmedim. İkinci senaryo ise bir masal havasındaydı. Rosa'nın yaşadığı duygular bütün çağlarda herkes için söz konusudur. Bunun için gerçeklikten kaçıp bir masal duygusu yansıtmak istedim. Seyircinin filmdeki olayları ve kişileri, belli bir yere ve zamana yerleştirmesini istemedim. Eğer gerçekçi olsaydı, bir kişinin hikayesi olacaktı. Oysa ben bunun kadınların anonim hikayesi olmasını istedim. Son senaryoyu ise çekime beş gün kala yazdım. Yoğunlaştırılmış bir tedavi gibiydi. Ve senaryoda çok pahalı sahneler vardı

ve bütçe kısıtlıydı. Onları değiştirdim. Bu değişikliklerden sonraları çok memnun kaldım. Örneğin Rosa bir gemiyle uzaklaşır ve kahramanı Beyaz Atlı Prens, onu atıyla takip eder. Bunun ne kadar pahalı olduğunu bir düşünün. Bunun yerine, Rosa'nın uzaklara gitme isteğini; bir havuz başında kağıttan sandallar yapıp onları suda usulca itmesi biçiminde çektim. Çekimi izlediğimizde bütün çekim ekibi hep birlikte "yaşasın!" diye bağırıldığımızı anımsıyorum... Başarmıştık. Rosa'nın çekip gitme isteğini görselleştirmeyi başarmıştık.

Soru: Filmde romandan sapmalar görüyoruz. Bazı yönetmenler birebir uyarlama yapıyorlar, bazılarıysa serbest uyarlamayı seçiyorlar. Sizinki bir serbest uyarlama. Neden bu yolu seçtiniz? Sevgi Soysal filmi görseydi, bu uyarlamaya itiraz eder miydi?

Yanıt: Sanırım etmezdi hatta hoşuna giderdi. Çünkü burada aslolan, romanın iç izleğini kavrayabilmek. Romanla film farkı iki sanat dalı. Romanın sözcüklerle kurduğu dünyayı siz film çekerken görsel olarak kurmaya çalışıyorsunuz. Romanın iç izleğini siz görsel olarak vermek zorundasınız. Çünkü bu romana hizmet etmek içindir. Bir romanı seçmeniz zaten sizin iç duygularınızla ilgilidir. Ama romanı tıpatıp aynı biçimde uygularsanız, komik, tuhaf bir şeyle de karşılaşabilirsiniz. Açıkça film görsel bir metadır. Film görsel bir şey olduğundan ne yaparsanız yapın siz "göstermek" zorundasınız.

Soru: Rosa'nın cinselliğe bakışı da insanın canını yakıyor. Onun için erkekler nedir? Onlarla meselesi nedir?

Yanıt: Rosa'nın meselesi anlaşılır olmak, kendi çizdiği yolun çekiciliğini insanlara, en çok da çevresini saran erkeklere fark ettirmek. Bunun kavranması için filme ilave ettiğim bir sahneyi anlatmam gerek. Rosa bir pansiyon işletmeye başlar. Pansiyona üç erkek gelir. Rosa güzel yemekler yapıp müşterilerine güzel bir sofralar kurar. Masada güzel şeyler konuşulsun diye de bir takım hikayeler uydurur ama onun hikayeleri erkekleri hiç ilgilendirmez. Bir süre sonra erkekler birden ayağa kalkarlar ve çok erkekçe oynamaya başlarlar. Rosa sadece üzgün bir yüzle onları seyreder. Bu sahneyi gören birçok kadın arkadaşım, böyle bir sahnenin nereden aklıma geldiğini sordular. Ve hemen hepsi buna benzer bir yalnızlığı hissettiklerini söylediler. Hiç anlaşılacak hali bu! Sadece Türk toplumunda değil, bütün toplumlarda. Bir yalnızlık senfonisi... İşte Rosa'nın trajedisi burada, keyfi de burada.

Soru: Yani Rosa anlaşılammış bir kadın? Ayrıca hiçbir yere, hiçbir kuruma bağlı değil.

Yanıt: Evet, her türlü bağlantıdan koparmıştır kendini. Bir örgüt üyesi değil, doğru dürüst bir seçmen olduğunu da sanmıyorum. Ama ona ayakbağı olan kurumlar var: din ve evlilik... Bunları da terk ederek, kendi yolunu çizer. Anarşist bir yapısı var ama bu kadına herhangi bir şekilde bir gün sokakta rastlayabilirsiniz. Dünyanın her yerinde yaşayabilir Rosa.

Soru: Filmdeki Rosa karakteriyle özdeşlik kurduğunuzu söyleyebilir misiniz?

Yanıt: Öncelikle film çekmenin çok zor bir şey olduğunu söylemeliyim. Filmde mutlaka söylemek istediğiniz bir şey vardır. Yoksa neden bu kadar eziyete katlanasınız ki! Evet zaman zaman çok özdeşleştiğim yerler var filmde. Sanıyorum değil, eminim Sevgi Soysal'ın da Rosa'ya özdeşleştiği pek çok yer, durum var. Benim içimde

de her zaman bir örselenmişlik duygusu, bir yalnızlık duygusu baskın bir biçimde bulunur. Şöyle diyeyim: Ben hep kalabalıklar içinde yaşıyorum ama yanıbaşımda hep bir yalnızlık duygusu hakim oluyor. Elbette Rosa ile ortak çok yanımda var. Sevgi Soysal'ın da.

Soru: Filmde Ayla Algan'ın oynadığı ve zaman zaman ortaya çıkıp olayları bağlayan "Yeryüzü Çingenesi"nin anlamı ve temsil ettiği şeyler nelerdir?

Yanıt: Yeryüzü Çingenesi'ni bir epik unsur olarak ele aldım. Roman da dikkatle incelendiğinde epik bir romandır. Zaman atlamaları vardır. Ben bu zaman atlamalarını Yeryüzü Çingenesi ile yaptım ve anlatıma çok faydası oldu. Yeryüzü Çingenesi, filmin başlarında daha çok görünmesine ve konuşmasına karşın sonlara doğru onun görüntüsü ve sözleri azalır. Son görüldüğünde de sadece seyirciye bakar. Bu seyirciye son bakış anlamına geliyor. Bir film başlıyor, bir küreye bakıyorsun, bir hayatın hikayesini görüyorsun orada. Ve en sonunda bu hikayeyi anlatan Yeryüzü Çingenesi sadece sana bakıyor.

Soru: Gelelim hayvanlara ...

Yanıt: Öncelikle şunu söylemek isterim. Film boyunca hayvanlarla çok eğlendik. Şimdi gelelim sorunuza: Mesela kaplumbağa evlilik sahnelerinde görünür hatta Rosa ve kocası dolambaçlı bir yolda uygun adım ilerlerken Rosa'nın kucağında bir kaplumbağa vardır. Kaplumbağa evini sırtında taşıyan bir hayvandır. Bu nedenden evlilik sahnelerinde kaplumbağa kullanılmıştır. Ve Rosa evliliğini, evini terkederken, kaplumbağayı da bırakıp gider.

Evet, köpeklere gelince: Köpekler filmde Rosa'nın aşıklarından Baron'un imajını desteklemek için kullanılmıştır. Papağan ise son sahnede ortaya çıkar, yapayalnız kalan Rosa'nın tek yoldaşdır. Biliyorsunuz papağanlar insan sesine çok yakın sesler çıkarır ve bazı cümleleri söylerler. Filmin sonunda Rosa öldüğünde papağan da açık pencereden uçar ve kart sesiyle "Seni Seviyorum Rosa" diye bağırır ve son.

Soru: Filmin oyuncu künyesinde çeşitli alanlardan pek çok tanıdık ad var. Dostlarınız sizi yalnız bırakmamışlar.

Yanıt: Doğru, aşağı yukarı tüm dostlarım bu filmde önemli roller aldılar. Bu sadece beni sevdiklerinden olmadı, Sevgi Soysal'a bir saygı duruşuydu yaptıkları. Hepsine teşekkür ederim.

Soru: Seni Seviyorum Rosa'daki diyalog azlığı hemen göze çarpıyor. Bunun nedeni ne?

Yanıt: Bu bir anlatım özelliği. Filmin konusu bunu gerektiriyordu. Bazı filmler böyledir ve az diyalog kaldırır. Bazıları da, örneğin Ouentin Tarantino'nun "Ucuz Roman" filminde bol diyalog vardır. Konusu bunu gerektirir.

Soru: Ama daha fazla diyalog olabilirdi.

Yanıt: Hayır olmazdı. Fazla diyalog etkiyi azaltırdı. Bütün film boyunca görsel zenginliğe karşı sessizce ilerleyen bir ıssızlık duygusu olsun istedim. Çünkü Sevgi Soysal'ın bu tuhaf ve muhteşem kitabında olan şey de buydu zaten.

Soru: Filmde ne tür bir üslup kullandınız? Kullandığınız bu üslubu bir türün içeni sokabilir miyiz? Kime, hangi sinema akımına yakın?

Yanıt: Alman dışavurumcuların ışık ve oyuncu kullanımını severim. Özellikle ışık kullanımını. Ben de Rosa'da uzun sahneler çektim ve odaklandığınız noktayı ışığa

doğan bir üslubu benimsedim. Çünkü bu sinemayı çok severim. Örneğin İspanyol yönetmen Luis Bunuel'i çok severim. Sinema eleştirmeni Attila Dorsay filmdeki Rosa'nın göğsünü açma sahnesini Bunuel'in bir filminden aldığını yazmış. Aslında ben bunu o filmi seyretmeden önce Sevgi Soysal'ın kitabında okumuştum, öyle şeyler oluyor işte. Ayrıca güneşin altında söylenmedik söz yok, önemli olan sizin nasıl söylediğiniz.

Soru: Son bir soru. Bugün *Seni Seviyorum Rosa*'yı tekrar izlediğinizde, değiştirmek ya da atmak istediğiniz bölümler oldu mu?

Yanıt: Filmin çekilmiş karelerini ilk izlediğimde intihar etmek istedim. Bir gün yorganın altından çıkmadım. Neyse ki sonunda yorganı attım ve paşa paşa montajı oturdum. Montaj bir sihirbazlıktır. Film geçerken yeniden izledim, gene etkilendim gene sevdim. Ama bugün yeniden çeksem, inanılmaz bir mizah takar, kendimle, Rosa'yla fena dalga çekerdim. Sevgi'nin de hoşuna giderdi.

Son söz: Herşey için Sevgi Soysal'a teşekkür ederim.

SENİ SEVİYORUM ROSA'NIN ÖDÜLLERİ VE KATILDIĞI FESTİVALLER

ÖDÜLLERİ

- 1991 Antalya Film Festivali En İyi Kadın Oyuncu (Sumru Yavrucuk)
- 1991 Antalya Film Festivali En İyi Görüntü Yönetmeni (Ertunç Şenkay)
- 1991 Kültür Bakanlığı Başarı Ödülü
- 1992 Ankara Uluslararası Film Festivali En İyi Üçüncü Film
- 1992 Ankara Uluslararası Film Festivali En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu (İsmet Ay)
- 1992 Ankara Uluslararası Film Festivali En İyi Müzik (Thesia Panayiotou)
- 1992 Ankara Uluslararası Film Festivali En İyi Görüntü Yönetmeni (Ertunç Şenkay)
- 1992 Ankara Uluslararası Film Festivali En İyi Işık (Mustafa Koçyiğit)
- 1992 Ankara Uluslararası Film Festivali En İyi Kurgu (Mevlüt Koçak)
- 1992 Uluslararası İstanbul Film Festivali Jüri Özel Ödülü
- 1992 Adana Altın Koza Kültür ve Sanat Festivali En İyi Kadın Oyuncu (Sumru Yavrucuk)
- 1992 Adana Altın Koza Kültür ve Sanat Festivali En İyi Görüntü Yönetmeni (Ertunç Şenkay)

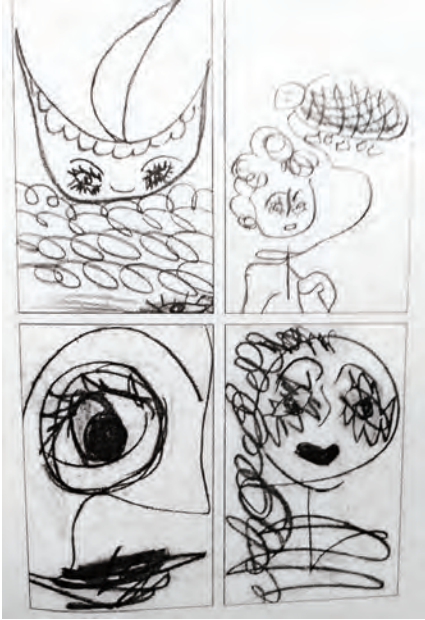
KATILDIĞI FESTİVALLER

- 1992 Münih Film Festivali
- 1992 Karlovy Vary Film Festivali
- 1992 Toronto Film Festivali
- 1992 New York Film Festivali
- 1992 Montreal Film Festivali
- 1992 Montpelier Film Festivali
- 1992 Londra Film Festivali
- 1992 Kahire Film Festivali

1992 Dublin Film Festivali
1992 Los Angeles Film Festivali
1992 OOST West Film Festivali
1992 Selanik Film Festivali

Seni Seviyorum Rosa Film Ekibi

Yönetmenin Film Öncesi Resimlerinden Rosa Bütün Aşklardan Geriye Kalan

Masal Prensi ve Rosa

Seni Seviyorum Rosa Filminin
Müziklerini Yapan
Theisa Panayiotu İle

Filmin Fotomontajından

Sevgi Soysal'ın Yapıtlarıyla Düşündürdükleri...

Nuray Gök Aksamaz

Sevgi Soysal'ın baskılanamayan bir canlılıkla aşka, insana ve yaşama dönük olan duyarlı, tutkulu; kadınlar üzerindeki sınırlandırmaları aşmaya ve toplumsal sorunları belirlemeye yönelmiş güçlü kişiliği yapıtlarının tarihsel arka planından akışkanlıkla yansır. Soysal'ın her tür baskıya karşı kadın olarak özgürleşme çabasını ve yabancılaşmaya karşı verdiği savaşı ilk yapıtlarından algılarız. Bireyin çabalarını kimileyin anlamsızlaştıran yıpratıcı yaşam yürüyüşünü kadın cephesinden sorgulayarak somutlaştırırken süreçte birey-toplum arasındaki çatışmaları da belirler. Yalnızca sanatçı ve yazar olarak değil, bir kadın ve bir anne olarak yaşamaktan da vazgeçmez. Son yapıtlarında 12 Mart sonrasında yüzleştiği gerçeklik nedeniyle düzeni eleştirirken sorunlara daha geniş bir çerçeveden bakar. Deneme ve anılarından da 1970'li yıllardaki ülke yönetimine bakış açısını ve toplumdaki çatışmaları nasıl değerlendirdiğini anlayabiliriz. Cezaevindeki kadınların, farklı sınıfsal ya da sosyal konumlardaki insanların durumlarını yaşama dönük ve çoğulcu bir bakış açısıyla; kimileyin ironiyle, kimileyin ince bir alaycılıkla yansıtır. Kadın sorunlarına, kuşaklar arasındaki çatışmalara, gençlik hareketlerine ve dönemin baskılarına odaklandığı yapıtlarında, tarihsel koşullar içinde bilincin sınıfsal ya da sosyal konumla nasıl biçimlendiğini de yansıtır. Sevgi Soysal'ın kadın sorununa karşı çok duyarlı bir sanatçı ve yazar olduğunu, evrensel barıştan yana olduğunu, bireyselden toplumsala yürüyüşte ülke sorunlarına duyarlılığının arttığını, yüzleştiği her tür baskı karşısında çözüm olarak demokrasiye inandığını yapıtlarından anlamak olanaklıdır. Çalışmalarını ölüme "hoş geldin" diyene dek sürekli geliştirir.

Sevgi Soysal kadın sorunlarını bireyselden toplumsala yürüyüşte tüm yapıtlarında işler. 1950'li yıllarda ülkemizde etkili olmaya başlayan varoluşçu bakışla ve "yeni gerçekçilik" yöntemiyle kendi yaşamını sorgulama çabaları, ilk öykü kitabı olan "Tutkulu Perçem" (Sevgi Nutku, 1962) ve radyo için yazdığı öykülerini bir araya getirdiği "Tante Rosa" da (Sevgi Sabuncu, 1968) belirgindir. Tutkulu Perçem'de bunalım, anlamsızlık, yalnızlık gibi temalar öne çıkar ki varoluşçu akımın ve bilinçaltını da devreye alan yeni biçim arayışlarının etkisi belirlidir. Sevgi Soysal, Tante Rosa için şöyle der: "Tante Rosa ne büyükannemin ne de teyzemin yaşantılarını anlatır. O büyükannemden başlayıp bende biten bir çizgidir." (Bilgi Yayınevi, 3. Basım, 1980;

96) Yapıtta Tante Rosa coşkulu, yaşamayı bir oyun gibi gören, yaşamın sınırlandırmalarına başkaldırıp dürtüleriyle hareket eden, kendini olayların akışına bırakmış bir kadın olarak görünür. Tante Rosa, Sevgi Soysal'ın özgün anlatımıyla yabancı bir coğrafyada (bir Bavyera köyünde) bir kadının (büyükannesi Rosa) sınırlandırmalar karşısında "bırakma" eylemine ve at cambazı olmak isteyen, rahibeler okulundan kovulan bir kadının (teyzesi Rosel) başarısızlıklarına belgesel olarak ışık tutan bir yapıttır. Bu yapıtıyla Sevgi Soysal kendinden önceki kuşakların yaşam çizgisini değerlendirerek yalnızca kadın sorunları karşısında alınması gereken tutumu sorgulamaz, kendi geleceğini de önemli ölçüde belirler. Yapıttan alıntıladığım şu ifadeler görüşüme ışık tutacaktır: "Bir mektup bıraktı Tante Rosa arkada, üç çocuk bıraktı, biri emzikte, ...kar topuyla delinen camı tıkadığı sol memesini, yüreğini yağ tabakasıyla örten sol memesini bıraktı. Gitti." (1980;20). (Sevgi Soysal da öylece bıraktı gitti yaşamı, ama o kuşkusuz çok fazlasını bıraktı geride.) Rosa, rahibeler okulunda arzu-larına gem vurması istendiğinde "ben içimi öldüremem" der. Dilini de tutamaz. (Sevgi Soysal ise bir boşalma gereksinimi içinde yazmış gibidir, yapıtını.) Rosa, evin kişiden ayrı, yıkılabilir bir yer olması gerektiğini, bir yere bağlanmamak gerektiğini düşünür ve aforoz edilir. (Sevgi Soysal bırakmanın, bırakanı yüceltmeyeceğini bilir; yine de kendisi karşısında dehşete düşmeyi göze alır. Bırakıp yeniden başlamayı başarır.) Kadının çalışarak para kazanması ve yaşamına kendisinin yön vermesi gerektiği vurgulanır, yapıtta. Sevgisiz ilişkilerin sürdürülmemesi gerektiği de... "Çirkinlikleri tekrarlamaktansa enayi başlangıçlara koşturmalı." (1980; 34) Buna karşılık "Batmak hakkına da, çıkmak hakkına da sahip olmak zor," der. (1980; 52) Bir kadın için en zoru budur, belki de... Yine de "Her insanın kendi aptallıkları, durmadan gülebilmesi için yeterli bir kaynaktır. Şu hâlde niçin acı çekmeli?" (1980; 55) (Yeri geldiğinde kendisiyle alay eden ve mizahi bir anlayışı da olan Sevgi Soysal'ın biçimine de ışık tutar, bu sözler.) "Rosa, şu ya da bu çemberin içine girmemiş, girememiş bir bireyin gebermekten başka hakkı olmadığını anladı." (1980;59) Böylece Rosa tarihsel bir bilinç dönüşümü içinde başkaları tarafından görülmek ister. "Yüreğimi attım ortaya, bütün ordular çiğnesin, bütün tanklar ezsin istiyorum..." (1980; 70) Sevgi Soysal, böyle bir isteğin nedenini çıplaklığı sorgularken açıklar: "Biz unutmak için, kaçmak için soyunanlardandık, kaçmak için. Oysa hatırlamak için soyunulur, hatırlamak için, yüzyıllardan beri unutulmaları hatırlamak için, yeniden başlamaya gücü olmak için, seçim yapmak için, seçim yapabilecek açıklığa kavuşabilmek için. Hayır demek için, evet demek için, başkaldırmak için, yakıp yıkmak için, barış için soyunulur, soyunulur. Tante Rosa daha bir kez olsun bunlar için soyunmadı, bunlar için soyunulabildiğini düşünmedi, görmedi, bilmedi. Tante Rosa bütün kadınca bilmeyişlerin tek adıdır." (1980;76) Öyleyse "Yeni bir Tante Rosa, bilen, tanıyan, anlayan bir Tante Rosa yaşamalı, gerçekten yaşamalı," (1980;82) diye düşünür yapıtında. "Öncesiz ve sonrasız, bağlantısız ve belgesiz tükenivermek bir ağacın, bir evin, bir pabucun hakkıdır. Bir insanın, bir insanın ama, bir Rosa'nın niçin eskidiğini bilmem gerek, yeni Rosa'yı bunun üstüne kurmam gerek." (1980;85) İşte yazar Sevgi Soysal, böyle düşünerek Rosa'yı kendisi üzerinden dönüştürür. Kadınca bilmeyişlere sığınmayarak, unutulmaları anımsamak için soyunarak, insan ve yazar olarak bilmeyi, yıkmayı ve yeniden yapmayı göze alarak yeni Rosa'yı yaşamına para-

lel biçimde yapıtlarında kurar. Rosa belki de sonunda Sevgi Soysal'ın "Şafak" adlı romanındaki Oya olur. O, aynı zamanda, kendini farklı koşullarda yeniden kurmayı başaran yazar Sevgi Soysal'dır. O yalnız Sevgi Soysal da değildir; konumunu güvenceye almak uğruna bilmeyişe ya da eve sığınmayan, sevgisizliği ve gereksiz eşyaları reddeden, gerçekliği bütünüyle kavramak ve dönüştürmek için savaşım veren, yaşamın içinde emekçi olan, barıştan yana kadınlardır. Sevgi Soysal'ın yapıtlarıyla kurduğu yeni Rosa eskir mi? Tante Rosa sanatsal, estetik bir nesneyken toplumsal sorunlarla yüzleşerek yaşama katılmayı sürdüren estetik bir özneye dönüşür, süreçte. Kadın sorununun çözümü bireysellik içinde aranırken toplumsal boyuta odaklanılmamış olsa da Tante Rosa, tarihsel süreçte bireysel bakış açısıyla yazılmış bir yapıt olmanın ötesine geçer. Buna karşılık, birey yaşadığı süreçte kendi dönüşümünü gerçekleştirmediği sorunlu toplumsallaştıramayacak, varlığının bu bağlamda topluma bir etkisi olmayacaktır. Sevgi Soysal, kadının birey olarak toplumsal bir varlık olabilmesinin yolunu açmaya çalışır gibidir, Tante Rosa ile. Çünkü, birey yoksa dünya görüşü de yoktur, demokratik katılım da yoktur! Birey olarak bilinçlenme gerçekleşmeden beklenen dönüşüm toplumda da olmayacaktır.

Kadının kendi bedenine yabancılaşarak evin, eşyanın bekçiliğini yapmasının beklenmesi ve bu rolün kadınlar tarafından da benimsenmesi; farklı durumlarda ise kadının aşağılanması ve toplumdan dışlanması sorunu bağlamında yalnızca Tante Rosa'daki öyküler değildir, Sevgi Soysal'ın odaklandığı. Kadınların ev eşyasına ve düzene düşkünlüğünü, kadın kadına günler yaparak küçük paralar biriktirmelerini, konumlarını korumaya ve kendilerini güvence altına almaya odaklanmalarını kimileyin abartarak "Yenişehir'de Bir Öğle Vakti" (1973) adlı romanına da yansıtır. Günümüzde de pek çok kadın aşırı titizlikle ve aile içinde otorite kurarak ev içini bir cezaevine dönüştürebilmektedirler.

Sevgi Soysal'ı ilk algılayışım 1980'li yıllarda tiyatro çalışmalarına katıldığım süreçte "Venüslü Kadınların Serüvenleri" adlı oyununun tekiyle (Taner Barlas sayesinde) buluşarak olmuştu. 1990'lı yılların sonunda görev yaptığım bir okulda bu oyunu sahneye koyarken kadınların "Bizi saymıyorlar!" diye haykırışları Venüs'te duyuldu! Ben de böylece kadınların neden sayılmadığını öğrenebildim! Kadınlar, kendi yaşamlarına dair aldığı tüm kararlarda kendi iradelerini kullanmalıdır.

Sevgi Soysal, kadın-erkek ilişkisi ve evlilik temasını işlediği ilk romanı "Yürümek" (Sevgi Sabuncu, 1970) ile toplumun yürümeyi engelleyen kalıplarını bakış açısı ve biçimiyle ters yüz eder. Romanın kahramanı Elâ, yaşantısına yön vermek isteyen bir kadındır ve onun gözüyle bakılır toplumsal ya da dış gerçekliğe. Romanın ana çizgisi cinselliktir. Kitap 1971'de "müstehcenlik" gerekçesiyle toplatılır. Mümtaz Soysal ile o tutukluymuş evlenen Sevgi Soysal da tutuklanır. Kısa bir tutukluluk ardından TRT'deki işinden atılır. Ardından Sevgi Soysal tekrar tutuklanır ve sekiz ay Yıldırım Bölge'de kalır.

12 Mart döneminin Sevgi Soysal'ın yaşamı ve yazarlığını önemli ölçüde etkilediği belirlidir. Sevgi Soysal, cinsel tabularla bireysel olarak savaşmanın toplumsal sorunların çözümü için yeterli olmadığı düşüncesine varır. Kadın olarak tabuları yıkmış olmanın ve birey olmanın toplum içinde pek bir anlam taşımadığını da deneyimler, yaşamında. Öncelikli olan ekmek kavgası ve emeğin karşılığını bulmasıdır,

çünkü. Sevgi Soysal sorunlara toplumsal bir açıdan bakmaya başlarken çözümü sınıfsal bakış açısıyla işçi sınıfının bilinçlenmesinde ve hakkını aramasında görmeye başlar. Bütünü kavramaya çalışırken farklı sınıflardan insanları hem toplumsal konumları hem de bireysellikleriyle yansıtır, son romanlarına. Cezaevinde yazdığı “Yenişehir’de Bir Öğle Vakti” ile 1974 “Orhan Kemal Roman Ödülü”nü alır. Peki, bu romanın sonunda özsuyunu tüketmiş gövdesiyle sallanıp duran, çürük kökleri üzerinde daha fazla duramayan kavağın büyük bir gürültüyle kapıcının (Mevlüt’ün) üzerine devrilişi neyi simgeler? (İletişim Yayınevi, 9. Baskı, 2001; 272) Bilinçsizliğin yok olacağını mı? Dönüşümün gerçekleşeceğini mi? Olcay ile Doğan’ın, yoksul kesimden Ali ile iletişimi, birey-toplum çatışmasının yansıtılmasını sağlar, romanda. Ali’nin düşünceleri ve eylemleriyle (dönemin gençliğinin politik yönelimlerinin etkisiyle) devrilmek üzere olan ve sonunda devrilen kavak ağacı arasında bağlantı kurulur. Devrilen kavak ağacı, böylece bir metafora dönüşür. Romandaki Aysel’in öyküsü de Sevgi Soysal’ın kadın sorununa bir yazar olarak farklı yaklaşımıyla bellette iz bırakır.

Sevgi Soysal, Adana’da sürgünde olduğu kısa bir dönemin bakış açısıyla yazdığı “Şafak” (1975) adlı romanında 12 Mart’ı eleştirir. Kitabın ana olayı tutuklamadır. Oya, sudan bir nedenle tutuklanmıştır, ama asıl hedef siyasal nedenlerle yıpratılmak istenen yakınlarıdır. Olayın gerçekleşme biçimi ile kişilerin olayı kavrayış biçimleri arasındaki önemli farklar ve bu durumun nedenleri sorgulanarak yansıtılır. Sevgi Soysal, romanında insanın kendi kendisiyle ve dış gerçeklikle çatışmasını diyalektik etkileşim içinde bütünleştirir. Anti-demokratik yapının kurumlara ve toplumun farklı katmanlarına nasıl yansıdığını da gösterir. Kişilerin seçimlerini yapmasında tamamen özgür olmadıkları, geçmişlerinin ve nesnel koşulların önemli ölçüde belirleyici olduğu ve dolayısıyla büyük dönüşümlerin insanların bilincinde bir anda olamayacağı açığa çıkarılır. Sevgi Soysal, kadın sorununu toplumun diğer sorunlarıyla birlikte romanında geniş ölçüde işler. Soruna sınıfsal açıdan, farklı sosyal konumlardaki kadınların olayları farklı biçimde algılamaları ve farklı tepkiler göstermesini belirleyerek tarihsel gelişme sürecinde bakar. Romanda Mustafa, iç hesaplaşmasında kendine rehber olacak yasaları ararken kendini de değiştirmeye yönelir. Ancak, gençlerin eylemlerinde halkla ilişkilerinin yetersizliğinin yarattığı soyut durum, dönüşümün önünde engeller oluşturur. Sevgi Soysal, politik bir eleştiri yapmadan işçi sınıfı çizgisine vurgu yapar, yine. Romanda Oya ise bir sanatçı, bir yazar olarak içe kapanıktır. Bununla birlikte yaşadığı her süreçte, her olayda, her tanışıklıkta bilmenin gerekliliğine vurgu yapar. Ve “bir bağ, bir birliktelik, bir ait olma gerekiyor,” der. (Soysal, Bilgi Yayınları, 1. Baskı, 1975; 275) Bu düşünce ve sözler, Tante Rosa’ya götürür bizi, Sevgi Soysal’ın Rosa’yı yeniden yapılandırışına!

“Barış Adlı Çocuk” (1976), Sevgi Soysal’ın 12 Mart sonrası bakış açısındaki değişimi ve yakalandığı kanserin izlenimlerini anlatan, dolayısıyla biyografik ayrıntılar da içeren metaforik öyküleridir. Ülkemizin sorunlarını ince bir alaycılık biçimiyle sorgulayan denemeleri ve cezaevi anıları ise önce Politika gazetesinde yayınlanır. Cezaevi anıları 1976’da “Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu” adıyla kitaplaştırılır. İçerideki baskıyı hem tutuklu kadınlardan biri olarak hem de onların gözüyle ve esprili bir dille yansıtmıştır, anılarında. Gün batımlarını hiç sevmediğini,

güneşin uzakta olduğunu hissetmenin ona yalnızlık duygusu verdiğini de dile getirir. “Hüzün, evrenin büyüklüğü içinde yeryüzünün, insanın ufaklığını fark etmenin hüznüdür... Zorunlu değilsem, gün batımlarını kalabalık yerlerde, mümkünse birileriyle konuşarak, kendimi hiç dinlemeyerek geçirmeyi severim. İşte o gün batımlarının daha daha hüznünlü olabileceğini ilk Yıldırım Bölge Koğuşu’nda, demir kapı üstümüze kapanırken hissettim. Ama yine bu hüznü aşmayı ilk orda becerdim.” (Soysal, İletişim Yayınları, 6. Baskı, 1996; 40) Bu yapıtında onun güçlü ve savaşçı kişiliğiyle tanışmak, sanırım pek çok insana umut verir.

Sevgi Soysal’ın tamamlamadığı “Hoş Geldin Ölüm” (1980) ölümünden sonra kitaplaştırılır. Politika gazetesine yazdığı ve yurdunun sorunlarına son bakışını gördüğümüz denemeleri ise “Bakmak” (1977) adlı kitapta bir araya getirilir. “Bakmak” yurdunun sorunlarının farkında olup üzerinde düşünmeyi ve bilmeyi gündeme getirir. Öncelikle ayrıntılarını iyice bilerek ve ayrıntılardaki değişimleri, yeniden kurulup bozulan bağlantıları inceleyerek bütünü kavramak, büyük bakmak gerektiği düşüncesini denemelerine yansıtır. (Soysal, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, 1977; 59) Kalem kimileyin sert ve açık biçimde eleştirel olmasına karşın suçlayıcı değil, sorgulayıcıdır. Siyasi olaylara kendi kültürel birikimiyle yaklaşırken yüzleştiği gerçekliği kıyasıyla eleştirir. Sevgi Soysal bu denemelerle bir dönem TRT çalışanı olarak ve gazeteci, yazar kimliğiyle hem kendi yaşamı hem de dış gerçeklikle yüzleşmelerini yaratıcılıkla ve ince bir alayla dile getirirken neleri düşündürür? Neleri eleştirir? Vergi iadesi yolsuzluğunu, hazinenin dolandırılışını, memurların sürgün edilmesini, partizanca kayırmaları, rüşveti, anayasanın çiğnenmesini, yılbaşı hindilerini, çoğunluğun sessiz kalarak bakıp geçişini ve hemen unutuşunu... Yığınların gerçekle tanışmasının egemen güçler tarafından engellendiğini de yazar, o dönemde. Yabancılaşmaya vurgu yaparak gerçeğin kavranmasının zor olduğunu belirler. Ona göre gerçeğin kavranmasına engel olan güçlerle çatışma, zorunlu duruma gelmektir. İyiler, zayıf oldukları için yenilmektedir. Sevgi Soysal, Bertolt Brecht’in “Gerçeğin Yazılmasında Beş Zorluk” başlıklı yazısını dikkate alır. (1977; 131) 12 Mart’ta özerkliği kaldırılan TRT’nin özerkliğini savunur, ilgili konuda yöneticileri eleştirir. (1977; 135) Zonguldak’taki işçi ayaklanmasının TRT’de haber olarak verilmeyişini eleştirir. (1977; 9) Sevgi Soysal, TRT’yle ilgili bir suçtan dolayı çıkarıldığı yargıcın kendisini “ev kadını” olarak nitelendirmesi karşısında “yazar” demeyi göze alamadığını; çünkü, “Yürümek” davasındaki yargıcın “Yazıyormuş, ne yazdığını biliyoruz...” diye azarladığını anlatır. Bununla birlikte ev kadını nitelemesini onaylamadığını ve yargıca “Siz yargıçlıktan atılırsanız, ev erkeği mi sayılacaksınız?” diye sorunca yargıcın onu duruşmadan attığını anlatır. Bir işyerinde çalışmayan kadın, ev kadınıdır, egemen anlayışa göre... “Bu ev kadını tamlamasında kadını eve kapatmak gibi bir art niyet var,” der. “Paralar cebe, kadınlar eve”, “Kadın dediğin evini ve koğuşunu bilmeli” sözleriyle ironiyi sürdürür. (1977; 95,95) Sevgi Soysal, emekçiden yana olanın süründüğünü, işsiz kaldığını da görür ülkesine bakarken. Emekçi halkın gündelik sorunlarına eğilmek gerektiğini algılar. Edebiyatta slogancı yaklaşımı ve her şeye sosyal bilim bulaştırılmasını eleştirir. Ülkesinin bağımsızlığından yana olanların “Türk değil” biçiminde suçlanışını eleştirir. Uzun bir dönem resmi geçit kenti olan Ankara’da mitinglerin 1964 yılında başladığını yazar. “Sokağa çıkmanın

paçası çamurlanır,” diyerek o dönemdeki CHP yöneticilerinin bir miting ile ilgili endişelerini eleştirir. (1977; 78) Askeri tutukevleri kapısında bekleyen 12 Mart Dönemi anaları için, çocukları ezilmiş, horlanmış, işkence görmüş tüm analar için yazar. (1977; 83) Anaları “hayatın emekçileri” olarak görür. “Kadın doğumu bilir, hayatın ölüme üstünlüğünü bilir, emekçidir,” der. Doğru ya; emek, kendi sütüyle emzirir gibi sevginin üretime yansıtılışı değil midir? Gençliğin toplumda sevilmediğini de görür. “Gençliği seven sadece analar,” der. (1977; 45) Tarihsel vurgular dikkati çeker, yazılarında. Sözelimi, “1971 Mayıs’ında, 27 Mayıs Anayasasına emeği geçen bilim adamları gözaltına alındı. Bahri Savcı, Muammer Aksoy, Mümtaz Soysal hapisteydiler,” der. (1977; 107)

Sevgi Soysal’ın kendi ailesine de eleştirileri vardır, yazılarında. Balkonda seksek oynarken babasının bayrak forsunu yerle bir ettiği için yediği kalıcı dayaa içerler. (1977;106) Babaannesinin erkek çocukları kayırışına içerler. (1977; 108) Çocukluğunda annesinin yaramazlık yaptığında kendisini karanlık kilere kapatışına içerler. (1977; 149) Analarıyla birlikte çocukların mahkûm edilmesine içerler. (1977;165) İnsanlar arasında ayrımcılığa ve ticari düşünceyle kadınların teşhir edilmesine içerler. (1977;160) Ankara Merkez Cezaevindeki kadın tutukluların tahta ranzalarda, bebelerini eze eze yattıklarına değinir. Buca Çocuk Islah Evinde tecavüz, falaka, işkence nedeniyle çıkan isyanın “başarıyla” bastırıldığını ironiyle yazar! Gerçeklerin üzerinin başarı öyküleriyle örtülüşünü eleştirir. (1977; 193)

İnsanın bilinci sosyal durumuyla bağımlıdır. Sevgi Soysal, “insanın sosyal varlığını belirleyen üretimdeki yeridir,” der. “Sınıfın varlığının fabrikalarda anlaşılacağı düşüncesi” onu geleceğe yönelik olarak umutlandırır. Ancak, kapitalist sistemin üretim ve organizasyon biçimleri sürekli değişmektedir. İş gücünün kendi içinde rekabete sokulması, esnek üretim ve uzmanlaşma işçi sınıfı arasındaki bağları zayıflatmaktadır. Yüksek öğrenim görmüş kişi sayısı arttıkça beyaz yakalı-mavi yakalı ayrımıyla ve memur, teknisyen, laborant gibi nitelilerle fabrikalarda işçi sınıfı görünmez kılınmıştır. Hizmet sektörünün genişlemesi ve yaygın biçimde teknoloji kullanımı da üretim alanlarıyla organik bağları zayıflatmakta, sınıf bilincinin kazanılmasına engel olmaktadır. Otomasyona ve robot kullanımına geçişle fabrikalarda sendikali olarak çalışan işçi sayısı azalmaktadır. Sevgi Soysal ise o dönemde hızlanan sanayileşmeden ve ekonomik yaşamın canlanmasından umutludur. Olaylara insan ve evrensel değerler açısından bakar. Demokrasiye inanarak çoğulcu bir bakış açısıyla insana, topluma döner yüzünü...

Günümüzde de büyük bakarak değişmekte olan gerçekliği sorgulamak, sorunların kaynağını nesnel olarak belirlemek ve çözüme engel olan durumları değiştirme yönünde çaba harcamak çok önemlidir.

Bütün Kadınca Bilmeyişlerin Tek Adı: Tante Rosa

Aydan Yalçın

*Gittikçe köpürüyor yol / kimim ben / bu yolculuk nereye?
Bir kentin kibirli yalnızlığına akan bu kadın kim?
Kim bu eşelenmiş yarım yüz / bu kırılğan bu sivrük ömür?
İncelen düşler çarşısı...¹*

Elimden günlerdir düşmeyen Sevgi Soysal'ın *Tante Rosa*'sı. Sadece 1968'lerin Türkiye'sinde değil günümüzde de yerleşik ahlâkın besleyip büyüttüğü eril zihniyete karşı bir itiraz, topluma atılan bir işaret fişeği, 'gittikçe köpürüp duran yolda' kadına nereye gittiğini sorgulayıp varoluşunu anımsatan ateşle suyun o muhteşem dansı...

Düşlerinin ve hayatlarının ne kadarını yaşıyor kadınlar? Düşlerimizin ve hayatımızın ne kadarını yaşadık, yaşıyoruz, yaşayacağız? Nereden geldik, neredeyiz, nereye gidiyoruz? Sözlerimizin ve düşlerimizin ne kadarını söyledik ve ne kadarını daha söyleyebileceğiz? *Tante Rosa*'nın birbirinin koluna girmiş öykücüklerinde anlatılanlar, hangi dönemde, nerede, ne zaman yaşarsa yaşasın her kadının içinde varolan o incelikli düşler çarşısının, toplumsal baskı ve eril zihniyetçe sık sık hırpalanması, yağmalanması, yok sayılması karşısında 'kadınca bilemeyişlere' bir ad konmasıdır.

Rousseau, "rasyonalite temasından yola çıkarak, erkekteki rasyonaliteye karşın kadındaki fiziksek zayıflık, alçakgönüllülük ve utangaçlığı ön plana çıkarırken kadını doğası gereği adeta erkeğe sunulmak üzere kurgulandığını, erkeği mutlu etmek için yaratıldığını söyler" *Emile* adlı ünlü eserinde. Ona göre erkeğe geleneksel babalık rolü yüklenirken, kadına da erkeğin zevklerine hizmet etme, ev işi yapma, çocuk doğurma ve bakma görevi yüklenmiştir.² Hegel içinse; Kadın, doğasını aşarak erkek gibi akıl ve özgürlük yoluyla politik ve tarihsel aktör olma sürecine giremediği için tarihin de dışında kalır. Aile içindeki, yeniden üretim, çocuk doğurma ve bakımı, erkeğin cinsel ve duygusal ihtiyacını tatmin etme gibi görevleri onu hiçbir zaman ka-

musal alana çıkaramayacaktır. Dolayısıyla kadınlar tarihin dışında kalmaya devam edeceklerdir.³ Geçmişten günümüze baktığımızda bu eril bakış açısının pek de değişmediğini görüyoruz.

1980'li yıllar itibarıyla edebiyatımızda yeni bir dönemece girildiğini söyleyebiliriz. Artık 'kadın' edebi ürünün sadece nesnesi değil, öznesi, hatta yaratandır. Ataerkil toplumsal yapının kadını ötekileştirdiği ve erkek egemen söylemin hâkim olduğu ürünlere misilleme olarak feminist söylemin öne çıktığı, özellikle kadın yazarlarca pek çok eserin kaleme alındığını görüyoruz. Bunların öncüsüdür Sevgi Soysal'ın *Tante Rosa*'sı. Kitabın kahramanı da olan *Tante Rosa*'nın çocukluğundan ölümüne kadar olan mücadelecilik ve dramatik yaşamı birbirine bağlı 14 kısa öyküsünde yazarın zaman zaman mizahi, zaman zaman da ironik bir dil kullandığını görürüz. *Tante Rosa*, eril dayatmanın olduğu erkeğin gölgesinde yaşamayı, erkeğin bahsettiği bir kimliği reddeder. O, 'özgür kadın' kimliğinin peşindedir. Onu ortaya çıkarmak, onun deyişi ile 'içinde uyuyan hayvanını uyandırmak ve onunla özgürce dağlarda dolaşmak ister.

Varoluşçu felsefenin ışığında kendini tanıyan, toplumsal eril dayatmaya karşı dik duran, kadınlık içgüdüsünün peşinden giderek 'herkes'ten ayrılan bir kadın tipi çizer *Tante Rosa*. Tekdüzelige, hayatını sınırlayıp biçimlendiren her şeye ve herkese karşıdır. Erken gelen yaşlılıktan kendini sorumlu hisseden *Tante Rosa* için insan ve yaşlılık tekrar tekrar çirkinlikleri yaşamak anlamına gelir. Aşk, onu hayata bağlayan yegâne güçtür. Ama aşk'ı tadabilmek gibi satabilmekte beceri ister. Geçimini sağlamak için iş arar çokça ve bulduğu işlerin çoğuna ne yazık ki eril zihniyet yüzünden tutunamaz. Ama asla yılgınlığa düşmez, hayatta kalma ve kadınlık savaşını sonuna kadar verir. Onun için her şey her an değişebilir. Çünkü kapılar açılmak için vardır, kapanan kapının yerine yeni bir kapı açılacaktır.

İstedim kendi varlığımın sesi olmayı

*'kadın'dım ne yazık ki...'*⁴

Furuğ Ferruhzad'ın yukarıda "Senin İçin Şiir" adlı şiirinde geçen dizelerde kadın olmanın çaresizliğini, eril baskı karşısındaki acizlik ve güçsüzlüğünü görüyoruz. *Tante Rosa*'da ise 'kadın olmak' bir güç, bir kararlılık halidir.

Tante Rosa hayalperest, çılgın bir düş gezginidir. Kadınlığını sınırsızca ve umarsızca yaşar. O kimi isterse onunla birlikte olur. Böylece toplumca aforoz edilen, ötekileştirilen bir kadın olarak kendi yalnızlığında yoksul bir hayat yaşar ve tek başına ölür. Çünkü bireysel özgürlüğü ile aidiyet güvenliği arasında tercih yapar ve tercihi 'özgürlüğü' olacaktır. O kafes kuşu olmak yerine doğada özgürce kanatlanan bir kuş olmayı yeğler. Ayna ile yaptığı yüzleşmelerinde iç sesi ile konuşur. Yaşlandıkça pörsüdüğünü görmek onu üzer, oysa yaşlanmak için kendinden izin alınmamıştır. Kendi gerçekliği doğrultusunda, sınırsızca ve umarsızca yaşar. Kendini gülünç bir ihtilal, kötü bir askeri cunta olarak tanımlar. Yerleşik ahlâka ve kendine eril zihniyeti dayatan toplumun ötekileştirmesine karşı onu ciddiye almayıp alay eden bir kadın olan *Tante Rose*, toplumun ona giydirdiği o hiç sevmediği kadınlık giysisini çıkararak kendi özgün kadın elbisesini giyer.

Kadın olmak denince akıllara gelen en güzel, en sıcak meydan okuyuş serüvenidir *Tante Rosa*. Sevgi Soysal, *Tante Rosa*'yı "anneannemden başlayıp bende biten bir çizgi" olarak nitelendirir. Yazarın o dönemlerde yargılanmasına da sebep olan ve büyük bedeller ödediği, özgün, bir roman bütünlüğündeki *Tante Rosa* adlı kitabı, eril zihniyet ve yerleşik ahlâk baskısı altında yaşayan, tüketilen, sömürülen tüm kadınlarımıza bir ince sesleniş, birey olma yolunda yapmış olduğu haklı bir çağrıdır adeta.

Kadına şiddetin ve erkek egemen zihniyetin günümüzde de fazlasıyla yaşandığını biliyoruz. İnaniyorum ki kadın şair ve yazarlarımız *Tante Rosa* çizgisinde daha birçok esere imza atacaklar ve bu konuda yakılan meşaleyi geleceğe taşıyacaklardır.

1 Gül Makası (Şiir), Aydan Yalçın, Yazılı Kâğıt Yay. 2017, s.8

2 Sivil Kadın, Ömer Çaha, Savaş Yay. 2010, s.33

3 Age, s. 41

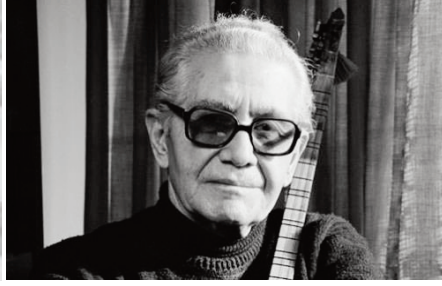
4 Dünya Kadın Şairlerinden Kadının Hâlleri, Selahattin Yıldırım, Agora Kitaplığı Yay. 2011, s.222

Endişe Yaratan Sanatçı: Ruhi Su

Metin Turan

Ruhi Su

I.

Ruhi Su benim kuşağımın, yani 12 Eylül faşizmini görmüş, o yıllarda üniversiteye başlamışların karabulutlarla savaşımında sesi ve duruşuyla önemli simgelerden biri olmuştur. Bizleri sanatsal olarak beslediği kadar, o köhne karanlıkta ışık, belirsiz boşlukta çoğalan dostluklarımıza kapı aralamıştır. Sanatçının, egemenler için, köhne gidişi kabullenenler için, zulmü bir eylem biçimi görenler için endişe yaratması bundandır.

Büyük sanatçıların etkisi, salt yaşadıkları dönem ve çevreyle sınırlı kalmaz. Dönemi aşar, oylumunu büyütür ve sınırları devirerek sürer. Ruhi Su böylesi soy sanatçılardan biridir.

Ruhi Su, olağan olmayan koşullarda (Van-1912) dünyaya gelmiş yazık ki hayata gözlerini yumduğu (İstanbul, 20 Eylül 1985) tarihe değin de bu *olağan olmayan koşullar* yakasını hiç bırakmamış; entelektüel yaşamını kültüre özellikle de türkülerin anlaşılması ve iyi yorumlanmasına adanmış bir sanatçıdır.

Özellikle totaliter rejimlerde öncü sanatçıların yazgıları ortaktır: Çile çekerler, baskı ve yıldırma politikalarıyla karşı karşıya bırakılırlar, sürülür, hapishanelerde tutulurlar. Bütün bunlar yaptığı işi bir *yeniden yaratma kaygısıyla* ele alan Ruhi Su'nun da hayat hikayesine eklenmiş 'maceralar'dır. Böyle olduğu için de kolaycılığa alışık, kurulu anlayışın egemen olduğu toplumlarda pek de hoş görülmeyen sanatçılardan birisidir. Devrimcidir. Bu sözcük, bütün yakışıklılığı, görkemi ile Ruhi Su'ya yakışan bir nitelemedir. Çünkü sesine kazandırdığı üslup, seçtiği ürünler, yorumlayış biçimi ile sıradan olanları ürkütmüş bir kişiliktir. Endişe yaratır böyle sanatçılar. Ruhi Su, türkü söylemeyi 'bağırarak', yorumlamayı gırtlak şarlatanlığı olarak algılayanların bol olduğu bir 'piyasada', yaptığına derin bir nitelik kazandıran, haykırarakla bağırmağı birbirinden ayıran sesiyle endişe yaratan birisidir. Popüler olanın hayatın her alanına nüfus ettiği bir süreçte, türlü bellek tarumarlığına karşın Ruhi Su farkına varılmış bir sanatçıdır. Farkına varıldığını şu son yarım yüzyıllık müzik tarihimizde, belirgin olarak da halk türkülerini yorumlama çabasında olan çok sayıda iyi sesin yetişmiş olmasından çıkarmak olanaklıdır. Onun bir çalışmadan diğerine

çok sayıdaki ezgiyi derleme ve seslendirme serüveni bir bütün olarak halk kültürünü ama en önemlisi de türkülerini sahiplenme çabasıdır. Ruhi Su yaratıcılığını anlamak, Türkiye’de türkülerin serüvenini anlamak gibidir. Bu bakımdan Türkiye’de türkü söyleminin serüvenine biraz olsun değinmek gerekmektedir. Çünkü, birçok nedenle onun sanatının anlaşılmasında bu sürecin bilinmesinin katkısı olacaktır.

Şunu anımsamakta yarar var; Tanzimat dönemine değin, yani ta Selçuklulardan başlayan, Osmanlılarla devam eden süreçte yönetici sınıfla halkın musiki ve eğlence anlayışı arasında ciddi bir farklılık söz konusudur. Bu örtüşmez sanatsal anlayışın en özgün ve çarpıcı örneklerini başta dil, dolayısıyla şiir ve müzik anlayışlarında görürüz. Geniş halk kesimlerinin dil, edebiyat ve müzik anlayışları ile yönetici/egemenin edebiyat ve müzik anlayışlarının bu farklılığı sanatsal olduğu denli onu şekillendiren iktisadi sosyal hayatın da izdüşümü gibidir.

İmparatorluk şemsiyesi altında, bütün etnik ve dinsel kimliklere karşı gösterilen ya da gösterildiği ifade edilen ‘hoşgörü ve tolerans’ anlayışı, özellikle iktidara alternatif görülmek sebebiyle köylü, üretici Türkmenlere gösterilmemiştir. Türküleri ve türkü söyleyenleri küçük görme ve aşağılamaya dönüşen bu tavrın tarihsel kaynaklarına bakıldığında sorunun *dil* (Türkçe) bağlamında odaklandığı görülür. Ruhi Su biraz da bunu işaret eder gibi, “Bir toplumun müziği, konuştuğu dil kadar hayatına bağlıdır. Ve bundan dolayı da konuştuğu dil kadar kendisine anlamlı ve sıcak gelir” (Su, 1985:65) vurgusunu yapar.

Hem Selçuklular hem de Osmanlılar da sarayın resmi siyaset dilinin sadece sözcüklerde değil, daha baskın olarak üslupta saklı olduğunu görmezlikten gelemeyiz. Siyasal otoriteye ait tepeden bakıcı, buyurgan üsluba karşı halkın türkü yakıtığı/söylediği dil kuşatıcı ve kapsayıcı bir içeriğe sahiptir. Bu karşıtlık, yönetici ve şehirliyle Türkçe konuşan kırsaldaki geniş halk kesimleri arasında ciddi bir farklılığın işaretidir. “... Köylü ve şehirliğin dilleri, edebiyatları, müzikleri, adetleri ve bütün olarak kültürleri ayrılmış; böylece ortaya çıkan bu iki sınıf birbirine yabancılaşmıştır. Söz konusu yabancılaşma, sonraları öyle bir noktaya gelir ki, Osmanlı döneminde “Türk” sözcüğü, şehirdeki aydın ve yöneticiler nezdinde “köylü” (Orkun, 1944:46) anlamının yanında, *göçebe*, *çiftçi* anlamında da kullanılır. Mesti’nin şu dörtlüğü bunu çarpıcı bir biçimde yansıtan örneklerden biridir:

*Kimi türk kimi esnaf kimi hocadır
Kimi kırkat sabi kimi kocadır
Kimi alçak gönüllüdür yücedir
Kimi Nemrud gibi pek burnaz olur (Kocatürk, 1963:411).*

İmparatorluktan devralınan bu yaklaşım, cumhuriyet döneminde büyük bir ölçüde kırılma da bütünüyle tükenmiş değildir. Küçümseme, tepeden bakma, dışlama benzer şekilde süregelir. Ancak çok net olan bir durum vardır, o da siyasal erkle birlikte kültür kurumlarını şekillendiren aktörlerin hatırı sayılır bir bölümü yeni bir ulus inşa etmenin de zorunluluklardan dolayı, tıpkı ilham kaynağı olan Alman romantikleri gibi halk kültürüne, yani folkloraya yaslanmayı önemli bir çıkış görmüşlerdir. Ruhi Su, hem bu küçümseyici aydın tavrının farkındadır hem de bu küçüm-

semenin içerisinde saklı olan gerçekliğin bilincinde bir sanatçıdır. Onun daha konservatuvar dördüncü sınıf öğrencisi iken, üzerinde durduğu konular yerleşik kanıların dışına çıkıp estetik ve sanatsal kaygıları öne aldığıın işaretlerini taşır. 1 Ocak 1940 tarihli *Varlık* dergisinde yazdıkları bunun en güzel kanıtıdır: "... Halk şarkılarımızı, bir saz şairinin yayık ve disiplinsiz sesiyle değil, fakat şehirli bir muganınin ağzıyla da değil; halk şarkılarımızı garp tekniği içinde, halk gibi, fakat halktan ayrı olarak söylemeliyiz."

Ruhi Su, müzik üretimi ve sanatçı kişiliğini, çok genel hatlarıyla özetlemeye çalıştığı tarihsel arka planı böyle bir halk kültürü, dolayısıyla türkü söyleme anlayışının üzerine inşa edecektir.

Halkı Anlamak mı Halk Gibi Söylemek mi?

Yukarıda belirtmeye çalıştığım yaklaşım, Cumhuriyet döneminde olumlu ve anlamlı bir dolu çalışmanın yanı sıra abartılı romantikliğin de etkisiyle halk fetişizmine kadar uzanır. Bunun böyle olduğu bir iklimde, Ruhi Su *halkla-halk gibiliğin* farklılığını işaretler ve özgün yaratıcılığın, üslup sahipliğinin anlamına vurgu yapar:

"... Acaba Sümmani halk gibi söyler miydi? Söylese "Sümmani Tavrı" diye bir şey kalır mıydı? "Halk gibi" diye gösterilebilecek bir örnek tip yoktur. Sümmani, Veysel, Ayşe, Fatma, Mahsuni, Ruhi vardır. Biz hepimiz halkız. Hepimiz kendi görgümüz ve bilgimiz içinde birtakım katkılar ve ayrıntılarla söyleriz bu türkülerini" (Su, 1985:70).

Ruhi Su, geleneğin de yaşayarak gelişeceğini düşünenlerdendir. Bu bakımdan da geleneğe motamat bir taklitçilikle yaklaşmaz; geleneğin dinamikliğinin bilincinde biri olarak halkı anlamak ister. Halkı anlamının da *halk gibi söylemek, halk gibi davranmak* olmadığının üzerinde durur.

Onun yetkinliğinin yaslandığı önemli unsurlardan biri de toplumu kültürel birikimiyle bütünsel olarak görebilme bilincidir. Toplumsal bölünme ve farklılaşmanın bugünkü gibi derinleşmediği ama siyasal anlamda kutuplaşmanın halk ve halkçılık sloganlarıyla ifadesini bulduğu 1950'li ve 60'lı yıllarda, Ruhi Su politik sözcüklerden olabildiğince uzak durarak ve kendisine yöneltilen sorulara sanatsal gerçekliğin doğrularıyla açıklamalar getirir. Estetik sanatsal yetersizliklerini siyaset dilinin köşeli sözcükleriyle açıklama sığınağına düşenlerin ön planda olduğu bir dönemde o, yorumunun tazeliği ve niteliğine güvenerek üretimde bulunur. Dili kadar vazgeçilmez dayanağı olan sazının bile elinden alındığı, türlü, çeşitli baskılara, sindirme ve susturma girişimlerine karşın 400'ün üzerinde halk türküsünü seslendirerek kayıtlı olarak belleğimize kazandırması bunun en somut kanıtıdır. Ruhi Su'nun bir başka özelliği de türkülerini, yerel ve yöresel ağızların taklitçiliğinden kaçınarak koma seslerden, 'uyduruk süs' ve 'gırtlak nağmelerinden' arındırarak söylemesidir (Toraganlı 1987).

Halkçılık İklminde Popülizme Yenilmeyen Sanatçı

Bir ulus devlet yaratma ülküsünün oluşturduğu ve Batıdaki gibi dayanağını folklorlardan alan ulusçuluk, kurucu parti Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1931 yılında toplanan üçüncü kurultayında altı oktan birini oluşturan halkçılık politikalarıyla bir-

likte kültürel siyaseti de şekillendiriyordu. Bunun devamındadır ki 1931 yılında *Sivas Aşıklar Bayramı*, 1932'de *Halkevleri*, kuruluşu 1928 yılına dayanan ama faaliyetlerini bu yıllardan sonra yoğunlaştıran *Halkbilgisi Derneği* ile bunların yayın ve organizasyonları bu alanın kitlesel zeminini oluşturuyordu. Diğer taraftan da akademi⁵ ve eğitimde⁶ ömürleri kısa da olsa 'köklü' girişimlere yönelim başlamıştı. 1936 yılında öğrenime başlayan ve ilk öğrencileri arasında Ruhi Su'nun da bulunduğu Ankara Devlet Konservatuarı, müzik, tiyatro ve opera alanında sanatçılar yetiştiren kurumların başında gelir. Ruhi Su, müzik tutkusunu sanatsal eğitimle bu kurumda pekiştirir. Devlet Operasının ilk sanatçılarından olan Su, *Bastien Bastienne*, *Satılmış Nişanlı*, *Madame Butterfly*, *Fidelio*, *Tosca*, *Yarasa*, *Aşk İksiri*, *Rigoletto*, *Figaro'nun Düşünü*, *Maskeli Balo* ve *Konsolos* gibi operalarda rol alır.

Köy Enstitüleri'nin mimarı **İsmail Hakkı Tonguç**'un çağrısı ile Hasanoğlu ve Çifteler Köy Enstitüleri'nde müzik öğretmenliği yapar. 1943-1945 yılları arasında Türkiye radyolarında adı "Bas Bariton Ruhi Su Türküler Söylüyor" diye anons edilmeye başlar. Bu anons, Türkiye'de opera eğitimi almış birinin halk türkülerini okuması anlamında bir ilk olmak yanında eğitilmiş kesimlerin, şehirlielerin de türküllere yaklaşımını değiştiren önemli bir vurgu olmuştur. Radyoda söylemesi, siyasal iktidar temsilcilerinin keşfi değil, Konservatuvar'dan öğretmeni **Markovich**'in zamanın radyo müdürü Vedat Nedim Tör'e önermesiyle olmuştur. Bu önemlidir. Önemi şuradandır, alışık olunmayan bir seçici ve yorumcuyla tanışan siyasal erkin, kısa bir süre sonra buna tahammül edemiyor olduğunu görüyoruz. Ulus devleti geç inşa etmeye başlamış Türkiye'de, karar verici erk, bugün olduğu gibi 1940'lı yıllarda da dünün koşullarından çok günün beklentileriyle geçmişe bakmayı tarih bilinci sanan bir zihniyete sahiptir. Dolayısıyla da bir süre sonra devreye giren malum el, Ruhi Su'yu radyo dışına itiyor, sesini kısıyordu. Benzer durumu hemen bu yılların devamında, yani aynı siyasal iklim içerisinde Köy Enstitüleri ve Pertev Naili Boratav öncülüğünde temelleri yeni yeni atılan DTCF'deki halk edebiyatı kürsüsü de yaşayacaktır. Ruhi Su'nun 1940'ların ikliminde, radyoda yüzlerce yıl Osmanlı sünni siyaset anlayışının dışına itilen Alevi-Bektaşî deyiş ve nefeslerini söylüyor olması, yazık ki laik, demokratik Cumhuriyet'in yöneticilerinin de hoşuna gitmez. Susturulur. Bu ötelenmeye dikkat çekercesine Çetin Altan'ın altını çizdiği ve toplumumuzdaki nasipsiz cilvelerden diye özetlediği şu gerçeklik anlamlıdır: "Elbette ki Osmanlı monarşisinin çok dar açılı sanat anlayışıyla, dünyadan koparılmış bozkır kökenli Müslüman bir köylü toplumunun kendi içine kapanık yapısını, Rönesanstan kaynaklanan evrensel bir sanat anlayışının, yaratıcılığa en içten alkışları veren basamaklarına oturtmak kolay değil..."

Ama yine de bir Ruhi Su'yu daha başka türlü algılayabilir ve daha başka türlü sarmalayabilirdik... En ilkel ve en kırıp dökücü politikacılara gösterdiğimiz hoşgörünün bir kıymığını bile, kültürümüzde onlardan çok daha derin izler bırakacak sanatçılarımıza gösteremeyişimiz, çağımızın tribünlerinde bizi donuk bırakıyor." (*Güneş Gazetesi*, 23.9.1985 aktaran: Dinçer, 1986:162)

Çünkü, Ruhi Su, gelenekte ne gördü ise onunla yetinen ve onu aktaran bir sanatçı değil; geleneğin sesini kaybettirmeden dönüştüren, yeniden yorumlayan ona sesi ve vurgusu ile derinlik kazandıran birdir. "Türküler de tıpkı operalar ve lied'ler gibi

çeşitli konularda ve değişik biçimlerde olduğundan onlar gibi renkli ve değişik bir icrayı zorunlu kılar" (Su, 1985:69) yorumunu yaparken, o kendi sanatsal eylemini de tariflemektedir.

II.

İLKLERİN İNSANI

Ruhi Su ülkemizde, sadece halk müziği alanında değil, aynı zamanda halk ozanları alanında da ilklerin insanıdır.

Ankara Devlet Konservatuarı'nın Opera bölümünü pekiyi derecesiyle bitiren (1942) Türkiye'nin ilk opera sanatçılarından. Bir opera sanatçısı olarak, Türkiye radyolarında 'basbariton Ruhi Su türküler söylüyor' (1943) anonsuyla bu halkın ezgi-lerini ilk yorumlayan yine odur. Doğrudan sahadan derlemeleri ile bir sinema filminin - "*Karacaoğlan'ın Kara Sevdası*" (1959)⁷- müziğini yapan ve o filmde türkülerini seslendiren ilk isim yine Ruhi Su olmuştur. 26 Temmuz 1961'de düzenlenen ilk halk dansları seminerine katılanlar arasındadır. Diğerleri, bu alanın saygın isimleri arasında anılan Ahmet Kutsi Tecer, Metin And, Cahit Tanyol, Şerif Baykurt, Mahmut Ragıp Gazimihal, Bülent Tarcan ve Halil Bedi Yönetken'dir. Buraya halk türkülerinin söyleniş üzerine odaklanan bir bildiri sunar (Baykurt, 1983:244).⁸ Türk halk oyunlarını notaya alarak müzik yazısına dönüştüren (1961)⁹ ilk isim yine Ruhi Su'dur... Başka ilkleri de vardır: 1936 yılında, Musiki Muallim Mektebi'nde bir yandan türküler üzerine çalışmalar sürdürürken, okuldaki arkadaşları ile birlikte döneme ilişkin belgelerde adı 'Ses ve Tel Birliği Korosu' diye geçen Müzik Öğretmenliler Korosu'nu kurar. İkinci koro çalışmasını ise 1944-47 yılları arasında DTCF'nde gerçekleştirir. Bir diğer koro çalışması ise ilk üyelerini 1975 yılında sınavla seçerek oluşturduğu 'Dostlar Korosu'dur.

Ruhi Su, karmaşık olmayan, bütün sadeliği içerisinde müziğin, müzikle birlikte sözün anlamına odaklanmış bir sanatçıdır. Çağımızın bir başka usta müzisyenlerinden Teodorakis'in de¹⁰ altını çizdiği sözün /şiirin metnin anlamsal derinlik ve bütünlüğü, şairliği de olan Ruhi Su'nun titizlendiği konulardandır. Çoksesli batı müziği eğitimi almış biri olarak geleneksel müzik çalışmalarında özellikle çalgı bağlamında saz dışına çıkmayıp, seçtiği ürünlerde sözü önemseyişinden kaynaklanmaktadır.

Onun bir önemli özelliği de başka türlü aletler içerisinde yetişmiş ve farklı bir disiplinle ses ve oyunculuk eğitimi almış olmasının kazanımlarını türkü ve şiirleri yorumlamaya aktarabilmiş olmasıdır. Sürekli üzerinde durduğu ve türkülerin yorumlanması konusunda uygulayıcı bir aktör olarak yinelediği eğitilmiş bir sesin olanaklarının zenginliği somut ifadesini onun ürünlerinde bulmaktadır.

III.

TAVIR ADAMI

Her ırmak kendini besleyen akarsu yataklarıyla zenginleştiği gibi, her toplum da sanatçı kişiliklere gösterdiği değerbilirlik ile 'uygarlık' dünyasındaki yerini belirler.

Toplamlar, insanlardan daha dinamik. Bu dinamiklik toplumsal değişimin kendiliğinden olmazlığının da işaretidir. Birer tarihsel aktör olarak öncü ve dönüştü-

rücü sanatçıların bu dönüşümdeki rolleri akla getirildiğinde, onun seçip seslendirdiği, derleyerek ortaya çıkardığı türküler ve bunların yaratıcılarının anlaşılması konusundaki çabası, siyasal iktidarın, özellikle dil ve müzik üzerinden yürüttüğü hegemonik politikalara ciddi bir karşı duruştur. Toplumsal muhalefetin yükseldiği 1960'larda aydınların, emekçi ve üniversite çevrelerinin Ruhi Su türkülerine ilgisinin kaynağında onun sanatsal birikimi yanında bir tavır adamı oluşu da yatmaktadır.

Sabahattin Ali, Nazım Hikmet, A. Kadir, Pertev Naili Boratav, Arif Dino, Enver Gökçe, Hasan İzzettin Dinamo, Yaşar Kemal, İlhan Başgöz, Ümit Kaftancıoğlu, Ruhi Su, Feyzullah Çınar ve niceleri; Türkiye'nin yaratıcı kültür ve sanat insanları olarak yirminci yüzyıldaki tarihsel şanslılardır. Tıpkı, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlu, Köroğlu, Dadaloğlu, Kul Himmet... gibi değerlerin tarihsel şans olmaları gibi. Bizler, Türkiye'nin çok kültürlü, çoksesli bu ayrıcalıklı birikimini kavrayıp değerlendirmeye bilinç ve birikimini göstermedikçe, 'kültürel yoksulluk' garabetinden de kurtulamayız. Ruhi Su ve onun gibi yaratıcı sanatçıların anlaşılması bu yoksulluğun aşılabilmesinin önemli yollarından biridir.

Almış olduğu eğitim ve sahip olduğu formasyona kuşaktaşları arasında çok az insanın sahip olmasına karşın iş verilmeyen, işinden edilen, tutuklanıp sürülen Ruhi Su, içinde yaşadığımız bu çağı ve bu çağın insanının onurunu kendi trajedisinden daha değerli bulan örneği az sanatçılardan biridir.

Ruhi Su, aynı zamanda aldığı eğitim ve sanatsal donanımı ile cumhuriyet dönemine değin ve yer yer cumhuriyet dönemi de dahil, 'türkü söylemek' kompleksine karşı nitelikli bir itirazdır.

¹1935'te DTCF'de başında Pertev Naili Boratav'ın bulunduğu Türk Dili Edebiyatı Bölümü kurulmuş ve 1938 yılında programa halk edebiyatı dersleri eklenmişti.

²1937'de Köy Enstitüleri kuruldu.

³Senaryosu Yaşar Kemal'e ait olan bu filmin yönetmeni Atıf Yılmaz, asistanları ise Halid Refiğ ile Yılmaz Güney'dir. Filmin yapımcısı Erman Filmin sahibi, Hürrem Erman'dır. Erman, siyasi baskılardan çekinerek Ruhi Su'nun film için kayıtlarını değiştirerek, bir başka opera sanatçısı Aydın Gün'ün seslendirmesi ile filmin yeni bir montajını yaptırır.

⁴Şerif Baykurt, Türk Halk Müziği ve Oyunları Dergisi'nde bu seminere ilişkin ayrıntılı bir yorum yazdıktan başka, seminere sunulan bildirileri bir araya getirerek, 1996 (Yapı Kredi Yayınları) yılında kitap olarak da yayımlar.

⁵1961-1965 yılları arasında Yapı Kredi Bankası için halk oyunlarının müziklerini notaya alarak - ki o dönem Türkiye'de nota kalıbı yoktur, Almanya'da bir nota basımevine gönderilerek prova baskıları da getirtilmiştir-, müziklerini yazdığı halk oyunlarından yüz kadarını seçerek yayına hazırlar. Bunlar banka yönetiminin, Halil Bedii Yönetken ve Bülent Tarcan'ın da denetiminden geçirilerek yayına karar verilir. Ne var ki yayın, Ruhi Su adının sakıncalı bulunmasından dolayı, Sadi Yaver Ataman adıyla yayımlanır. Bu kitabın yayımlanmış olmasından haberdarlığı da bir gariptir Ruhi Su'nun. 16 Temmuz 1975 tarihinde, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nde

düzenlediği basın toplantısında süreci şöyle anlatır: (...) Bu yıl da İstanbul'da Uluslararası Birinci Türk Folklor Kongresi diye bir kongre düzenlendi. Bu kongrenin oturumlarında dinleyici olarak bulundum. Bir gün kongre üyelerine kitaplar dağıtıldı, biri de bana varıldı. Bu kitabın içindeki notalar, benim yazdıklarım. Yani önceleri saptanmış olan notaların Yüz Türk Halk Oyunu adı altında yayımlandığını orada öğrendim. Doğal ki, buna üzüldüm..." Hukuki bir süreçten sonra, söz konusu çalışma ancak 1994 yılında, Kültür Bakanlığı tarafından Ruhi Su imzasıyla yayımlanabilir.

⁶M. Teodorakis, *Sanatsal İnancım* (Çev: Lizi Behmoaras, Alfa Yayınları, İstanbul, 1987) adlı yapıtında metasenfonik müziğe ilk adım başlıklı denemesinde, "Başlangıçta kelimeler vardı", "Eserlerimin tümü bu özdeyişi doğrular niteliktedir" diyerek, şiirsel metnin anlamına vurgu yapar.

Kaynaklar

Akatlı, Füsun (2001), ... *Bir de Ruhi Su Geçti*, Ruhi Su Kültür ve Sanat Vakfı: İstanbul.

Aydoğan, Karabey Haz. (2008) *Ruhi Su Türküleri*, Everest Yayınları: İstanbul.

Buykurt, Şerif (1983), "Türkiye'deki İlk Halk Dansları Semineri", *Türk Halk Müziği ve Oyunları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:6.

Balkılıç, Özgür (2009), *Cumhuriyet, Halk ve Müzik –Türkiye'de Müzik Reformu-*, Tan Yayınları: Ankara.

Dincer, Mekin, Haz. (1986), *Ruhi Su'ya Saygı*, Adam Yayınları: İstanbul.

Orkun, Hüseyin Namık (1944), *Türkçülüğün Tarihi*, İbrahim Berkalp Kitabevi: İstanbul.

Pehlivan, Battal, Der. (1985). *Ruhi Su...Ruhi Su...*, Yaprak Yayınları: İstanbul.

Spatar, M. Halim (2007), *Müzik Yazıları*, Pan Yayınları: İstanbul.

Su, Ruhi (1985), *Ezgili Yürek*, Adam Yayınları: İstanbul.

Teodorakis, M. (1987), *Sanatsal İnancım* (Çev: Lizi Behmoaras), Alfa Yayınları: İstanbul

Toraganlı, Hasan (1987) 'Ruhi Su Müziği', *Yeni Düşün*, Haziran.

İkinci Yeni Şiirleri, Mahrumiyetin, Tevekkülün, Hüznün ve Aslında Umudun Şiirleridir

Filiz Civaner A.

İkinci yeni şairleri, dünyanın ve dolayısıyla Türkiye'nin geçiş dönemi şairleridir. İkinci Dünya Savaşından dibe vurarak çıkmış, yaşanan acıları bir hiçlik duygusu ile günlük yaşamına yansıtmış insanlık, her şeye rağmen yeni ve modern dünyaya hazırlanmaktadır. Savaşların sebep olduğu, uzun saklanma yılları, birçok insan için ancak buldukları her sayfayı okuyarak, anılarını ellerine geçen her sayfaya aktararak, yaşama tutunmayı sağlamıştır. Bu tablo, 1950'li yıllarda "entelektüel" adlandırması ile her yayını takip eden, ana dilinden başka bir veya birkaç Avrupa dili bilen, iyi bir eğitim almış ve birkaç farklı ülkeyi ziyaret etmiş ve özellikle Fransa'da, Paris'te yaşamış olan, Bohem görünüşlü, fularlı bir sanatçı tiplmesi ile zamana damgasını vurdu. Tüm Avrupa ve Fransa'dan yayılan varoluşçuluk ve gerçeküstücülük akımları diğer pek çok sanatçıyı da etkilemiştir.

Ülkemizde Garip Şiiri, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rıfat gibi şairler ile Divan Edebiyatının bireyci, toplumdan uzak, anlaşılabilir diline bir tepki ile ortaya çıkmış; anlaşılır, yalın bir dil kullanımıyla okuyuculara yeni ve kolay bir şiir tarzını sunmuştu. Bu şiir akımına sonradan bazı çevrelerce "1. Yeni" denmesi, "2. Yeni" denilen daha karmaşık, mecazlara çok meraklı, bol imge ve soyut anlatıma yönelen ve adeta "anlaşılmazdan beslenen", Türkçeyi yeni terim ve tanımlarla oyun oynar gibi kullanan, entelektüel kimliklerinden taviz vermeyen tavırları ile tanımlanan şairlere ad verilmesini takiben başladı. İkinci Yeni, toplumun geçiş döneminde çok da popüler ve etkili oldu. İkinci Yeni şairleri, unutulmaz eserlerle bir döneme damga vurdu; varoluşçu felsefenin, hiçlik duygularının baskınlığına karşın, umut da yansıtan dizeleri kaleme aldı.

Aslında bu şairlerin şiirleri ile tanıştığım yıllarda, benim kuşağım, anarşik olaylarla boğuşmaktan bunalmış durumdaydı. 1980 ihtilalindeki tutuklamalar, siyasi kaos, yakılan kitaplar, yasaklar kesinlikle ağır bir travma yaratmıştı... Kadın ve erkek

kimlikleri silinmiş, sadece kurtuluş inancına kenetlenilmiş, aşkın, romantizmin ayıp karşılandığı yıllardı o yıllar... Ben şanslı idim. Ankara'da yaşıyor ve okuyordum. Ankara'da uzun yıllardır tam bir sanat fırtınası esiyor, bir taraftan Devlet Tiyatroları sahnelerinde, diğer taraftan özel tiyatrolarda son derece büyük bir ciddiyet ve özenle ardı ardına harika eserler meraklı seyircileriyle buluşuyordu. Sanata ve edebiyata olan ilgim nedeni ile sık sık Sanat Sevenler Derneğine gidiyor, orada birçok sanatçı ile tanışmak fırsatı buluyordum. Atilla İlhan, Ataol Behramoğlu, Abdullah Nefes gibi edebiyat ve sanata gönül vermiş kişilerin şahsında ve anılarını, duygularını bana aktarmaları ile 2. Yeni şairlerinin eserleri ile tanışma şansını yakaladım. O yılları ve dillerinden düşmeyen, son derece ustaca yazılmış ve sıra dışı şiirleri, ilk ağızdan dinledim, anladım... Onların, nasıl bir isyanla şiirlerini yazdıklarını çok az kişi biliyor şimdilerde; belki de pek bilen yok... Çünkü pek azı şimdi hayatta. Bildiklerimi ve o kuşağın bana aktardıkları anıları bugüne taşıyıp, yaşatmayı borç biliyorum.

Onlar, her basılan edebi eseri okuyan; gitmedikleri, görmedikleri yerleri, okumanın gücü ile hayallerinde gören; kafalarında oluşturdukları imgelerle yaşayan; entelektüel olmayı ciddi bir yaşam sebebi ve yarışı sayan; şiir ve sanat için yaşayan; sefaleti paraya ve lükse tercih etmiş, bambaşka bir dünyanın acı dolu hüznü insanlarıydı. Onlar aşk ve edebiyat için yaşadılar; rakı sofralarında, sigara dumanları içinde konuştular, sonra âşık olup, yazdılar, yazdılar... Âşık olunacak eğitilmiş, üniversiteli, özgür kadın o kadar azdı ki, hep aynı kadına hepsi birden âşık oldular, aynı kadına en güzel şiiri yazmak için yarıştılar, utandılar ama yine de bu sevdaları en güzel şiirleri yazdırdı onlara. Tomris Uyar, bu duruma en çarpıcı örnektir! Bir keresinde, benden yaşça çok büyük bir arkadaşımın, İTÜ'de kendi sınıfından öğrenciler ile fotoğrafını görmüştüm. Beş erkek öğrenci, bir kız öğrenci. Mimarlık Fakültesi ve sınıfta bir tek kız öğrenci... 50'li yılların sonları... Adı Sevinç'ti yanlış hatırlamıyordum. Erkeklerin hepsi kızın önünde diz çökmüşlerdi. Bu şanslı, mimar adayı, zeki bakışlı, dimdik duruşlu prensesin üzerinde bir trençkot vardı; saçları topuzdu ve tüm erkek arkadaşları ona âşık... İşte böyle yıllarmış, kadın erkek arasında kaçgöçün olduğu, çok az sayıda kızın yükseköğrenim gördüğü, farklı yıllar. *İkinci Yeni şiirleri, mahrumiyetin, tevekkülün, hüznün ve aslında umudun şiirleridir.*

İkinci Yeni şairleri ile yetişen kuşak, aslında şanslı, fakat ülkede basılan kitap çeşitliliği ve kitaba erişim yönünden şanssız bir kuşak oldu. Şanslı oldukları yer, okumaya olan merakları ve kendilerini okumaya koşullandırılmış hissetmeleri, her yayını takip etmeleri, özellikle bu yıllarda çok iyi tercümelerin yapılması... Bu şairlerin bir kısmı yabancı dillerden çeviri eserler ortaya koydu. Örneğin Balzac'ın *Goriot Baba'sı Cemal Süreya* tarafından Fransızca aslından dilimize çevrilmiş (Altın Kitaplar, 1969)

İkinci Yeni şairlerinin şiirlerinden cımbızla çekilmiş birkaç dize, sosyal medyada dolaşıp duruyor, çoğu kişi okumadan isimlerini ezberliyor şairlerin. Okuyanların da 1950 - 1965 yıllarını, İkinci Yeni şairlerinin dünyasını içselleştirerek algılayabildiklerini zannetmiyorum. Arada kalmış bu yıllar, İkinci Yeni şairleri için haksızlığa uğranılan yıllar olarak kabul edilebilir. Bu güzel insanlar, değerli şairlerimiz, uzun bir süre layık olması gereken öneme sahip olamadı, gençler tarafından yeteri kadar okunmadı, ideolojik savaş ruhunun dışına itildi. Beri yandan 60'larda dünyayı sarsan

Sartre, Camus gibi varoluşçu yazarlar, her dönemde önemsendi, okundu ve tartışıldı. Oysa ki 2. Yeni Şiirinin gerçek bir yenilikçi ruhu taşıdığı tartışılmaz.

Aynı şiir ekolünde kabul edilse de, Turgut Uyar, nesir tarzında fakat şiir tadında, betimleme ağırlıklı uzun dizeler ve daha masalsı bir dünya dili ile yazıyordu. *Dünyanın En Güzel Arabistanı*’nda okuyucu, bulutların üzerinde, bambaşka bir dünyada bulur kendisini:

*Yasağın aşkları zorlaması
Önce varken sonradan gömdüğümüz
Önünde gerilediğimiz
Unuttuğumuz utandığımız
Ama bırakmadığımız
Bu yumuşaklığım sanki defineler içinde
Sanki gömülü sandıklarda kararıyorum
Korkunç bir ormanın uğultusu içinde boğuluyorum ağaçlar
Sular bakmadığım yerde çiçekler*

... Bastonuma dayandım, bu meydanda gökyüzünün görünüşü hoşuma gitmiyordu, çatılar, çatılar, çatılar bölüp duruyordu, hemşerilerim de sevmeyecekti biliyordum, bastonumla gösterdim, şu, şu, şu yapıları yıkın dedim işçilere, yerlerine yenilerini koyacağım, bu Akçaburgaz eski bir şehir, ben uraybaşkanı olduktan sonra sıkıntıları hemşerilerime dağıttım, şimdi arkamda geziyorlar, hepsi kıvıl kıvıl yerlerinde duramıyorlar, nereyi yıksam oh diyorlar, ben yıkın deyince hep bir ağızdan yıkın diye bağırıyorlar, bu şehri nasıl yapmışlar böyle ne gökyüzü koymuşlar, ne günaydın, ne buldularsa getirmişler dağların ovaların dışında, hele o sabahların akşamların bungunluğu, o eski kışlarda güz öğleleri, bazen işimi gücümü, uraybaşkanlığı ödevlerimi bırakıp bir dağ aramaya çıkıyorum...

Turgut Uyar – *Dünyanın En Güzel Arabistanı*
YTY Yayınları, Sayfa 150-151

*Ama Senin
Daha nen olayım isterdin,
Onursuzsunum senin!*

Cemal Süreya
Can yayınları, Sayfa 184

Hemen hepsi, meslek sahibi, eğitimli insanlar olmalarına karşın, yarım şişe rakı, tek bir peynir dilimi ile idare edip, böyle masalarda âşık oldular, şiir yazdılar. Anlaşılması gereken en önemli çaresizlikleri, para kazanmak mecburiyeti ile memuriyete, istemeseler de muhtaç olmalarıydı. Ciddi maddi sıkıntılar içinde yaşadılar, şiire, lafa âşık ve de sarhoş...

Sabrın ve Yaratıcılığın Yalnız Şairi: Rilke

Bedriye Korkankorkmaz Rainer Maria Rilke

Prag'da Heinrich Sokağı 19 no.lu evde 4 Ocak 1875 tarihinde dünyaya gelir şair, oyun yazarı ve çevirmen Rilke. Babası subaylığa terfi edememiş, bu yüzden de ağa-beyinin bulduğu işte çalışan orta dereceli bir memurdur. Annesi Phie (Sophie) da Prag'ın yerli ve oldukça varlıklı ailelerindendir. Babasıyla dost olan şairin annesiyle iç acıtıcı bir ilişkisi vardır. Hırs ve kaprisin ağına düşmüş annesi, oğlunu da kendisi gibi yetiştirmek ister. Çocukluk yıllarının içtenliği babasından, korkuları ise annesinden miras kalıyor ona. Annesine dair insan ruhunu derinden sarsan duygularını şu şiirinden de algılamak mümkün: "Gördün mü, annem yıkıyor beni/ Taş taş alıp üstüne koydum/ Küçük bir ev kurdum/Tam bitti işim / Gördün mü, annem geliyor şimdi/ Geliyor annem, yıkıyor evimi, gördün mü?"

Liseyi dışarıdan bitiriyor. Felsefe, hukuk, sanat tarihi, tarih ve Alman edebiyatı okuyor; ama eğitimini tamamlamıyor. Geçimini amcasının vasiyeti olan 200 Gulden'lik burs ile babasının gönderdiği aylık para ile sağlıyor.

1896 yılında Prag'dan Münih'e taşınan Rilke'nin hayatının yönü Lou Andreas-Salomé ile tanışınca değişiyor. O güne değin hiç kimseye boyun eğmeyen ve kişisel özürlüğünden ödün vermeyen arkadaşların bile kolay kolay dostluğunu kazanamadığı Rilke, Salomé'ye itaat ediyor. Salomé'nin peşinden dört yıl yaşayacağı Berlin'e gidiyor. Salome, hem annesi hem sevgilisi hem de sanat/özel yaşamının yönünü gösteren pusulası oluyor onun. Birlikte iki kez Rusya'ya gidiyorlar. Rusya'yı kendi yurdu olarak algılayan ozan Rusçayı öğreniyor ve Rus edebiyatı, Rus tarihi ve Rus sanat tarihi üzerine incelemeler yapıyor. 1899-1900 yıllarında Çehov'un *Martı*'sının, Dostoyevski'nin *Yoksullar*'ının bazı bölümlerinin, Drozi'nin şiirlerinin ve bazı lirik yapıtlarının da Alman okurlarıyla buluşmasını sağlıyor çevirileriyle.

1898'de çıkarmayı planladığı *Dir zur Fier* (Sana Şenlik İçin) adını verdiği, Lou Salomé'ye yazdığı aşk şiirlerinden oluşan kitabını Lou'nun isteği üzerine basmıyor. 1899'da yayımlanan desenini Heinrich Vogeler'in yaptığı *Mir zur Feier* (Bana Şenlik

İçin) kitabını asıl yapıtı olarak gördüğü için, İnsel Yayınevi'nin ikinci baskısını yapmasına izin veriyor. Aynı eser 1909'da *Die weisse Fürstin* (Beyaz Prenses) oyun sahnesiyle birlikte *Frühe Gedichte* (İlk Şiirler) adı altında çıkıyor.

Lou, Rilke'nin iç dünyasının gizine ermiş tek kadındır hayatında. Lou'nun bu ayrıcalığı şairin heykeltıraş Clara Westhoff'la evlenmesine ve bu evliliğinden kızı Ruth'un dünyaya gelmesine karşın değişmiyor. Clara Westhoff'la evlenmesi Clara'ya âşık olduğu için değil; Clara'nın kendisine göstermiş olduğu olağanüstü ilgi ve sevgiden kaynaklanıyor. Kızı Ruth'un dünyaya gelmesi ozanın kendisini güvende hissetmesine ve yıllardır özlemini duyumsadığı aileye kavuşmasına vesile oluyor. Bu mutluluğunu parasızlık bozuyor. Ailesini geçindirme sorumluluğu onu derinden sarsıyor. Hayatında ilk kez belli bir ücret karşılığında iş bulmaya çalışıyor. Sonunda da Bremen Günlük gazetesi için denemeler yazıyor ve kitap tanıtım yazıları kaleme alıyor. Devamlılığı olan bir iş edinemediğinden dolayı kızını eşinin anne ve babasının yanına bırakmak zorunda kalıyor. Evliyken de Rus şair ozanın ruh aynası oluyor. O aynadan gördüklerine göre kişiliğini biçimlendiriyor. Salome'nin ona armağan ettiği ve hayatı boyunca yanında taşıdığı Rus ikonu onun Salome'ye olan bağlılığın göstergesi olmaktan öte Lou'nun varlığını hissetmeden soluk alamayacağını kanıtlıyor. Bir insanda özlemini çektiği tüm arayışların tek adresidir Lou.

Kendisine bir mektupla ulaşan ve şiirlerini değerlendirmesini isteyen genç şair Franz Xaver Kappus'a yazdığı birbirinden değerli on mektupta şiir hazinesinin anahtarını hiç düşünmeden veriyor Rilke. Rilke her şiir dizesinin başlı başına bağımsız olmasını ve tek başına taşıdığı anlam itibarıyla dünyayı kapsamasını önemsiyor. Düşünce ve duygu akrabalığında her sözcüğün tek başına bireyleşmesinden yanadır bu anlamıyla. Çünkü her şiiri onun parçalanmış bir yanının haritasıdır. Haritanın eksik parçalarını tamamlamaya uğraştıkça şairin elindeki harita da paramparça oluyor. Parçalanmışlık ve bütünleşmeme Rilke şiirinin tek söz sahibi yapıyor onu.

Eleştirinin amacı kişiyi ilgilendiği alanda yüreklendirmek ve doğruya yönlendirmektir. Bu anlamıyla şairin hem şiir birikimini hem de şiir yazarları doğru yönlendirmesi örnek alınacak türden bir değerdir. Goethe "*O öğrendi, bizlere de öğretebilir*" sözünü Rilke için söylemiş sanki. Emek vermek, verdiği emeği hak etmektir onun ve şiir sanatının özeti. Şiirde hiç kimsenin kimseye akıl ve yol gösteremeyeceğini savunan şairin bize şiirleri kadar bıraktığı bir diğer hazine de bizi yazmaya iten nedeni keşfetmemizi ısrarla bizden istemesidir. Şiir; yitirdiklerimizin sesi, dileklerimizden bize gönderdiği açık bir davetiyedir aslında. Bundandır genç şairlerden, etkilenmeden değil de özentiden kendilerini sakınmalarını istemesi ve genç şairlerin toplumun genel kabulüne sığınmak yerine kendi günlük yaşantısının temalarını öne çıkarmalarını öğütlemesi. Her şairin duygularını dile getirmek için etrafındaki nesnelerden, imgelerden anımsamalardan... yararlanması gerekliliğini de imlemesi boşuna değil.

Rilke gerçek bir sanat yapıtını zorlukların yarattığına inandığı için şairlerin yaşamlarının zorluklarını mükâfat olarak algılamalarını istiyor şairlerden. Kendini şiirde ifade etmek isteyen her şairin yaşama kaynağına ulaşmasının gerekliliğine inanıyor ve bu yüzden de her şairin kendi dününü bugününü ve yarınını sorgu hâkimi gibi sorgulaması gerektiğini ısrarla savunuyor. Yaratıcı kişinin kendisine dair

oluşturduğu dünyasında aradıklarının tümünün kendi içinde var olduğunu dolaşısıyla da bir şairin kendi kendisiyle bağlantı kuracak doğasını dört mevsim yeşertmesi gerektiğini anımsatıyor.

Eserde yer alan on mektup onun hakkında kendine ait fikir edinmek isteyen okuyucu için bulunmaz bir fırsat. Günlüğü aratmayan bir içtenlikle kaleme aldığı mektupları sayesinde onun sanata, aşka yalnızlığa sabra... dair gerçek düşüncelerini öğreniyorum. Bu bağlamda şairin okuduğum on mektubu, nasıl bir dünya içinde yaşadığını, şiirlerini nasıl bir dünya içinde yarattığını, önceliklerini belirlerken nasıl kılı kırk yardığını, kendini yaşadıklarından, ille de hislerinden nasıl yarattığını belirtmesi açısından oldukça önemli buluyorum.

Kaynak:

Rilke'nin Mektupları. Düşün Yayınevi. Çeviren: Kamuran Şipal. S. 87.

'ALİŞILMIŞI AŞAN' ÇÖPSÜZ ÜZÜM ÖYKÜLERDEN BİR GÜLDESTE: "BOZKIR AYDINLIĞINDA AŞK"

Adnan Binyazar

Ferhat Özen

"Bozkır Aydınlığında Aşk"ta, yazınımızın usta yazarından yine usta işi, çapaksız, 'çöpsüz üzüm' öyküler okuyoruz. Öyküler dedimse de sözün gelişi... Türler arası gel gitlerle dolu, "alışılmışı aşan" anlatılar bunlar. Tanıma, kurala sığmayan özgünlükte ve özgürlükte, yedi ayrı başlıkta tek bir anlatı gibi... Hiç birine öykü, anı, gezi, deneme, günlük diyemiyorsak da her birinde bu tatlara varıyoruz.

"Bozkır Aydınlığında Aşk"ta, yazınımızın usta yazarından yine usta işi, çapaksız, 'çöpsüz üzüm' öyküler okuyoruz. Öyküler dedimse de sözün gelişi... Türler arası gel gitlerle dolu, "alışılmışı aşan" anlatılar bunlar. Tanıma, kurala sığmayan özgünlükte ve özgürlükte, yedi ayrı başlıkta tek bir anlatı gibi... Hiç birine öykü, anı, gezi, deneme, günlük diyemiyorsak da her birinde bu tatlara varıyoruz.

"Bozkır Aydınlığında Aşk"ta (1), yazınımızın usta yazarından yine usta işi, çapaksız, 'çöpsüz üzüm' öyküler okuyoruz. Öyküler dedimse de sözün gelişi... "Alışılmışı aşan", türler arası gel gitlerle dolu anlatılar bunlar. Tanıma, kurala sığmayan özgürlükte, yedi ayrı başlıkta tek bir anlatı gibi... Hiç birine öykü, anı, gezi, deneme, günlük diyemiyorsak da her birinden diğerine geçişler söz konusu.

ADNAN BİNYAZAR
BOZKIR
AYDINLIĞINDA
AŞK

kitapYurdu

Olayın önemsiz kaldığı, çağrışımların önem kazandığı durum öykülerini düşündürüyor ilk anda. Binyazar'ın son kitabında, durum / kesit öyküsünün dünya yazınındaki öncüsü **Çehov**'un, bizde ise Sait **Faik Abasıyanık**'ın bildiğimiz öykülerinden de ayrılan bir türler arası özgür dolaşımın olduğu denemesel bir anlatı söz konusu. Türler üstü diyecektim; ama daha doğrusu belki şöyle demeliyim. Ansızın yakalandığı yalnızlığı nedeniyle duygu esrikliğine düşmüş bir yazarın, türlerin altını üstüne getiren coşması söz konusu olan. Anı, deneme, öykü git geli içinde günlükten geziye, (Dubayi izlenimleri ve çağrışımları) geziden şiire ("*Bu çöl sabahında, o renge baka baka kırmızı gül tadındaki dudaklarını mı öpmedim, deniz yunmuşu kızıl saçlarını mı okşamadım (...) ruhuyla ruh olduğum sevdasına mı kapılmadım, saatlerce gözlerini benden ayırmayışını mı özlemedim!*" S. 118) türler arası gelip gitmelerdeyiz okurken...

Öğreniyoruz ki bu tarz anlatı, yazarın 'alışılmışı aşan' dediği ve bir zamanlar hayalleriyle kıvrıldığı 'yazılar' mış. Yol Özlemleri'nde, günlük olmayan günlüğünde "Saat 03" başlığı altında şöyle diyor yazar: "*Andre Gide'nin günlükleriyle gözümü edebiyata açtığım ilk gençlik yıllarım, yıldız kırışması kadar uzaklıklara düşmüştü! Oysa alışılmışı aşan yazılar yazma hayalleriyle kıvranıp, saksagan gibi kitaptan kitaba atlarken, yolumu açan yazarlardan biri olmuştu Andre Gide.*" (S.64)

Eşinin ölümü ardından "Kalem ile hokkanın tanıklığına sığınarak", belki avunmak için (Bulutlu Bebek'te olduğu gibi, S.125), yazar, bir yandan "sözcük avcılığı" yapıyor; bir yandan da "sözcüklere çobanlık" ediyor, hem de 'bir duygu kaçkını' olarak. (S.63) Hem avcı hem çoban, hem av hem avlanan... Şimdi burada yazar biraz da felsefe yapmasın mı? "Aramaktan asla vazgeçilmez, çünkü bulunamaz" diyerek.

Adnan Binyazar onuruna, 15 Aralık 2008'de Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezinde gerçekleştirilen "**Türkçenin Ustalarına Saygı**" gecesinde... Mustafa Balbay, Cevat Geray, Işık Kansu, Aydın Köksal, Sevgi Özel, Necdet Adabağ, Adnan Binyazar, Sedat Sever, Özcan Atalay, Emin Özdemir, Şerafettin Turan, Hülya Küçükaras

Yazarın muradı felsefe yapmak değil aslında. Kendi üzerinden, hiç beklenilmeyen bir yalnızlığa düşen insanın, kendinden kaçışını ve kendini kovalayışını veriyor, bu öz yaşamsal anlatılarında. Öte yandan “insanın ulaşamayacağı tek yer olan kendi içi”ne, zengin iç dünyasına tin bilimsel yolculuğa da çıkarıyor bizi. Ki o “insanın kendi içinde yarattığı boşluktan daha derin bir kuyu olmadığına” inanır.” (...) *İçimden bunlar geçerken, gözüümü kadının yüzünden alamıyordum. Yüzüne baktıkça anlıyordum; onun güzelliği hem bağışlatıcı, hem sızı kesici hem çekiciydi. (...) Sıradan bir kadının yüzüne çekinmeden bakılıyor da, araya güzellik girince, bakmak, bakanda gizli bir mahcubiyet yaratıyordu*” (Neden acaba? Güzele bakmak sevap değil miydi? **Nazım**’ın Alametler Sure-si’nden bir dize koşup geliyor usuma, “haramlar sevap oldu, sevaplar haram”) Oysa yazara göre “Zaman denen kemirgenin dişleri, o güzelliği kim bilir ne hallere sokacak”tı.

“Bozkır Aydınlığında Aşk” insanı kafaca ve tinsel açıdan (ruhça) zenginleştiren, derinlikli, katmanlı anlatılardan oluşuyor. İyi ki önermiş **Mehmet Başaran**, iyi ki okumuşum. Ve daha kim bilir kaç kez okurum...

Bu ‘alışılmışın dışında anlatılar’da, yukarıda da değindiğim gibi, yazar güçlü benzetmeler ve eğretilmelerle örülü anlatımıyla yeni bir biçem oluşturmuş. Bu biçemle sık sık şiire yaklaşıyor: “Beynin hayal odası”, “bilinçaltı leş mezarlığı”, “deniz dönüşü kadınları” (“Deniz dönüşü kadınları gibi açılıp saçılma, at yelesi saçlarını rüzgârlara kaptırma” S. 76, “Götürdü musalla taşına koydular tabutu. Başında ölüden de ölü bir adam bıraktılar, öbürleri uzaklaşırken sigaralarını yaktılar.”) (S.21)

Oğuz Atay dedikçe, “Cam kırıkları gibidir bazen kelimeler; ağzıma dolar insanın. Sus-san acıtır, konuşsan kanatır.” Yazar da, “Metroda Bir Kırmızı Pabuçlu”da, bilisiz inançlı birine karşı, tepkisini içinden verince, (İnandığı dinin kurallarından habersiz birine ne denebilir ki !..” diye) cam kırıklarının acısını içinde duyar...

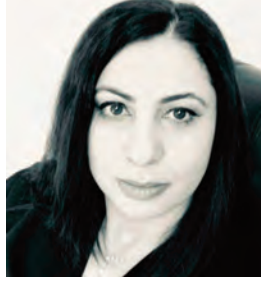
“Kitaptan başka hiçbir nesnenin, birbirinin içinde düğümlenen çelişkilerinden insanı kurtaramayacağı” na inanan yazar, (S. 51) ‘belleğinin duygu bölgesinden akıl bölgesine’ gel gitlerle, kendi esrikliğine okuru da katar. Böylelikle, okurun damağında ‘alışılmışın dışında’ bir anlatı tadı bırakmayı başarır.

“Bozkır Aydınlığında Aşk” insanı kafaca ve tinsel açıdan (ruhça) zenginleştiren, derinlikli, katmanlı anlatılardan oluşuyor. İyi ki önermiş **Mehmet Başaran**, iyi ki okumuşum. Ve daha kim bilir kaç kez okurum...

www.okuyantoplum.org

(1) Bozkır Aydınlığında Aşk, Adnan Binyazar, Can Yayınları, Haziran, 2011

TUTKUNUN MEKÂNINDA SÜREKLİ DOĞAN SIRA DIŞI BİR YAZAR: MARGUERİTE DURAS

Zeliha Aypek

“Ben olağanüstü biri değilim, olağanüstü olan yazmaktır.”

Henüz on beş buçuk yaşında. Araba vapurunda, başında erkek şapkası, ayağında altın renkli lame, yüksek topuklu ayakkabıları, yıpranmış ipek giysisiyle küpeştede Mekong Irmağı’nın okyanusa dağılıp kaybolan yabancı kollarını izlerken atılıyor yazısındaki yabanılığın temeli, belki de ilk şiir yazmaya başladığı on iki yaşlarında.

1914 yılında bir Fransız sömürgesi olan Vietnam’da, Saygon yakınlarında Gia Dinh’de, matematik öğretmeni bir baba ile yine öğretmen olan bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelir Marguerite Donnadiou (Duras soyadını daha sonradan kendisi seçecektir ve babasının doğduğu kasabanın adıdır bu). Babasını altı yaşındayken dizanteri nedeniyle kaybeden Duras, yaşamının en önemli ve en umutsuz figürü annesi ve iki erkek kardeşiyle birlikte, on sekiz yaşına kadar Vinh Long’da yoksul bir hayat sürmüştür. Siam Dağı’na karşı bungalov verandasında oturduğu, her türlü yabani hayvan riskine karşın kardeşleriyle ormanın derinliklerine dalışı, yağmur, su baskınları, piring tarlaları, yerli çocuklarla oynadıkları oyunlar hayal gücünü zenginleştirirken, içinde henüz tanımlayamadığı tohum halindeki hiç’in ve sessizliğin de büyümekte olduğunu kavramaya başlıyor. “Yazı yabancı kılıyor insanı. Yaşam öncesi bir yabanılığa ulaşıyorsunuz ve bu size her seferinde aşına geliyor; ormanların yabanılığı bu, zaman kadar eski. Her şeyden korkmanın yabanılığı, farklı ve yaşamın özünden koparılamaz bir yabanılık. Bütün varlığınıza sarılıyorsunuz.” (Yazmak, M.D.)

Annesine, “En çok istediğim şey yazmak, yazmaktan başka bir şey istemiyorum” diyor. Evden ilk gidenin kendisi olacağından çok emin. On sekiz yaşında Paris’e gidiyor, Sorbonne Üniversitesi’nde hukuk ve siyaset bilimi öğrenimi görüyor. İkinci Dünya Savaşı boyunca, eşi Robert Antelme ile birlikte Direniş Hareketi’ne katılıyor. Almanlardan ve Alman polisinden korktuğunu söylüyor; 1944’te kocasının tutuklanmasının ardından yaşadığı acı dolu dönemi 1985’te basılan “La Douleur” (Acı) adlı günlük tarzı öyküsünde anlatır. “Dünya tarihini, Fransız tarihini tamamen un-

utmaktan" yanadır. 1943'te ilk romanı "Saygısızlar" yayımlanır, Duras takma adıyla. 30 yaşında Komünist Parti'ye kaydolur. Mitterand'ın yakın arkadaşısıdır. "Dev-rime özgürce rıza göstermiyorsanız, ona razı değilsiniz demektir." 1960 yılında, askerî itaatsizliği savunan 121'ler Manifestosu'nu ve Cezayir'in Bağımsızlığı Manifestosu'nu imzalar. 54 yaşında Mayıs 68 olaylarında öğrenci isyanına katılır. 1971'de kürtaj hakkı için 343 fahişenin manifestosunu imzalar. "Gündelik gerçeklikte kadın, evrensel fakat hiç görünmeyendir" der.

80'lerin başında, "alkolün yüzü alkolden önce geldi bana" dediği, sürekli nükse-den alkol tedavilerinden geçiyor. 70 yaşında dünya çapında üne kavuşmasını sağlayan ve 43 dile çevrilen otobiyografik romanı "Sevgili" ile Goncourt Edebiyat ödülünü alıyor: "Eğer buraya bugün gelmeseydim Goncourt patlardı. Bu ödülü bana mecbur oldukları için verdiler."

Televizyonun popülerleştiği bir dönemde, sık sık söyleşilere katılır; 2000'li yılların insanı hakkında kehanelerde bulunur: İnsan, edebî olarak bilginin içinde boğulmuş olacak, dayanıklı bir bilginin içinde."

1988'de onu beş ay komada bırakacak olan trakeostomiye (soluk borusunun yarılarak açılması) maruz kalır. 3 Mart 1996'da Paris'te hayata gözlerini yumar. Geride çok sayıda roman, öykü, deneme, senaryo bırakan ve pek çok eseri beyazperdeye uyarlanan Duras'ın bilinen eserlerinden bazıları şunlardır: Pasifik'e Karşı Bir Bent, Cebelitarık Denizcisi, Moderato Cantabile, Sevgili, Tarquinia'nın Küçük Atları, Bahçe, Yazmak, Hiroşima Sevgilim, Hint Şarkısı, Kuzey Çinli Sevgili.

YAZMAK BİR DRAMDIR

Yann Andrea -Ne ile uğraşıyorsunuz?

M. Duras -Yazmak. Hayatın akışına ilişkin trajik bir meşguliyet. (Bu Kadar, 1995)

Önemli, özgün ve tılsımlı bir edebî figür olarak M. Duras, 20. yüzyıl Fransız ve Dünya edebiyatında, hem idolleştirilen hem de en çok eleştirilen bir konuma sahiptir. Yazınının tematik özünü Saygon'da geçirdiği çocukluk ve ergenlik deneyimleri ve İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri oluşturur.

Hangi yazara sorarsanız sorun, neden yazdığına dair, birtakım gerekçelerin ve bireysel itkilerin varlığından söz edecektir. Yazmak bir eylem midir? Duras'ın çağdaşı Sartre'ın dediği gibi yazma isteği, bir yaşamak istemeyişi mi kapsamaktadır? Ait olduğu yeri arayan ve hiçbir yerde onu bulamayan mıdır yazar? Bunun gibi pek çok soru sorabiliriz ve farklı yanıtlar alabiliriz. M. Duras için yazmak, içsel bir olgudur, insanın kendi içindeki boşluğa ulaştığı... bir çalışmama halidir. İçsel olanı dışsala dönüştüren ve tamamen dışarıya dönük delikli bir hafızası vardır, yazarın. Yalnızca delillerin tam olarak yazdığını söyler. "Kendimi bayağılaştırmak, yok etmek, önemimi ortadan kaldırmak, yükümü hafifletmek için yazıyorum: Metin benim yerimi alsın, daha az var olayım, diyor. Ona göre insanları yazmaya iten, belki de çocukluklarındaki yalnızlıklarıdır. Yazmayan insanlara gizli bir hayranlığı olduğunu gizlemez.

Gazeteci Bernard Pivot ile 1984 yılında yaptığı bir tv söyleşisinde şöyle der: Yaz-

mak tuhaf bir şey. Bir eserle, bir bakış açısıyla, bir gerçeklikle kendimizi ikiye katlıyoruz ve niçindir her zaman bu şekilde yol alışı? Kendimizi içinden kurtaramayacağımız bir hayatın içinde yazı yazmak! Ne olduğunu bilmiyorum. Yazmak, bunu bilmiyorum.

Duras için edebiyatın görevi, yasak olanı temsil etmektir, normal koşullarda söylenmeyeni söylemektir. Edebiyat, skandal yaratıcı olmalıdır. Kadın ve erkek edebiyatının ayırıcı niteliklerine atıfta bulunur. Kadını doğası gereği kendisine yönlendiren ve zengin içselliğinin yaratmış olduğu bir kadın edebiyatına karşıt olarak, erkek edebiyatının kadına has özel duyarlıktan yoksun, daha çok ideolojik ve teorik çerçevelerle sınırlandırılmış bir edebiyat olduğunu ayırır. Proust, Stendhal, Rousseau gibi yazarları ayrı tutar. (Askıya Alınmış Tutku, s.64)

Kitaplarında biçimle ilgilenmez. "İçimden geldiği gibi anlatıyorum her şeyi" der. Esas olan sözcüktür. Cümlelerin büyüklüğü, sözcüklerin bulunduğu yer ile noktalanmış gibidir. Yani kelimeler noktalama işaretidir bir nevi. Sonra cümle, kendisini kelimelere bağlar, onları alır ve elinden geldiğince onlara uyum sağlar. Fakat Duras, cümlelere kelimedenden daha az özen gösterir.

Yazınsal teoriler oluşturma konusunda isteksizdir. "Bir edebiyat teorisine tutunmak ve hayal gücünü bununla yönetmek" ona göre değildir. Teorik embesilliği kınar. Teorik söyleme karşılık organik söylemi dener ve tercih eder yazılarında. Feminizm sorunu konusunda yapılan bir röportaj bağlamında, kadın edebiyatının üzerinde oluşacağı zeminin, romanesk bir zemin olacağını söyler, çünkü kadınların çoğu hâlâ romandadır. "Kendi adıma konuşmuyorum çünkü yazdıklarımın roman olduğuna inanmıyorum". Yayıncıları teorik ahmaklıkla suçlar ve der ki, insan teorik bir aptal olmayı bırakmalıdır. (Konuşanlar, s. 225)

Organik söylem kavramı, onun dile ilişkin görüşlerinin önemli bir unsurudur.

DİL ANLAYIŞI

M. Duras, 50'li yıllardan itibaren dil konusunda pozisyon almaya başladı. Moderato Cantabile'den önce yazdığı tüm romanlarını reddetti.

Duras edebiyatında söz, sentakstan (söz dizimi) daha önemlidir. Başka bir yerde kullanıldığı anlamda kullanılmayan, kendiliğinden gelen ve kendini dayatan kelimeler ve dilbilgisel zamanı çok uzaktan izleyen kelimeler. Tekil deneyimleri en doğru şekilde yeniden yaratan bir terminolojik kesinlik arayışı, söz dağarcığı ile söz dizimi arasındaki hiyerarşide, söz diziminin öneminin reddedilmesi, dil anlayışının özetidir.

M. Duras her şeyden önce kitaplarındaki kahramanların veya anlatıcıların hissettiklerini en doğru şekilde ifade edecek kapasitede kelimeler arayışındadır. Kelime ifade ettiği gerçekliğin üzerinde alıcı kuş gibi dolansa da sonuçta, gerçekliğin örtük bir sırrı, bir belirsizlik nesnesi olarak da kalabilir. Kelimeler ya da kelimesiz kelimelere atfettiği görevi anlayabilmek için Lol V. Stein'in Kendinden Geçiş romanında yer alan şu pasaja bakalım:

"Ama inanyordu ki, oraya gitmeliydi, yapması gereken buydu. Sonsuza dek süreceğine inandığı, başı ve bedeni için en büyük acıların ve en büyük sevinçlerin tek bir tanımında birbirine karıştığı, adlandırılmaz bir kelimenin eksikliği. Onu

sevdiğim için şuna inanmayı da seviyorum: Lol hayatında suskun ise bu kelimenin var olabileceğine bir aydınlanma süresince inandığındandır. Var olmadığı için susuyor. Bu yokluk-sözcüğü, ortasında kazılmış boşlukta, bütün diğer sözcüklerin gömülü olduğu bir boşluk-sözcüğü olurdu. Bu sözcük söylenemezdi ancak yankılanabilirdi. Kocaman, sonsuz, boş bir gong gibi gitmek isteyenleri alıkoyar, kendinden başka diğer tüm kelimeleri sağır eder, o sözcükleri bir kerede, gelecek ve şu an diye adlandırır. Yokluğuyla bu sözcük bütün diğerlerini harcıyor, kirletiyor. Bu sözcük, öğle vakti kumsaldaki cansız köpek. Diğer sözcükler nasıl bulundular?" Bu pasaj söz ve dil ilişkisini nasıl dokunduğunun anahtarıdır.

Düz yazıda teorileştirmeden yana olmasa da üslubundaki sinematografik dolambaçlı yol, edebî tavrının temel kavramlarına götürür bizi: Sözcük, leksikon (bir dilin kelime dağarcığı), adlandırma ve dil.

Fransızca "mot-trou" olarak adlandırılan, Türkçeye yokluk-sözcüğü veya delik-sözcük olarak çevrilebilen Durasçı kavram, tekil ve benzersiz deneyimlere veya olaylara ilişkin tam belirgin bir adlandırma olanaksızlığını ve güçsüzlüğünü anlatır. Çünkü karakterin, anlatıcının deneyimini olduğu gibi aktaran hiçbir uygun terim yoktur. Buna yokluk-kelimesi sendromu denebilir. Deneyimi adlandıramama başarısızlığı Duras romanlarının çoğunun karakteristiğidir, yazıları büyülü gücünü belki de buradan alır. Fransız dilinin edebiyat alanındaki kesinliğine karşı çıkmak için sık sık nötr zamirler kullanır. Çelişkili anlamları barındıran sözcüklerin bir aradalığından oluşan yeni bir sözcüksel yol yaratmayı düşler.

SÖZCÜK MÜ SÖZ DİZİMİ Mİ?

Duras'a göre sentaks (söz dizimi) yazmayı koşullandıran, onu bir deli gömleği içinde tutan, yazarın olanaklarını sınırlayan bir engeldir. Yazmak adlı denemesinde bunu daha iyi açıklar:

"Genel olarak beni kitaplarda yakınmaya iten şeyin bu olduğunu sanıyorum; insana özgürlük tanımaması. Ortaya çıkan yazıda görülüyor bu. Yazılar fabrikadan çıkmış gibi düzenli, özenli ve kurallı denebilir. Bu, yazarın çoğu kez kendi kendine borçlu olduğu bir gözden geçirme işlevi. Yazar bu durumda kendi kendinin polisi oluyor. Bununla en iyi biçimin peşinden koşulduğu, yani en geçerli, en açık, en saldırsız biçimin.. Aşırı utangaç kitaplar yazan ölü kuşaklar var hâlâ. Hatta gençler bile: sevimli, hiçbir uzantısı olmayan, gecesiz kitaplar. Suskunluğu olmayan. Başka bir deyişle, gerçek yazarı olmayan kitaplar. Günlük, vakit geçiren, yolculuk kitapları. Düşünceye kene gibi yapışan, tüm bir yaşamın kara yasını anlatan, her düşüncenin en alıcı noktasını yakalayan kitaplar değil." (Yazmak, M. Duras)

Yeni Roman akımını izleyen Duras, dil standardının, klasik açıklık idealinin, düzenlenmiş ve organize kelimelerin olduğu yerde kitaplar artık yazılmaz, imâl edilir, der. Yazarın uyması gerektiği düşünülen kuralların altına giren her yazar, artık yaratıcı süreçten uzaklaşır. Birtakım gerekliliklere uygun olarak imâl edilen kitaplar, konformist kitaplardır Duras için ve okuyucuyu rahatsız etmez. İlk kitaplarında, klasik anlamda edebiliğin ölçüsü olan ahenge, cümlelerin dengesine, söz dizimsel kurallara, okunabilirliğe dikkat etmiştir.

Yazmak adlı denemesinde, "Başkalarının kitaplarını genelde temiz buluyorum.

Ancak çoğu zaman hiçbir risk almadan yazılmış klasisizme bağlı kitaplar" diyor.

Genç İngiliz Havacısının Ölümü'nde, normsuz bir dilin ve kısıtlamasız bir yazının fantezisinden bahseder:

"Yazılmamış olanın bir yazısı olmalı. Bir gün o da olacak. Kısa bir yazı, dilbilgisiz, yalnızca sözcüklerden oluşan bir yazı. Dilbilgisinin desteğinden yoksun. Dağınık, hemen oracıkta yazılmış. Ve hemen terk edilmiş." (Yazmak, s. 62)

Yazmaktan ne anladığını, "yazılmayanı yazmak" oksimoronu ile anlamamıza yardım ediyor M. Duras. Dilbilgisini yazıdan çıkarmak ise, kelimelere özgürlüklerini geri vermektir bir anlamda.

Anlam ve manayla ilgilenmez, anlam varsa sonradan ortaya çıkar ve her durumda bu bir sorun değildir, ona göre. (Konuşmalar, s. 11)

GÜNDELİK YAZI (AKICI YAZI) VE ACİL DURUM EDEBİYATI

Hayatı boyunca yazma arayışı içinde olan; romandan tiyatroya, sinemadan gazeteciliğe kadar hep yeni tarzlar keşfetmeye yönelen Duras; gündelik yazı veya akıcı yazı olarak adlandırdığı biçimle, aradığı yazıya ulaştığını dile getirir. "Akıcı yazıya, üstünkörü, koşan, bir şeyler söylemekten çok yakalamak için acele eden yazı diyordum. Kelimelerin zirvesinden bahsediyorum; zirveye koşan bir yazı, hızlı giden, kaybetmeyen bir yazı. Çünkü yazmak bir dramdır, her şeyi hemen unuturuz ve bu korkunçtur."

Bu deyiş, ilk kez içinde bulunduğu bir roman olan "Sevgili"den itibaren, son dönem Durasçı yazıyı karakterize etmek için kullanılmıştır. 1969'dan itibaren yazılarındaki fiilsiz cümleler, tümcesel aşırılıklar, eksilteli anlatılarla söz dizimini şiddetle reddeden Duras, bilişsel ve dilsel bir olgunluğun zirvesine ulaştığı, tamamen aceleyle yazıldığını söylediği Sevgili romanıyla, zamanının estetik ideallerinin kaygısından çok uzak, kışkırtıcı ve özgün edebî tavrını net bir biçimde su yüzüne çıkarıyor. İçsel deneyimlerini, kendi deyimleriyle delikli hafızasından arıtp kaygan bir üslupla kâğıda dökabiliyor kolayca. "Bunun için şimdi böylesine kolay yazıyorum onu, öyle uzun, öyle gevşek, akıcı bir yazı oldu artık." (Sevgili, s. 32)

Elindeki birkaç eski fotoğrafa bakarak hayatının farklı parçalarını iskambil destesi gibi birbirine karıştırıp kendisine "Sevgili"yi yazdıran kitapta Duras, ironik biçimde, "her şeyi birbirine karıştırıp boşluk ve hiçliğe gitmek olmadıktan sonra, yazmak hiçbir şey değil" diyor.

Acil durum yazısı kavramı, gündelik yazı kavramını açıklar ve ona ışık tutar. "Kelimeyi geldiği zaman geldiği gibi almak, geçtiği bir yerde veya başka bir yerde yakalamak ve kendine nasıl vardığını unutmadan hızlı hızlı yazmak. Buna, acil durum edebiyatı adını verdim." (Aliette Armel ile röportajından.)

DURAS'IN ESERLERİNDE ANA TEMALAR

Hemen hemen tüm kitaplarında aşk, tutku, ölüm, yalnızlık, haz, delilik, alkol, yazmak, derin hiçlik ve boşluk duygusu ısrarla vurguladığı konulardır. Aşkı en iyi tanımladığı Hiroşima Sevgilim'de, "Öldürüyorsun beni, öyle iyisin ki bana" diyor. Bir çeşit mutluluk arayışı olarak kabul edilebilir romanlarında aşk. Yazmak kitabında, ölümün trajikliğini evinin duvarına yapışan bir sineğin ölümüyle ve o ölümü

izleyip ona ortak oluşuyla tasvir eder. İşlediği konulardan arzuyu, gözükmeymesi dolayısıyla yazıya benzetir: “İnsan yazdığı gibi arzular, durmaksızın.”

Kitaplarını yazarken genellikle deniz kıyısındadır. Denize bakmak, bütüne bakmaktır. Deniz onun dünyada en çok korktuğu şeydir. Rüyalarının, kabuslarının hep gelgitlerle, suların istilasıyla ilgili olması tesadüf değildir. Annesinin dul kalınca, yirmi yıllık birikimini kullanarak Fransız sömürge memurlarınca kandırılıp satın aldığı Pasifik suları altında kalacak, ekilip dikilmesi imkansız olan arazi nedeniyle delirmesinin bunda payı büyük olmalı. Marguerite aklını yitiren bir anne karşısında, deliliğe yol açabilecek bir güvenlik açığında yazıya tutunur. Babasından çok az söz etse de, sel istilasını durduramayacak bir soyadını reddedişi ona olan güvensizliğinin bir sonucu olabilir. (Daha sonra baba kökenine atıfta bulunan Duras soyadını almıştır). “Erkekleri kaybedip sonra buluyordum, sanki babamdılar.”

Kaynakça:

Askıya Alınmış Tutku, 1987

Sevgili, 1985

Yazmak, 1993

Marguerite Duras ve Dil, Sandrine Vaudrey-Luigi

Venedik'in Gözleri

Betül Kılıç

Soru – Venedik'in Gözleri, yoğun olaylarla örülü, gerçek belgelere dayanarak yazılmış, bir dönem romanı. Bize tarihin hangi dönemini anlatıyorsunuz?

Betül Kılıç – Olaylar, 1200'lü yılların başında, en kanlı yüzyıl diye anılan on üçüncü yüzyılda geçiyor. Ben İstanbul'un Latinler tarafından işgalini, yani dördüncü Haçlı seferini anlattım. Bu Haçlı seferi için tarihçiler, amacından sapmış ifadesini kullanırlar. Niye sapmış, nasıl sapmış, kimler sebep olmuş? Bu soruların cevabını, çoğu gerçek kişiler olan, roman kahramanlarının gözünden, bizzat yaşadıklarından ifade etmeye çalıştım.

Soru - Dördüncü Haçlı seferinden çok etkilendiğinizi görüyorum. Nasıl oldu bu?

BK – Yıllar önce, bir tarih dergisinde bu seferle ilgili bir makale okumuş ve çok şaşırmıştım. Çünkü ortaokul ve lise yıllarında bize okutulan tarih kitaplarında hiç geçmiyordu. Zaten o yıllarda Haçlı seferlerine neredeyse hiç değinilmezdi. Oysa Haçlı seferlerini Türk tarihinden ayırmak mümkün değildir. Daima iç içe olmuşlardır. Keza Bizans tarihi de öyle. Sorunuza dönecek olursam, o makaleyi okuduktan sonra sadece şaşırmakla kalmadım, çok da etkilendim. Çünkü Haçlılar Avrupa'ya kaçmış Bizanslı bir prensi tahta geçirmek için İstanbul'a getiriyorlar. Şehir halkı ise onu taşıyor. Bu olay deniz surlarının önünde yaşanıyor. Alman eniştesinin ve Haçlı baronlarının oyuncağı olmuş genç ve pek saf bir prens... Haçlı seferinin rayından çıkmasına sebep olan diğer büyük bir karakter ise Venedik dükü Dandolo. Hani, mezarının Ayasofya'nın içinde olduğu ileri sürülen kişi. Asıl ipler onun elinde. Doksan yaşında ve kör olmasına rağmen sefere katılacak kadar ihtiraslı bir adam. İşte bütün bu olaylar un-

tulmaz bir sinema filmi gibi gözlerimin önünden geçmeye başladığında, bende de yavaş yavaş bir roman yazma fikri filizleniyordu.

Soru- Tarihe olan bu tutkunuz nasıl başladı?

BK – Ben çocukluğumu, doğduğumda yaklaşık yüz otuz yaşında olan ahşap bir evde dedemin evinde geçirdim. Aile geçmişine dair anlatılanları, gelen yaşlı konukların, yaşlı akrabaların aralarında konuştuklarını hep dinlerdim. Onlarda hep geçmişin bahsederlerdi. Çanakkale Savaşından, Eskişehir’in işgalinden, şehrin düşman tarafından ateşe verilmesinden... Bu anılar benden hiç silinmedi. Bir de babaannem bir olayın ne zaman olduğunu anlatmak için, ya Reşat zamanı derdi ya da Hamid zamanı. Bunun ne demek olduğunu o yaşta iken anlayamazdım. Yıllar sonra babaannemin zaman algısının o devirlerde hüküm süren padişahlara bağlı olduğunu fark ettim. Tarihe asıl ilgimin sebebi babamdır. Bana bazı geceler masal yerine padişahların hayatını anlatırdı. Kısacası çocukluğum tarihle iç içe geçti.

Soru- Yazma serüveniniz nasıl başladı?

BK – On yaşımdan beri günlük tutuyorum. Bunda da babamın etkisi vardır. Beni teşvik eden odur. Kendisi de tutardı zaten. Ortaokul yıllarımda hikâyeler ve şiirler yazmaya başladım. Üç tane de roman yazmıştım ya da yazdığımı sanıyordum. Tabii ki bunlar çok çocuksu şeylerdi. Daha ileriki yıllarda şiirle uğraştım. Onlardan biri Adam Sanat Dergisinde yayınlamıştı. Önce de dediğim gibi 4. Haçlı seferi bende roman yazma isteği uyandırdı. Bir de ortaokuldaki yazma zevkime geri dönmeyi çok istiyordum. Roman hazırlığım uzun sürdü. Epeyce okudum ve seferin başladığı noktadan İstanbul’a doğru bir yolculuk yaptım. Tarihi yarımadayı da rehberler eşliğinde defalarca gezdim. Sonra kendimi başıma da dolaştım.

Soru- Romanınıza dönecek olursak, 13. yüzyıl İstanbul’unu detaylı bir şekilde anlatmışınız. O yerler, günümüz İstanbul’unda yaşayanlara tanıdık gelir mi?

BK – Elbette. Hem de nasıl. Ben tarihi yarımadayı ve Pera’yı anlattım. Sadece hayal gücüyle değil tarihi belgelere dayanarak yaptım bunu. Okur Tekfur Sarayının salonlarında, Ayasofya’da gezinecek. O yüzyıllarda da var olan Uzun Çarşının kalabalığına karışacak. Günümüzde hâlâ ayakta olan sütun ve dikili taşların çevresindeki meydanları keşfedecek.

Soru – Romanda ele aldığınız konunun günümüz okuruna verdiği bir mesaj var mıdır?

BK – Bence, bir Bizans devlet adamının o ünlü, “Şehirde Latin başlığı görmek-tense, Osmanlı sarığı görmeyi tercih ederim” sözünün sebebini görecektir. Bir diğeri ise Venedik’in bu seferden sonra ulaştığı zenginliktir. Bugün Venedik’e gittiğinizde, daha ilk bakışta İstanbul’dan neler talan ettiklerini görebilirsiniz. Meşhur bronz atlar, kıyıdaki bir çift uzun sütun... Bizans kiliselerinden ve saraylarından çaldıkları ise, o dönemin vakanüvislerin satırlarındadır.

Soru – Romanda aşk da var biraz da bundan söz eder misiniz?

BK – Aşksız bir romanın tadı olmaz herhalde. İki erkek bir kadın arasında geçen acı sürprizlerle dolu bir aşk hikâyesi.

Soru – Sırada yeni bir roman var mı?

BK - Evet. Yakında çıkmak üzere. Okurları yine 13. yüzyıla götürüyorum ve onları Konya’dan İznik’e oradan İstanbul’a masalsı bir yolculuğa davet ediyorum.

GÖKSU N. ÇAKIR'IN KADINLARINDAN BİLGE YENİKURTULUŞ

Göksu N. Çakır

Yazan: Mustafa Sezer

Arabistan buğdayları
severiz sevgilileri
kız seni almaya geldik
hâlini sormaya geldik.

Bu dizeler bana da yabancı değil; yoksa Bilge Yenikurtuluş'la yıllar yıllar sonra aynı eğitimi mi aldık, aynı şarkıyı mı söyledik yıllar yıllar sonra, bu yazıyı kaleme alırken ben? Kitap boyunca yani “Bilge, Kedi Olmak İstiyor”un diyelim ki başından sonuna kadar zaman zaman dizeler görüyor, okuyoruz. İçimizi ısıtan, Bilge Yenikurtuluş'u daha yakından tanımamızı sağlayan şiir bunlar. Zaman zaman bu şiirlerle kendisine yaklaştığım olmuştur Bilge'nin az biraz ancak romanın 211. sayfasının sonundaki bu dördtlük; aslında nasıl bir masumiyetle karşı karşıya olduğumu hatırlattı bana. Neredeyse elli yıl öncesine gittim; Bilge Yenikurtuluş da oradaydı kim bilir ancak bugünkü dalgınlığım ta o zamandan miras kaldığından bana fark edememişim büyük ihtimalle? İyi de kim bu Bilge Yenikurtuluş; daha yakından tanımak, tanıtmakta yarar var gibi. Daha önce başka bir yerde şu tanımı kullandım mı hatırlamıyorum şimdi; kullanmış da olabilirim: “Göksu N. Çakır'ın Kadınları”

Göksu N. (Çakır); bugüne kadar kaleme aldığı tüm eserlerinde (şiir, öykü, roman yahut başka çalışmalar), bir biçimde güçlü olmasını dilediği kadın kimliğini koydu önümüze. Kadına karşı her türlü saldırının (mobbingden cinayete) alabildiğine artış gösterdiği ve bunu yapanın da çoğu zaman yaptığıının yanına kâr kaldığı bu coğrafyada; aslında kendisinin bu çabasına fazlasıyla ihtiyacımız var. Şimdilik son roman “Bilge, Kedi Olmak İstiyor”da bu kez kentli üstelik de iyi eğitilmiş bir kadının kendisini kuşatan çoğunlukla erkek egemen haksızlıklara, nasıl geçerli bir çözüm bulduğuna tanık oluyoruz. Her türlü saldırıya maruz kalan kadınların arasında Bilge gibi eğitim ve yaşam kalitesi son derece yüksek olanların da bulunması; Göksu N.'nin bu çabası için sağlam bir referans gibi?

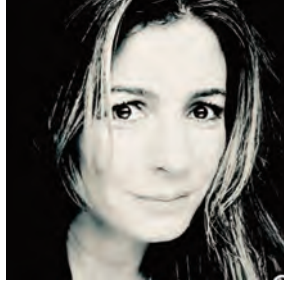
Hayatı; sanatı ve sanatın bir kolu olan edebiyatı çok seviyor olsak da çoğunlukla

sade yaşarız. Faturaların, yeme-içme ve barınma derdinin, hayatın yoğun mu yoğun koşuşturması içinde zaman zaman muhatap olabileceğimiz kabalıkların; sanatla sanatın bir kolu olan edebiyattan bihaber olduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız çoğu zaman. Hâliyle Bilge gibi eğitim ve yaşam kalitesi bir hayli yüksek bir kadının yaşadıkları; bu tip şeylerin onun gibilerin de başına gelmeyeceğinin hiçbir garantisinin olmadığını gösteriyor. Yazarın da sade bir dil kullanmasıyla daha kolay okunup anlaşılıyor her şey. Hayali karakteri ve sürekli tartıştığı Suat'la İstanbul'dan yola çıkıp Ünye üzerinden Karadeniz'in doğusundaki dağlarda özgürlüğü bulan Bilge; tüm bunlarla yetinmeyip tekrar döndüğü İstanbul'da, Halkalı'dan uluslararası başka bir yolculuğa çıkıyor. Kendisini tamamen bulmuştur artık ve bunu yaparken bir biçimde Suat'ı da ülke sınırları dahilinde bırakıyor. Özgürlüğün alanı alabildiğine genişlemiştir. Bir nevi iç hesaplaşmalardan da kurtuluyor böylece Bilge ve bir kedi gibi; boy-nuna asla bir tasma taktırmayacağını, böyle bir şey yaşansa bile o tasmadan ne yapıp edip kurtulacağını kanıtlıyor bize. Peki, eğitimsiz ve yaşam kalitesi bu kadar yüksek olmasaydı; bu kadar şanslı olabilir miydi roman kahramanımız bu kadın, pek sanmıyorum. Burada yazarın, bu roman kahramanına bahsettiği bilhassa eğitimin ne kadar önemli olduğunun ayırdına varıyoruz ki belki Bilge Yenikurtuluş (soyadının güzelliğine bakar mısınız?) bu cendereden kurtulmayı yine isteyip çaba gösterecek ama büyük olasılıkla gazetelerin üçüncü sayfasına konu olacaktı çözüm yolu sebebiyle. Oysa kahramanımız; tıpkı onu yaratan yazarı gibi, son derece akıllı/sakin bir ruh hâliyle kurtulmuştur sıkıntılarından. Halkalı'dan başlayan yeni hayatında başka Suat'lar, Müzeyyenler, Okanlar ve daha da beteri Rafetler olacak mıdır bilemeyiz fakat 247sayfa boyunca tanıdığımız Bilge'nin; olası bu sorunların da üstesinden geleceğine inanıyoruz. Yaratıcısının kendisine bahsettiği o maddi-manevi ama bilhassa manevi güçle yapacaktır bunu Bilge Yenikurtuluş!

"Bilge, Kedi Olmak İstiyor" son derece iyi niyetle kaleme alınmış bir roman. Daha önce ve her zaman belirttiğimiz gibi; eğitim ve sosyal yaşamı son derece yüksek, İstanbul'da yaşayan ancak yine de mutsuz bir kadının verdiği özgürlük mücadelesini anlatılan. Bir yeniden doğuş bu! Tekrar yine az önce ve her zaman belirttiğimiz gibi; içinde bulunduğumuz şartlar ne kadar mükemmel olursa olsun, yeri geldiğinde sıradan biri gibi yaşayabiliriz bazı şeyleri. Üniversite mezunu da olsanız; başınıza gelecekler, bir ilkokul mezununun hâttâ okuma-yazması olmayan birinin başına gelenlerle aynı özelliği taşıyabilir. Hâliyle; öyle aman aman kurgu ve imlâ yanlışları söz konusu olmadıkça, mümkün mertebe yazılana, yazılıp da anlatılmak istenene odaklanmakta yarar var. Bunu yapmadığınız, dahası tersini yaptığınızda bunun; sırf insanlara güvendiği için bir saldırıya maruz kalan birine 'Neden saldırıya uğradın?' diye sormak olur bu, saldıranın suçu ne olacak? Göksu N. (Çakır) bu başarmış bu romanda, çok şey başarmış Göksu N.; günümüz edebiyat dünyasına (hele hele Türk edebiyatına) şöyle bir baktığımızda, fazla söze gerek yok bence. "Bilge, Kedi olmak İstiyor"; konusu, karakterleri ve kapağıyla hem sevimli hem de ciddi bir çalışma. Asla yabana atılmayacak, Göksu N.'nin (Çakır) bir kadınına daha tanıma şansına eriştiğimiz bir roman "Bilge, Kedi Olmak İstiyor".

Aynı zamanda şair olan yazarımız Göksu N. Çakır'ı yeni kitapları ve daha güçlü kadın karakterleriyle şimdiden beklemeye başladık bile; yolu hep açık olsun!

Büyükanne Karaağaç İle Genç Karahindiba

Ayça Özbay

Kahvaltımı etmek için güneşin sıcak ışıklarına doğru uzanırken, içim içime sığmıyor. Büyükanne Karaağaç'ın söylediğine göre, birkaç hafta önce karşıdaki dut ağacına tırmanıp ortadan kaybolan arkadaşım ipek böceği, bu günlerde bana bir sürpriz yapacakmış. O gün, bugün olamaz mı?

Olabilir. Çünkü içimden bir ses, olabileceğini söylüyor.

Ne de olsa bu sabah, tam kenarında yaşadığımız akarsuyun kutlama yapar gibi bir hali var. Neşeyle akarken çıkardığı şırl şırl ses öyle gür çıkıyor ki... Kesin, onlarca yıldır insan ayağı değmediği söylenen ormanımızdaki bütün bitkilere ve hayvanlara ulaşıyordur.

Ayrıca bu sabah mis gibi kokular alıyorum. Boyum yetmediği için göremiyorum ama bence iğde ağacının çiçekleri açmış.

Başımı yukarıya kaldırıyorum. Gökyüzünün masmavi olduğunu, ancak Büyükanne Karaağaç'ın dallarının ve yapraklarının arasından görebiliyorum. Çünkü ben, onun dizinin dibinde yaşıyorum.

Nasıl da uzun boylu... Kökleri de neredeyse yer altı sularına kadar uzanıyormuş.

Kim bilir yukarıda ve aşağıda neler neler görüyor, kimlerle tanışıyor, kimlerden neler öğreniyor, kimlere yuva oluyor, kimlere büyükanne yapmıyordu? Soruyorum ama maalesef her soruma cevap alamıyorum. Aldıklarımın da hepsini anlayamıyorum. Böyle olduğunda, anlayabileceğimi düşündüğü hikayeler anlatır bana.

Allem eder kallem eder, hikayelerinin bir yerinde mutlaka "hepimiz kardeşiz" der. Çoğunlukla merhametli ve adaletli olmanın değerine getirir konuyu. Gördüğüm, duyduğum, dokunduğum, kokladığım, beslendiğim her şeye karşı... Kendime bile...

Bir gün sormuştum:

"Haydi diğerlerine karşı tamam da, kendine merhamet ve adalet göstermek de ne ola, büyükanne?"

Ne dese beğenirsiniz?

Hepimizin birbirimizden farklı oluşu, doğanın zenginliğini ve güzelliğini oluşturuyormuş. Farklı özellikler taşımamızın sebebi, birbirimizin yaşamını neşeyle sürdürmesine yardımcı olmakmış. Mesela toprağa batıp çıkarak minik delikler açan solucanlar olmasa, toprak hava alamaz ve biz bitkileri yeterince besleyemezmiş. Yani

her birimiz, doğa için çok değerliymişiz. Öyleyse ben nasıl olup da herkese karşı merhametli ve adil davranır da, kendime karşı öyle davranmazmışım? Kendimi nasıl olup da kardeşlerimden ayrı görebilirmişim? Yoksa ben kibirli bir karahindiba mıymışım?

Biraz gariptir yani bizim büyükanne.

Gariptir ama hem ailem, hem de öğretmenimdir kendisi. Sevgisi ve bilgisiyle sarar sarmalar beni. Benim ise; üzerime konan arı, böcek gibi hayvanları, yağmur damlalarını ve sımsıkı tutunduğum toprağı saymazsak, köklerim ve yapraklarımla dokunabildiğim tek varlıktır o.

Büyükanne Karaağaç, ona rüzgarın hediyesi olduğumu söyler. Gövdesinin dibinde bitmişim ben. Kendiliğimden. Ne zaman, beni toprağı birileri ekmiş olmalı desem; yüz yirmi yıllık yaşamında, insanları yalnızca bir kez gördüğünden söz eder. Onları ne kadar çok sevdiğinden bahseder. Onların soludukları nefesler için oksijen üretme göreviyle gurur duyduğunu sık sık yineler.

Kim bilir nasıl bir şeydir şu insan denen şey? Öyle merak ediyorum ki... Bir yandan da korkuyorum onlardan. Büyükannenin kuşlardan öğrendiğine göre, bazıları birbirlerine çok kötü davranıyorlarmış. Hayvanlara da... Durduk yere ağaçları kesenleri, bitkilere zarar verenleri de varmış. Yine de en büyük dileğim, bir gün bir çocuk görebilmek. Onunla tanışabilmek. Onun sevgisini hissedebilmek. Arkadaşım ipek böceğı gitmeden önce, onunla birlikte, bu konuda ne hayaller kurardık...

O da ne? Bu da kim böyle? Kocaman kanatlı, güzeller güzeli beyaz bir böcek, çiçeğıme doğru geliyor. Kondu işte üzerime! Çiçeğimin, bugünlerde kapanacakmış gibi birbirine yaklaşımaya başlayan taç yapraklarına kondu! Nasıl da zarif!

- "Merhaba karahindibişkom." demesiyle irkiliyorum.

- "Karahindibişkom muuu? Sen kim oluyorsun da bana böyle hitap edebiliyorsun? Yoksa şu kuşların anlattığı anlayış yoksunu insanlardan biri misin sen?" diye cevap veriyorum.

- "İnsan mı? Ben mi? Ha-ha-ha-hah! Kelebeğim ben Karahindibişkom." diyor.

Yapraklarım sallanıp hafifçe toprağı eşeliyor. Gövdemde bir titreme hissediyorum. İyiden iyiye sinirlenmeye başlıyorum.

- "Zarif görüntünün altında ne kadar da kaba biriymişsin! Daha beni tanııyorsun bile. Bu ne samimiyet kelebek kardeş? Hem tanısan da fark etmez. Bana yalnızca en yakın arkadaşım ipek böceğı, karahindibişkom diyebilirdi. O da beni bırakıp gitti." diyorum.

- "Sen öyle zannet!"

Ben öyle mi zannedeyim? Yoksa, yoksa sürprizle ilgili bir şeyler mi oluyor burada? Hemen heyecanla Büyükanne Karaağaç'a sesleniyorum:

- "Büyükanne, büyükanne! Üzerimdeki kelebeğın bana bahsettiğın sürprizle bir alakası var mı?"

Cevap vermiyor. Hayret! Bu vakitlere kadar uyumazdı oysa. Biraz endişeleniyorum.

- "Büyükanne, haydi uyan artık. Güneş neredeyse tepeye çıkacak."

Ona bir şey olursa ben ne yaparım? Hafifçe boynumu büküyorum. Kendimce ağlamaya başlıyorum. Zaten bu aralar kendimi tanıyamıyorum. Bir hassaslık, bir

duygusallık... İçimde öyle tuhaf bir his var ki, hiç sormayın. Sanki çiçeğime uçtan uca tutturulmuş görünmeyen bir ip var. Durmadan geriliyor. En sonunda kopacakmış gibi geliyor.

Üzerimdeki kelebek, büyükannenin yukarıdaki dallarına doğru uçuyor. Konduğu yaprağın üzerinde, en sevdiğim şarkıyı söylemeye başlıyor. Büyükannenin uzun yıllar önce orman yürüyüşünde yollarını kaybedip, geceyi yanında geçiren insanlardan duyduğu şarkıyı... İpek böceğiyle bana sık sık söylediği o şarkıyı...

Şaşkınlık içindeyim. Nereden biliyor bu yabancı kelebek bizim şarkımızı? Bir de bana karahindibişkom demesi... Neredeyse onun, benim ipek böceğim olduğunu düşüneceğim.

Büyükanne Karaağaç'ın sevecen sesini duyar duymaz toparlanıyorum.

- "Gerçekten zarif olan hiçbir şeyin altından bir kabalık çıkmaz çocuğum. Başka bir iş vardır o işin içinde."

"Ah!" diyor sonra "Böceğim! Geldin demek... Hoş geldin. Ne kadar da güzel bir kelebek olmuşsun böyle."

Ben hayretler içinde dinlerken, kelebek cevap veriyor:

- "Geldim büyükanneciğim geldim. Sen karahindibişkomla bana anlatırken anlayamadıklarımın hepsini anlayarak geldim. Biraz zorlandım ama senden öğrendiklerim ve bir an bile unutmadığım sevgimiz sayesinde başardım işte!"

- "İpek böceği? Gerçekten sen misin?" diye sorabiliyorum sonunda.

Yine uçup çiçeğime konuyor.

- "Benim, dostum. Artık bir kelebek olan ipek böceğiyim ben." diyor.

- "Büyükanne öyle olmadığını anlatmaya çalıştı ama ben, bizi bırakıp gittiğini düşünmüştüm. Sana çok kızıyordum. O kadar çok özledim ki seni." diyorum.

- "Çünkü beni çok seviyorsun. Bana neler olduğunu anlamaya çalışırken, sonra kozamı örmeyi kendi kendime öğrenirken ve içinde bir kelebeğe dönüşürken, bütün gücümü sizlere olan sevgimden aldım. En yorgun günlerimde bile..." diyor ve ekliyor:

- "İnan bana dostum, Büyükanne Karaağaç'tan dinlediğimiz her şey, bir gün senin de çok işine yarayacak. O gün geldiğinde en büyük yardımcın, sevgin ve samimiyetin olacak."

Öyle duyulanıyorum ki, köklerimden sapıma ve yapraklarımdan çiçeğimdeki bütün organlarıma kadar her yerim karıncalanıyor sanki. Tepemde bir uğultu, yapraklarımda daha önce hiç hissetmediğim sıcak bir hareket var.

- "Yine ayrılacakmışız gibi konuşuyorsun." diyebiliyorum.

- "Sen de değişiyorsun, dönüşüyorsun karahindibişkom. Sen kendi yolculuğuna çıkana dek yanından ayrılmayacağım. Ama sonra hayalimizi gerçekleştirmek üzere yola koyulacağım. Çocukları arayacağım. Bakarsın bulurum ve belki de seninle orada yine buluşuruz."

Günler günleri kovalıyor. Canım fazla sohbet etmek istemiyor. İyice içime kapanıyorum. Çiçeğimi çanak yapraklarım kaplıyor. Taç yapraklarım artık hiç görünmüyor. Büyükanne bana "tomurcuğum" diyor. Kelebek ise etrafımdan ayrılmıyor.

Sakin, suskun, durgun, düşüncesiz bekleyişim sırasında, onların da kendi aralarında hiç konuşmadıklarını fark ediyorum. Dostlarıyla konuşmak, hayaller kur-

mak, kendince oyunlar oynamak çok güzel ama sessiz kalmak istediğinde de sessizce yanında olmaları daha da güzel.

Bir sabah, etrafın henüz aydınlanmaya başladığı vakitlerde, içimde müthiş bir neşeyle uyanıyorum. Öyle coşkuluyum ki, uçup gitmek istiyorum uzak diyarlara. Benim de ipek böceği gibi kanatlarım mı çıkacak acaba? Yolu merak ediyorum. Dünyayı tanımak istiyorum. Hayatı anlamak istiyorum. Çocuklar... Çocuklarla buluşmak istiyorum.

Pıt! Tepemde kuruyan bir parçam yere düşüyor. Pıt! Pıt! Pıt! Çanak yapraklarım açılmaya başlıyor. Pıtır, pıtır, pıtır... Geriniyorum sanki. Açılıyorum yeniden.

Akarsuda yansımamı görüyorum. A - aaa, bu ben miyim? Sarı çiçeğim gitmiş. Yerine bembeyaz, ıslıl ıslıl, tüy gibi bir şeyler gelmiş. Kendini beğenmişlik yaptığım düşünülmesin ama öyle güzelim ki... Ve öylesine hafif... Kanat filan da göremiyorum ama biliyorum; uçabilirim!

Derken rüzgar geliyor. Esiyor, esiyor... Beni kendine aşık ediyor.

Hazırım aslında onunla gitmeye. Dere tepe de gözümde büyümüyor. Yine de büyükanneyi hiç bırakasım gelmiyor. Koskoca Karaağaç köklerini oynatıyor, köklerine şefkatle sarılıyor.

- "Biliyorsun, gitmen gerek." diyor.

Tahmin ettiğimden çok daha fazlasını göreceğimi, merak ettiğimden de fazlasını anlayacağımı söylüyor.

- "Hem aşk bekletilmez öyle." diyor.

Rüzgarın hep burada kalamayacağını ve o bir daha gelene kadar; benim, olduğum yerde kuruyup kalacağımı söylüyor.

Haklı! İçimde dayanılmaz bir uçma isteği var. Etrafta beni üfleyecek bir çocuk da olmadığına göre, rüzgarla gitmeye mecburum zaten.

Hem büyükanne, tohumlarımın, farklı yerlerde toprağa kök salıp yeni sarı çiçeklere dönüşeceğini anlatmıştı. Belki bir parçamın yine aynı yerin karahindibası olmasını sağlayabilirim. Başka bir parçamla çocukları bulup, oranın toprağına tutunabilirim. Dostum kelebeikle de orada buluşabilirim. Bir başka tohumumla denizi bile görebilirim, ya da dağlara çıkabilirim.

Kim bilir? Belki de başarabilirim.

Kelebek, sapıma bir veda öpücüğü konduruyor.

Dostlarımın sevgisinden aldığım güçle, niyetlerimin verdiği kararlılık ve huzurla kendimi rüzgara bırakıyorum. Rüzgara karışıyorum.

Her bir tohumum, tüylü paraşütlerinin ortasında oluşan minik girdaplarla havalanıyor. Her biriyle dönüyorum, dönüyorum.

Beni nelerin beklediğini bilmiyorum ama Büyükanne Karaağaç'ın yanına dönebilmek, merak ettiğim yerlerin topraklarına ulaşabilmek, dostum kelebeikle yeniden buluşabilmek ve çocuklara kavuşabilmek için çok çalışacağımı biliyorum.

MERDAN 3. BÖLÜM: GÜVERCİN MARTI

İbrahim Ünlü

Kuşlarını gökyüzüne salan kuşçular/Onlar bir daha geri dönmeyecek.

Ali rüzgardan sakınmak için kayanın dibine iyice sindi. Polisler gitmiş, midyeciler birer ikişer karanın yolunu tutmaya başlamıştı. Martılar çağul çağul peşlerinde. Payları akşamın şenlenmesine serpiştirilir; karambole tutulmuş balık, kırık midye, azıktan arta kalan. Martılar pike yapıp midyeciler arasına katılan uzun çocuğu perdeliyor. Ali'nin gözü onda. Adını Kavruk çağırırken duydu; Merdan. Tüh! Az evvel polisin merakını onun üstüne celbetti.

"Onları tanır mısın?" Amirin sesi sisli kafasında gelip gidiyor. Ali'yi alıyor, yıllar öncesine götürüyor.

Şehmuz'un elini havaya kaldırıp güvercinleri göstermesini anımsıyor birden. O sıra, hafif bir eğimle ufka doğru art arda yığılı kızıl toprak tepelere bakıyordu. Pörsük memeleri andıran tepelerin üzerinde at kafaları gıcırdayarak inip kalkıyor, ha babam de babam toprağı emiyor. Şehre gitmek için rafineriden çıkıp kamyon yolunda yürüdüler. Gürültülü yoldan sapıp boş tarlalara düştüler. Sonra iğreti evler beliriyor. Oraya buraya saçılmışlar. Damlardan birbiri ardına güvercinler havalanıyor. Kuşların kanat çatırtıları uzaklardan dalga dalga gelen şehrin uğultusuna karışıyor.

Eli güneşe siperli, birbirine dalıp ayrılan güvercin sürülerini seyreden Şehmuz; "Bak! Şu taklacıya bak!" diyor. Lakin, Ali'nin ilgisi kuşlardan ziyade tepelerin üzerindeki petrol kuyularında.

"İstersen o taraftan dolanalım, kuyulara bir gör".

En yakın duran at kafasına yöneldiler. Bir kaç kuru dere geçtiler. Rafineriye uzanan boruların üzerinden atlayıp tepeye tırmandılar. Ali dönüp baktı. Sonsuz genişlikteki ova dalgalanarak güneye doğru uzanıyordu. Şehir rafineriye doğru beton bir kol uzatmıştı. Kızılbaşan güneşle parıldayan çelik kuleleri parmaklarıyla tuttu tutacak.

"Epey büyükmüş Batman".

"Büyük ama rafineriyi saymazsan bişey yok!"

"Ev çok. Neyle geçinir bu insanlar? Rafineride olsa olsa beş yüz kişi vardır."

"Bir şekilde idare oluyorlar."

Şehmuz, inip kalkan at kafasının yanındaki düzenekte bir vanayı açtı.

“Bak bakalım sen şimdi şu kara süte!”

Borudan kükürt kokusuyla beraber kara bir çamur boşaldı. Yerden avuçladığı kuru otları çamura buladı, çakmağı çaktı. Kuru ota bulanmış petrol yanmadı. Oysa Ali, Şehmuz’un eli tutuşacak sanıp ürkmüştü.

“Vay anasına yahu, nasıl bir petrol bu?”

“Gravitesi on bir” dedi Şehmuz, çok bilir bir edayla.

Ali, ona takıldı.

“Bir bekçi olarak iyi anlıyorsun bakıyorum bu işlerden.”

“Bekçi değil, güvenlikçi” dedi Şehmuz. Bunu söylemekten gurur duyduğu beliydi.

“Hemi de baş güvenlik.”

İhtilal sonrası Aliğa’dan Batman’a sürülen ilk grubun içinde Ali de var. Solcuları istifaya zorlamak maksadıyla. Kim istifa eder ki? Memleketin bir köşesi. Hatta devletin ilk rafinerisi. İlk otobüsle Ankara’ya geliniyor. Sabahın kör karanlığında Diyarbakır uçağına biniliyor. Ali’nin uçağı ilk binişi. Doğuyu görecek. Uçak yükselip yeryüzünün karanlığından sıyrılıyor. Can sıkıcı olaylarla bunalmış Ali’nin içini bir ferahlık kaplıyor. Böyle uçmak ne güzel. Hostesler kahvaltı getiriyor. Neşesi daha bir artıyor. Ekmek kapısı bırakılır mı? Beyaz gökyüzünde saman sarısı bir güneş parlıyor. Aşağısı çıplak toprak, taş, kaya. Uçak uzun süre kel dağların üzerinde yol alıyor. Sonra bir büyük mavilik. Baraj olsa gerek. Etrafı biraz yeşillenmiş. Ardından yine çıplak dağ taş. Havaalanından rafinerinin dolmuşuna biniliyor. Yol boyu yine sarılığa, çıplak taş ve kayalara d alıyor bakışları. İçi bun alıyor. Bir ara kumların arasında kıvrıla kıvrıla akan bir su beliriyor. Dicle miymiş? Dicle’nin büyük bir nehir olduğunu sanırdı. Irmak kenarında yer yer bostanlıklar göz okşuyor. İri yapraklı tütün tarlaları göz alabildiğine uzanıyor. Ege’de tütün yaprakları minnacık olur! Demek ayrı bir cins.

Minibüs yol üstü bir kasabada duruyor. İnsan yığılı bir kahve. Minik taburelere ilişip karanfil kokulu buruk bir çay içiliyor. Tütüncüler dolaşılıyor. Tablalarda incecik kıyılmış altın sarısı tütün. Alıp sarıyorlar. Bol duman başlarını döndürüyor.

Ali’nin başı beleş şaraptan mı dönüyor yoksa? Birazdan uykuya dalar.

Hatıralar baskın. Tekrar yola düşüyor. Bir tepe aşıyor. Petrol şehri Batman sağa sola saçılmış kerpiç evleriyle zuhur ediyor. Evler sıklaşıyor. Bir bina karmaşası. Derbeder bir kalabalık, oradan oraya devriliyor. Petrol tankerleri klakson çala çala ilerliyor. Ne fayda, at arabaları önlerini tıkıyor. Minibüs epey bir cebelleşip şehrin karmaşasından sıyrılınca önlerinde bir vaha beliriyor. Herhalde dedikleri gibi olacak! ‘Batıdan doğuya gidince insanın içi daralır, sıkılır, sonra ferahlar, alışır gider insan!’

Rafineri kıraç tabiata, berbat şehre tezat vaha ortasında modern bir üs. Coğrafyanın çıplaklığına, şehrin düzensizliğine yeşilliğiyle, düzgün caddeleri ve villa evleriyle meydan okuyor. Akasya, çam ve palmye ağaçları. Nazlı nazlı salınan kavaklar. Gül bahçeleri. Villalardan cici giysili çocuklar şen şakrak bahçelere fırlıyorlar. Mühendislerin çocukları olmalı.

Ohh! Burası güzel diyecek tam, o da ne, birden siren sesleri ortalığı inletmeye başlıyor. Tank sahasına doğru bir koşuşturma. Otlar tutuşmuş, yangın tanklara sirayet

ederse felaket olur. Ali de hemen yangını söndürenlere katılıyor. İşte orada tanışıyorlar Şehmuz'la.

"Nasıl baş oldun?"

İşlemeli bir mendille Şehmuz alnındaki teri sildi.

"Aha geçen ki gibi bir yangın çıktı dört yıl önce. İtfaiye teşkilatı dar. Yardımlarına koştum. Methetmişler bölge müdürüne. Amir olduk."

Tepelerden yay çizip ilk mahalleye yaklaştılar. Burada da gökyüzünden damların üzerine kuş bulutları sarkıyor, değnekli adamlar kuşları gerisin geri havalandırmaya çalışıyordu.

"Ne kadar çok güvercin var böyle?"

"Meşgale işte!"

"Para getiriyor mu?"

"Sayılmaz. İyi, taklacı kuş yetiştirirsen biraz kazanırsın ama ondan gelen para da yeme gider."

"Senin evde var mı güvercin?"

"Yok kardaş, bir de onunla mı uğraşacağım. Kuş kadar çok insan var başımda benim."

"Şehmuz amir, gerçekten de ne çok çocuk var sizin burda? Nasıl bakar, nasıl edersiniz? Niyedir bunca çocuk?"

Şehmuz alnını kırıstırıyor.

"Ne edek? Allah veriyor!"

"Kaçtır seninki?"

"Var işte. Allah bağışlarsa!"

"Nazar değmesin diye mi söylemiyorsun?"

"Sen bekarsın. Yetişmiş adam! Değer belki nazarın!"

"Değmez. Hele sen söyle."

"Dokuz. Bir karıdan."

"Bir karı daha mı var?"

"Var tabi. İşli olan adamın karısı birden az olur mu?"

"İkinciden kaç tane?"

"Dört te ondan. Kızlar dahil onüç yani. Ben kızları saklamam."

"Yaş kaçtı senin?"

"Otuz dokuz. On yedide evlendim. Askere gittiğimde iki çocuğum vardı benim."

"İyi ki rafineriye girmişsin."

"Vallah öyle!"

"Gene de zor değil mi bu kadar çocuğa, iki hanıma bakmak?"

"Zor olmaz mı? Hem sadece benimkiler mi. Biraderinkiler de var. Üç yıl önce öldü küçük biraderlerden biri. Maaşım olduğundan bana düştü vazife. Dört de onlar var."

"Bu kadar insana güç nasıl yeter Şehmuz amir?"

İç çekti Şehmuz.

"Yetmiyor! Vallahi de yetmiyor. Allah'ın gücüne gitmesin ama, dağıldım arkadaş. İkramiye varken durum iyiydi. Toplu sözleşme olacak, fark parası alacağız diye borçlandım sağa sola. Sonra işte biliyon, cunta sendikayı dağıttı. Vallahi ne halt edeceğimi şaşırdım. Büyüdü çocuklar. Güç bela okuttum iyi okuyan oğlanlardan iki-

sini. Liseyi bitirip kaldılar. Üniversiteye giremediler. Onlara bir iş de ayarlayamadık. İstanbul'a gönderdim amcalarının yanına. Lise mezunuyuz diye amelelik yapmamışlar. Amcası da gönderdi geriye bunları. Askerlikleri geldi. Askere kadar bakarım. Sonra ne halleri varsa görürler. Kızların üçünü everdim."

"Sen de torun da vardır o zaman!"

"Vardır, Allah'a şükür!"

"Kaç tane?"

Şehmuz durup saydı torunları.

"İki birinden, üç de ötekinden. Ne etti? Bir tane daha. Altı ediyor Allah'ın izniyle."

"Onlar seninle beraber değildir inşallah!"

"Yok, değil. Kızları iyi yerlere verdim. Rafineriden, sondajdan arkadaşlarla dünür olduk. Oğlanları bir yere işe koysak, alacam ben de onların kızlarını. Everme vakti geldi oğlanları, lakin ev içinde ev istemiyorum gayri. Bir iş bulup çalışsınlar. Bak-sınlar kendi boğazlarına."

"İyi edersin!" diye mırıldandı Ali.

Şehmuz yandan süzdü Ali'yi."

"Kardaş."

"Buyur."

"Sana soracam, ama darılma!"

"Sor, darılmam."

"Bekarım dedin değil mi?"

"Evet."

"Niye?"

Ali bu basit soru karşısında afalladı. Şehmuz'un karıları, o kadar çocuğu, torunları, everdiği ve evereceği evlatları yanında kendi durumunun acayip kaçtığı apaçıktı. Şehmuz'la kıyaslandığında, ağzından çıkacak her sözün, vereceği her cevabın haklılıktan uzak, izahı imkansız, kaçamak bir ifade gibi görüneceği ortadaydı. Sanki utanılacak bir durumdaydı.

"Yaş kaçtı senin?"

"Yirmi sekiz."

"Vay anam vay!" diyerek elini dizine vurdu Şehmuz.

"Bu yaşa gelmişsin. Bir acar, bir yiğit adamsın, niye evlenmezsin sen kardaş?"

Şehmuz, suçüstü yakalanmış biri gibi bakıyordu Ali'ye. Ali'nin de aklına kendini aklayacak bir yanıt gelmek bilmiyordu.

"Seni düşünen yok mu hiç? Anan baban, amcan dayın bulmazlar mı sana bir kız?"

"Bulmazlar. Bizim kızı kendimiz bulmamız lazım. Ben de bulamadım daha kendime yakışan bir kız."

Şimdi de Şehmuz duralamıştı. Samimi bir şaşkınlık ifadesi vardı yüzünde.

"Senin gibi bir adam nasıl bulmaz be kardaş, bir kız. Sana herkes kız verir. Yok muydu komşu kızlarından? Amca, dayı kızlarından?"

Ali eline bir koz geçtiğini hissetti.

"Biz de yakından kız alınıp verilmez. Terstir."

"O ne öyle be Ali kardaş! Öyle şey mi olur! Yakından, akrabadan kız alıp vermek sünnettir."

“Ama çocuklar sakat doğarmış.”

Yol boyunca duraladıkları yerlerde etrafını saran dilencileri, kör, topal ve kötürümleri, iskemleye oturtulmuş, yüzleri sinek kaplı sakat çocukları anımsadı. Tatsız bir durum olmuştu. Fakat yanlış bir şey söylemediğinden de emindi. Şehmuz’un yüzüne yayılan memnuniyetsizlik ifadesi can sıkıcıydı. Şehmuz az durup, hük-münü iletti.

“Canı veren Allah. Onun hikmetinden sual olmaz. İster sakat yaratır, ister sağlam.”

“O zaman doktorlar öyle söylemesin. Ben onların yalancısıyım. Hakikaten yakından akrabadan kız alıp verilmez bizde. Adet böyle!”

Önlerine çıkan mahallenin hayvan tersiyle kaplı dar bir sokağına saptılar. Sokak iki yanında kerpiç duvarlarla kıvrıla kıvrıla ilerledi, sonunda bir meydanlığa açıldı. Bir topun peşinde koşuşturan çocuk kalabalığını yarıp kaldırımsız bir sokağa daha daldılar. Burada duvarlar kerpiçten ziyade brikettendi, avlulu evlerin yerine ise ikişer üçer katlı beton yapıların yükseldiği görülüyordu. Sokak bir binayla kesilince duvar kenarındaki bir delikten, iğreti açılmış bir yol aralığından geçiliyor, başka bir sokağa düşülüyordu. Sonunda yine bir açıklığa çıktılar. Şimdi istikamet yüz metre kadar ilerideki tren raylarına dayanan mezarlığın içine doğruydı. Tren yolu boyunca upuzun uzanan, ucu bucağı belirsiz bir mezarlıktı bu. Mezarların iki ucuna tahta ya da bir taş dikilmişti. Kimi yeşile boyalı demir ızgaralarla çevriliydi. Bazılarının üzerine bir kayrak bırakılmıştı. Raylara yaklaştıkça mezarlar küçülüyor, kuru, minik, adsız ve işaretli toprak yığınları halinde yan yana diziliyordu.

“Ne kadar da çok bebek mezarı var! Her taraf küçük küçük mezar.”

“Eee, ne yapacaksın! Allah bir yandan veriyor, bir yandan alıyor canı.”

Şehmuz ellerini açıp okuduğu duaları küçük mezarların üzerine üfürdü. Ali de dua okuyup, elini yüzüne sürdü.

“Senin de...”

“Yok Allah’ıma şükür, evlat acısı tatmadım ben. Rafinerideki doktor hanım çok iyi bizim. Candan takip etti bizim bebeleri. Biz unutup boş versek bile zorla aşuya getirtti çocukları. Sağolsun! Ama şu ileride kardaş bebeleri yatıyor birkaç tane.”

“Gördün mü bak, doktor iyi imiş.” dedi Ali.

“Yahu doktor hiç kötü olur mu, Ali kardaş. Lakin her şeyi bilmez doktor. Hastalığı bilir. İlacı verir. Ama kaderi bilmez. Bilmez de, değiştiremez de. Canı yaşatacaksa Allah doktoru vesile kılar. Yaşatmayacaksa doktor ne çare?”

Ali artık dayanamadı. “Bırak usta bırak! Bu çocuklara iyi bakılısaydı, doktor yüzü görseydi, ölmezdi Şehmuz Usta! Vallahi anlamıyorum. Bu kadar çok çocuk niye yaparsınız? Yahu kadına da yazık değil mi? O kadar çok çocuğu doğuracak, bakacak, yedirip içirecek, giydirecek. Yahu size yazık değil mi? Bir çocuğu büyütmek başka, on çocuğu büyütmek başka. Benim kafam yatmaz böyle şeye usta. Soruyorsun, niye evlenmezsin diye. Aslında dediğim doğruydı, gönlüme uyan seveceğim birini bulamadım, o yüzden evlenmedim. Ama evlenmeye karar verirsem önce düşünür hesap kitap ederim. Adam gibi geçinebilecek miyiz aldığım parayla? Yoksa sürünecek miyiz? Yazık değil mi el kızına? Çocuk meselesine gelince, iki çocuktan fazlası olmaz usta. Şöyle rahat rahat, mutlu mutlu büyümeli değil mi çocuklar? Biz çok

okuyamadık, onlar sonuna kadar okumalı değil mi? Hadi bak, sen gene iyi, iki tanesini liseye kadar okutmuşsun. Üniversiteyi kazanamamışlar. Kazansalardı nasıl okutacaktın? Darılma ama yanlış düşünüyor, yanlış yapıyorsunuz bu çocuk işinde.”

Zemberek gibi boşalmıştı Ali. Şehmuz suskun, onun dediklerini kabul eder gibi görünürken birden diklendi.

“Canı Allah vermiyor mu, Allah almıyor mu? Sus Ali kardaş, sus! Girme günaha!”

Ali hemen bir karşılık bulamadı bu sözlere. Ancak ok yaydan çıkmıştı bir kez. Aklının kabul edemediği şeyler için sükut olması imkansızdı.

“Çocuk nasıl oluyor, Usta?”

“Yav sus, karıştırma şimdi.” Şehmuz’un yüzüne utangaç bir tebessüm yayıldı.

“Yani var çaresi değil mi çok çocuk yapmamanın?”

“Var ama günahtır o çareler.”

“Kim dedi günah diye?”

“Şıh der, hoca der. Alem öyle bilir, öyle kabul eder. Bir can doğacaksa sen buna mani olamazsın! Olamazsın!”

“Peki, nasıl bakılacak o kadar çok çocuğa?”

Aradaki suskunlukta, bu soruya ülkede her daim hazır olan ve hep tekrarlanan yanıtın sözcükleri kendiliğinden Ali’nin de belleğinde yankılandı. Bir dua ritminde, Şehmuz’la aynı anda dudağından döküldü. “Canı veren Allah, rızkını da verir!”

“Verir tabii!” diye tekrarladı Şehmuz. Tövbe de gayri ve yürü artık. Geç kaldık.

Rayları atlayıp hızlandılar. Şimdi daha ferah bir sokaktaydılar. Yanlarda içleri oyuncak ve boncuklarla süslenmiş otomobiller park etmişti. Sesi sonuna kadar açılmış, yanık bir türkü çalan teybiyle karşıdan gelen bir genç saygıyla selam verdi Şehmuz’a. Aynı hürmetle Ali’yi de selamladı. Şehmuz’un mahallesine geldiklerini anladı Ali. Nitekim az sonra yolda gördüklerinden daha düzgün bir kapının önünde durdular. Demek ki Şehmuz petrolcülerin ikbal günlerinde ne yapmış etmiş güzel bir ev edinmişti kendine.

Şehmuz kapıyı tıklatmadan Ali davranıp onun kolunu tuttu.

“Şehmuz Amir, ben rahatsız etmesem!”

“Ne diyorsun sen Ali kardaş, o ne demek öyle? Bu akşam beraberiz dedik ya!”

Yoldaki konuşmaların üstüne Ali’ye bir isteksizlik çökmüştü.

“Şimdi ev halkını rahatsız etmesek!”

O sırada kapı açıldı. Kapıyı açan yağız delikanlı geri çekildi. Ali’yi sırtından itekleyip içeri soktu Şehmuz. Geniş bir avlu. Bir nar ağacı. Tavuk kümesi. Karşılıklı iki köşede iki çeşme. Avlunun üç tarafını dolanan göz göz odalar. Tahta bir merdivenle çıkılan üst katta geniş pencere, büyük kapılı odalar göze çarpıyordu. Ali hareket eden perdelerin ardında onu gözetleyen kadınları sezinledi. Aşağıda ise kapıyı açan oğlandan başkası yoktu. Oğlan Ali’nin elini sıktı. “Hoş gelmişsen!” dedi.

“Yukarı hazırlamışlar sofrayı. Sıcak olduğunda aşağıda, açık havada yiyoruz yemeği. Buyur, istersen bir el yüz yıka, çıkak yukarı.”

Ali yüzünü yıkayıp döndüğünde mahcup bir edayla havlu uzatan sevimli küçük bir kızla karşılaştı. Ali havluyu alınca koşup odaların birine daldı küçük kız. Tahta merdiveni tırmanıp salon genişliğinde bir odaya girdiler. Misafirlere ayrıldığı yıpranmamış alımlı eşyasından belli mekan kırmızı ve mavi tonların ağır bastığı halılarla

kaplıydı. Duvarda su içen iki ceylan resmeden bir kilim asılıydı. Odanın üç tarafı ensiz yer minderleri ve işlemeli duvar yastıkları ile çevriliydi. Aynalı bir konsolun üzerinde televizyon duruyordu. Odanın ortasında yer sofrası hazırlanmıştı.

Odaya çekinerek giren oğlana çıkıştı Şehmuz. "Kaçmayın, gelin be!"

Başlarını saygıyla öne eğen utangaç tavırlı çocuklar doluştu odaya. Sırayla Ali'nin elini öptüler. Ali büyüklere el öptürmedi. Tokalaştı. Kadınlar ortada gözükmüyordu.

"Öbürleri yemişler yemeğini Ali Amcası. Bunlar bizimle yiyecek." dedi Şehmuz. Bağdaş kurup yer sofrasına kuruldu iki büyük. Diğerleri diz çöktü. Sininin üzeri kızların getirdiği sahanlarla doluverdi. Bu kadar çok yemeği görünce;

"Çok zahmet etmişsiniz." dedi Ali. Usulden böyle söylenirdi. Fakat ev sahibinin onu önemli bir konuk sayıp özel hazırlandığı aşikardı. Yol boyunca söylediği şeylere pişman oldu. Çocuklar başlarını kaldırmadan yavaşça yemeklerini yiyip, fısıldaşıyorlardı.

"Ali Amcanız anlamaz, Türkçe konuşun." Çocuklara çıkıştı Şehmuz.

"Yok zararı, çocuklar nasıl isterse öyle konuşsun." Çocuklara şirin görünmek için, Ali;

"Ekmek nan, su ma, değil mi?"

"Kevok da güvercin" dedi küçük bir oğlan heyecanla."

"Sizin güvercininiz var mı?"

"Tune."* dedi oğlan. "Babam aldırıyor."

"Ne de güzel takla atıyorlar oysa."

Çocukların yüzü kuvvetli bir müttefik bulmanın sevinciyle ışıldadı.

"En taklacı mardinlidir." dedi bir oğlan.

Güzel yüzlü küçük bir kız; "En güzeli de misket mısırlıdır. Hem tepeli, hem paçalı, hem... Hem..."

"Hem de güllü." diye hatırlattı bir diğer kız.

"Baba biz de güvercin alalım." Çocuklar birbiri ardına yüklenmeye başladılar.

"Biz de güvercin alalım. Güvercin uçuralım."

"Güvercin uçuralım."

"Güvercin."

"Kevok."

"Yaktın beni Ali. Yaktın beni."

Ali Güldü. Herkesin iştahı açılmış, eller ortadaki yemeklere hızlı hızlı uzanmaya başlamıştı.

"Üzme çocukları babası, bırak onlar da uçursun güvercin."

"Ben asıl onları nasıl uçuracağım? Bunu düşünüyorum." dedi Şehmuz.

"Benim güvercinim onlar."

Meltem, gün batmasına durunca şehrin uğultusu kayalığı dolandı, midyecilerin, martıların sesleriyle hülyadan uykuya geçen olan Ali'nin rüya beşiğine ninni oldu. Ali, mırıldandı. "Güvercin... Uçup gelmiş... Martı olmuş..."

*Tune: Yok.

Yazarımızın "Merdan" dizi öyküsünün 4. bölümüne gelecek sayımızda yer vereceğiz.

Yaşam Sınavı

Suzan Kuyumcu

Denizin iyotlu havası, doğanın oksijen yüklü yeşil cenneti, bilinen bilinmeyen bütün varsıllar için bereket yatağıydı. Yıldızlara ev sahipliği yapan gökyüzü, pence-relerden süzülen sarı ışığın solgun uzantıları, gizemli dalgaların kıyıya vurarak çıkardığı öfkeli sesler, ağaçlardan yükselen ahenkli ses cümbüşü, ilkbaharın son günlerini gizemli kılmak için sanki iş birliği içindeydiler. Karanlık örtüsü ne çok gizlere barınaktı, ne çok olayların tanığı. Ürkütücü görseiliği ortama meydan okurcasına devinimini sürdürüyordu.

Pencere kenarında oturan genç kız, gözlerinizi kapatıp kendisini dışarıdaki birleşime kaptırmak için mücadele içindeydi. İç dünyası kaynayan kazan gibiydi. Fokurduyordu. Gürültüsü ruhunu kuşatırken, kendisindeki ben/i bırakıp gidebilmek o kadar zordu ki.

Başarabilse, ah bir başarsa...

Uzaklaşmak için bundan daha etkili varsıllık olamazdı, ama kişinin kendisini terk edebilme eylemi kolay değildi. Pişmanlık duygusu... Ah bu lanet olası duygu; tek hamleyle onarılmaya olasılığını yok eden, bir tek atakla açılacak bütün kapıları mühürleyen son. Penceresinin dışında kalan gizemli görselin içine girebilse, hücrelerine kadar hissedebilse, anlık da olsa uzaklaşabilse ruh halinden. Oysa sıradan saydığı basit olayın, yanlış anlaşılma ile farklı yöne kayması mücadeleyi peşinden sürüklemişti. Haklıydı. Haklı olmak neyi değiştirebilirdi? Kime karşı haklı, haklılık diye bir şey var mıydı? Karşı taraf ben haksızım dememişti çünkü. Sadece susmuştu o. Suskunluğun içine sinsi yılan gibi çöreklenmişti, kahrolası haklılığı.

Derince iç geçirdi.

Şu an çevresine kör ve sağırdı genç kız." Bir duyum" dedi düşüncesinde. Öyle bir duyumdu ki, hayattan yana her ne varsa tepetaklak etmiş, basamak basamak yükselterek sürdürdüğü mücadele duvarı anında yerle bir olmuştu. Eğer direnemezse o duvarın altından kurtulabilmesi zor olacaktı. Gelen duyumla her şeyden soyutlanmış, dört duvarın arasında fokur fokur kaynayan kazanın günah keçisi, bir anda olayın kötü kahramanı olmuştu. İnsan olmanın getirilerini ilke edineyim derken düşe

kalka yürümeye çalışanlardan olarak; şu an ki hislerini nereye yerleştirmesi gerektiğini bilememenin şaşkınlığındaydı.

Şaşkındı.

Haksızlık belirsizlikle sarmalanınca sınır tanımıyordu. Bir tarafın suskunluğu, sessizliği ile yitip gitmesi kendisine verilen en büyük cezaydı. Verdiğim mücadele ile beraber, benden sana geçenlerin kırıntılarıyla ortamı sana bırakıyorum, demekti, diğer adı. Giderken bütün yüklerini kendisine devretmiş, keşke/lerin sancısıyla sırtında kocaman kambur oluvermişti. Belki onun da kendinde sakladığı pişmanlıkları vardı.

"Keşke bu kadar büyütmeseydim, bu kadar yakın arkadaşken onun art niyetli olmadığını düşünebilseydim, olayları işverene kadar götürmeseydim keşke. Keşke, keşke, keşke..."

Genç kız yanaklarına yuvarlanan yaşları elinin tersiyle sildi.

Kırgınlığına konu olan olay o kadar sıradan, o kadar sığ, o kadar basitti ki... En çok bu nedenden dolayı çok kızmış, üzülmüştü. Sevddiği arkadaşlarından biriydi üstelik. Sevginin yareniydi güven, inanırdı buna. Yüreğin açlık grevine girmemesi için gerekliydi güven. Başka türlü yaşanmazdı. Yokluğunda sorunların, korkuların, umutsuzlukların üstesinden nasıl gelineceğini bilmiyordu. -Hayat tenis maçı gibidir demişti bir düşünür, -servis atmadan kazanamazsın ki- Servis atması için inanması gerekiyordu. İnandığı bu duyguyla kimi zaman tökezlemiş olduğunu düşündü. İnandığın birine güvenemeyeceksen kime güvenecektin. İşveren de dahil herkesi karşısında bulmuştu. En yakın arkadaşlarından birinin o olduğuna inandığı için kendisineydi öfkesi... Belki bu yüzden çok daha fazla kırılmıştı. Mücadelesini sürdürürken istifasını yazıp koymuştu işverenin masasına. Gidecekti. Kimseyi kendisine inandırmak istemiyordu. Yanlı taraf eylemler ona göre değildi. İşlerini toparlamak için iki hafta süre istemişti.

Ertesi gün beklenmediği duyum, bütün dengesini alt üst etmeye yetmişti. Kendine ait olumlu ne varsa bir anda uçup gitti. Çevresine aldırmadı. Hiç önemi yoktu. Zaten yer kalmamıştı onlara. Kendisine ait yük sırtının bütününe yayılmış, ruhunu iki büklüm yapmaya yetmişti.

Şimdi her şey çok farklıydı. O yoktu artık. Ani kalp krizi... Genç kız dünden bu yana savrulup duruyordu. Ölümün bu kadar yakın olması korkutmuştu onu.

İçinden yükselen sesleri susturamıyordu. Güvenerek verilen hiçbir şeyin kayıp olmadığına inanmak istedi. O ya vardır ya da yok. Karşı verebilmişse alınırdı. Kimi zaman nasıl yaptığın, iyi niyetin ya da ne yaptığın değil karşı tarafa ne hissettirdiğin daha çok önem kazanıyor olmalıydı. Arkadaşıyla olan yazışmaların yanlış yerlere gitmiş olmasında kendi hatalarının ne olabileceğini düşündü. İşle ilgili yazışma... Bedenin dili yoktu telefon ekranlarında, iyi niyet belirtisi... Kişiyi kendisinden daha iyi kim tanımlayabilirdi ki? Ondan beklentisi fazla olmuştu anlaşılan. Son düşüncesiyle bir kez daha keşke dedi.

Şaşkındı.

Hayat denetlenemezdi, deneyimlerinde öğrenmişti bunu. Topaç gibi döndürüp döndürüp, durması gereken nokta gösterilemezdi ona. Aktarmak istenenin ne kadarı karşı taraftadır, merak edilir hep, algısının doğruluğu akıllara bile gelmez.

Gözleri karanlığın içine daldı. Kerem'i düşünüyordu. İri yarı görselliğini. Şen

şakrak kahkahalarını. Oysa ne çok yanına gidip selam vermek istemişti. Konuşarak aralarındaki kırgınlığı bitirmek, dostluğuna yeniden sımsıkı tutunmak.

“Keşke” dedi içinden.

Çok geç kalmıştı. Bilmediği bir güç her defasında durdurmuştu onu. Terslenirim duygusuydu belki. Gittikten sonra ortaya saçılan, acıyla yoğrulmuş olan yaşam hikayesiyle kahrolmuştu. Yoksul aileden gelmiş Kerem. Baba işkencelerini dibine kadar yaşamış. Simit satmış, ayakkabı boyamış, kimi yerde dilenmiş eve üç beş kuruş götürebilmek için. Buna rağmen ufacak sevgi kırıntısını görememiş babadan. Yüreği ona karşı sitemliymiş hala. “Ama artık her şeyim var” demiş masası yakınında olan arkadaşlarına. “Yuvam var, karım çocuklarım var. Bundan sonra kendim ve onlar için en güzel şekilde yaşayacağım. Tatillerim, gezmelerim, yiyecek içeceklerim için param var”

Olayın en çok bu yanı yaralıyordu genç kızı. Bilmediği ne çok olgularla donanımlıydı insanlar. Şirkette her ağızdan bir perde aralanıyor, dışarı sızanlar onu tekrar tekrar kanatıyordu. Onun da kendisiyle konuşmak için fırsat kolladığını, aynı nedenden dolayı cesaret edemediğini öğrenince sırtındaki pişmanlığın ağırlığı katlanmış gibiydi.

Ölüm böyle bir şeydi demek. Sahibi olmayınca saklanması gerekenler de önemi yitiriyordu. O şimdi bilinmeyen yolculuğundaydı. Sınır ötesi belirsizlik. Kuşku-larını, korkularını, kırgınlığını nezaketiyle sarmalayarak beraberinde götürmüştü. Nezaketin bedeli yoktu elbette; fakat güvenin, bedeli yüksek çok şeyi satın alacağına olan inancı o kadar güçlüydü ki...

Hayatın öğretileri acımasızdı. Ufak kırgınlıkları hoşgörüyü sarmalaması gerektiğine deneyimdi yaşadıkları. Onu şimdiden özlemişti.

“Bize düşen pay/la düşe kalka oynuyoruz rolümüzü” dedi yüreği. “Bazen inancımızla tökezliyoruz, bazen nefsimizle, kimi kez hırsımızla en çok da güven duygu-muzla.”

Kamber Değirmenci

LIDIA CHIARELLI – İTALYA

Alacakaranlık (Tepelerdeki Günbatımı)

*Bu şarap, yabancı bir ağacın üstüne
Daldı onun meyvesinin içine...
Dylan Thomas: " Kırdığım Bu Ekmek"ten*

Kırmızı ve morun
çizgileri

(görünmez bir ressamın
bıraktığı izler)

Bu
uzun
yaz akşamında
tepelerdeki üzüm bağlarını
aydınlat.

Rüzgârın dokunuşu yalnızca

her yaprağı hışırdatır
büyülü bir dansta.

Ve ben

(boş bir sayfadaki
bitmemiş bir tuval gibi)

diğer bir zamanın o yumuşak seslerini
dinleyemeden
gecenin
saran kucaklayışı için
sessizce durup bekleyeceğim.

Türkçeye Çeviren: Mesut Şenol

LORENZO SPURIO – İTALYA

Önceki Zamanı Dinle

Antonia Pozzi İçin

Kasımpatıları sorma
şimdi sen görünmezi kucaklıyorsun;
güller soldurdu yalnızlığı
dikenler delik deşik etti sıkılmayı.
Gün geceye çaldığında
kırsal yerleşimler olur yardımcısı
en zalimane olayların.
Kaç pervane böceği bulanıklaştırır havayı
en parlak yıldız
birdenbire dişlerini gıcırdattığında
Hesaplıyorum sen aradığında
besili posasını boşluğun
ve büyük kaya parçaları ve inkarlar arasında yaşadığında
bir su havuzunda
hodan otu
tükenmişlikle çürüyordu öksürürken.
Bakıyorum havadaki burgaçlarda
yükselen güçlü göklerine
kucaklıyorum burulmuş yasak vücutları
ve Cezayir menekşeleri, sabit durup gözlerken
kesilen döngülerden şaşkına dönmüş durumda.
Savaş kaybedilen gözler ve
zayıf bembeyaz omuzlar için
en derin bilgiyle.
Eğer kendine bir şey söylersen, itiraf edeceksin
neşeye inkar edilen günlerin acılarını.
Hiçbir şey gri kokulu değildir
ama kaçış, özlemlerini aydınlatır
çok dayanılmaz olduğunda yaparsın
memleket seçimini.

Türkçeye Çeviren: Mesut Şenol

NILAVRONILL-SHOOVRO HİNDİSTAN

Ölüm Fermanıyla Yaşamak

Kirpiklerinden sallanan
Sarkan pencerelerden bakınca...
Doğuyu ve Batıyı burkan Kuzeyi ve Güneyi
Ve açılımı tüm evrenin...
İzliyorum yeryüzündeki en büyük gösteriyi

İnsanlar seni görmezden gelecek kadar çılgın
İnsanlar senin şovunu bozacak kadar çılgın
İnsanlar seni unutacak kadar çılgın
İnsanlar senin hakkında yanlış hüküm verecek kadar çılgın
Aslında herkes senin şovuna katkı yapıyor olsa da

Bir bahanem yok kendimi dışta tutmak için
Yine de bu şovu izliyorum bir tiryaki gibi
Sonunun nasıl biteceğini bilen bir aptal olsam da
Bakıyorum bu açılan pencerelerden
Ezeldeki rahimde başlayan yolcuktan beri...

16 Ocak 2021

Türkçeye Çeviren: Mesut Şenol

KUENA DIAHO AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Boğaziçi Şalının Hüznü

Gözlerimi Boğaziçine dikince,
Anımsadığım kendimdi,
Hayatı aldım elime ve felaket yılı ilerlerken yaptım onun dikimini,
İstanbul'a bir şey olmamasını sağlayan ruhta kendisinin şekillendirdiği
derin bir sevginin
Şimdi topluyorum sürekli tomurcuk veren bir hayatı korumanın ödülleri
Evet, daha önce görenlerde olduğu gibi, karanlıklar çöktü onun önüne de
Bir yandan hep ilgiliyken, yarının mutluluğunun getireceği narin ve
sıyrılmış örtüsüne gölge verdi

Gözlerimi Boğaziçine dikince,
Onun dünya için bir anımsanan varlık olma adına haykırışlarını duyuyorum
Ona geldim ebediyen, bizden önce durmadan akan çeşmesine
Çekiyoruz neşenin özlemini
O zaman dik gözlerini bu denizlere
Geçen yılın gözyaşları kalsın geride
Göm onları doğunun ve batının katları içine

İzin verirken Boğaziçine alıp götürmesine hüznlerimi
Var olmayı anımsadığım için memnunum
Lütfen, hayal kuran sizler, var olmayı anımsayın
Lütfen var olmayı anımsayın

Türkçeye Çeviren: Mesut Şenol

TARIK GÜNERSEL

Foto: Kadir İncesu

ÇUKURDA

Herkes aynı çukurda
ama yalnızdır şimdi.
Herkes birini çağırmakta
ama kimse duymamaktadır.

Haykır ağılaya duvarlarını yumrukluyor insanlar. O duvarlar ki hep tiksiniilmekte ama tükürülememektedir benliklerinden ve insanlar inkâr etmektedir bunu, işte onlar o duvarlar her yumrukta biraz daha uzaklaşmaktadır

kahkahalarla! İnsanlar şimdi yalnızca bu kahkahaları duymakta. Ağır ağır açılmaktadır duvarları 'kaderin' dört bir yanda ve sonsuza doğru, kollar inatla uzanmakta peşlerinde duvarların dört bir yanda ve sonsuza doğru. Daha zayıf, daha zayıf atılmaktadır yumruklar ama hiç tükenmeyecektir güçleri, ve kahkahalar yükselmekte ve yükselmekte olacaktır onlar atıldıkça. Ve insanlar bu kahkahaları hep duyacaktır.

İşte şimdi yer de hareket etmiştir aşağılara. Hız belli değildir, zaten bu iniş de tanımsız kalacaktır. İnsanlar bacaklarını uzatıyor yerde olsun ayakları hep diye. Yer gülmekte ve gülmektedir, büyüyen ve ezen, büyüyen bir çığ gibi. Kurban şimdi başlamıştır yeri tekmelemeye.

*Eylül 1971
Tam 50 yıl önce*

SABAHATTİN YALKIN

ANTAKYA RESİMLERİ

1.

VE DERLER Kİ
CEBELİ AKRA ORDA BİR DAĞ / UMARSIZ
HIDIR'IN TÜRBESİ SUSKUN / MUSA'SIZ
ÇALKANTILI BİR DENİZ / GEL-GİTLİ
YÜREĞİM BİR YERDE BİR GÖKTE / ADSIZ
HADİ YUM GÖZLERİNİ DAYA BAŞINI OMUZUMA
BİR DAHA YAŞAR MIYIZ O MASALLARDA
MUSA AĞACI SU İSTEMEZ ONUN SUYU İÇİNDE
GÜNEŞİ SEV TOPRAĞI SEV İNSANI SEV
DÜNYANIN ÖZÜ AKDENİZ İYİ BELLE
BİR KERELİK OLSUN SEV SEVİL ÖZGÜRCE

2.

VE DERLER Kİ
ÇEVLİK'TE TİTÜS TÜNELİ'NİN ORDA ÖMRE BEDEL
AKŞAM GÜNEŞİNİN BATIŞINI SEYRETMEK
İLLE DE EL ELE GÖZ GÖZE YAVUKLULARLA
BEŞİKLİ MAĞARA'NIN EN ESKİ ÖLÜLERİ BİLE
BEKLER GÜNEŞİN KIZIL DUDAKLARI DEĞSİN DENİZE
İNANÇLARI VAR DİRİLECEKLER GÜNÜN BİRİNDE
SÖYLENTİ O Kİ HIDIR KUMLARI BİRE BİR SİYATİĞE
CLEOPATRA'NIN AĞRILARI KESİLİR GENÇLEŞİR ECE
ÇILGIN AŞKLAR BAŞLAR ROMALI ANTONIUS'LA
ARARSAK BULUNUR ÖPÜNTÜLERİ ALTIN KUMSALDA

3.

VE DERLER Kİ
GÖK YAŞLANDIKÇA GÜNEŞ DE YAŞLANIR
İNSAN EN ESKİ AŞKLARINI ARAR AYNALARDA
YÜZLERDE YAŞI YİTİK BİR ZAMAN SAKLI
YORGUN AYAKLARIM SÜRÜKLER BENİ ORAYA
YUVARLAK TAŞLARINI EZBERE BİLDİĞİM SOKAĞA
PERDELER KAPALI KAPI UNUTMUŞ KAPILIĞINI
NE AÇILIR NE DE KAPANIR BİR DAHA
FİNGİRDEK BİR GÜLÜŞ DÜŞER YÜREĞİME

GÜLSÜM CENGİZ

KULLANILMIŞ EŞYA PAZARI

I

Savaşlardan, yangınlardan,
depremlerden, sellerden;
beton ve demir kentlerden
eskitilmiş bir dünya...
Yeryüzü haraç mezat...

II

Sırları dökülmüş boy aynası,
antika bir yemek masası
porselenler, kristaller
kumaşı tiftiklenmiş koltuk...
Göçlerden, ölümlerden,
zamanlı zamansız gidişlerden
arta kalan evin eski eşyası
saçılmış ortalığa
yaşanmış yaşanmamış hayatlar
kullanılmış eşya pazarında...

III

Kimleri aldı koynuna
cilas solmuş karyola,
kimler yattı bu yatağın üstünde?
Kimler yazdı yazılarını
bu çalışma masasında,
kimleri dinlendirdi,
şu oymalı sandalye?
Kimin boynunu süsledi
bu elmas gerdanlık,
bu tacı kimler taktı?
Kaç sır saklar içinde
yüz yaşındaki aynalı sandık?

IV

Odalar, salonlar, mutfaklar
ışıklı mağazalar,
eşyayla dolu tıka basa...
Bir ömür verir de insan
aldığı eşyanın
borcunu ödemek için,
eskitemez kimi zaman.

Kullanılmış eşya pazarı mı yaşam
tüketilmiş hayatlar mı?
İnsandan çok ömrü var eşyanın;
insan mı kullanır eşyayı
sahip olmak hırsı mı tüketir,
eşya mı eskitir insanı?

ALİ BUDAK

AKŞAMDAN SABAHA ÖRSÜNDE ZAMANIN

Açıldı kapandı kanatları
Çırpındı darağacında ufkun
Yaralı bir kuş gibi akşam.
Islak sabahlara yürüdü bulutlar,
Büyüdü başım;
Gölgesine sığındım da saçlarımın
Ağladım.
Kalbimdi, kanamıştı.

Ve rüzgârlı gecenin ortasına
Sımsıcak düştü buzdan heykeli acının;
Şehrin iniltili yorgun bedeninde
Damar damar kasıldı sokaklar,
Ürkmüş bir sessizliğe yayıldı
Renkleri bütün çiçeklerin.
Yerden göğsü bir göğüs
Upuzun uyudum.

İçimde uğultusu akıl almaz kalabalıkların

İlk ağartıda yeniden çılgınlılandı;
Serin mavisi arınmışlığın
Pır pır uçurtma saçaklarından süzölmüş.
Hiç yakılmamış tütsülerin kokusu üstümde
Sonrasız bir arzunun ateşi başımda
uyandım.
Vakitti, erişmişti.

BARBAROS İRDELMEN

Neydi PIN Kodum

*Hesap makinesi
Excel yoktu
Her hesabı
Akıldan yapardım*

*Chat yoktu
Aşkımın sahilde buluşur
El ele yürür
Sohbet ederdim*

*Kişilerim yoktu
İsimler adresler
Telefon numaraları
Hepsi hatırımdaydı*

*Cloud yoktu
Resimler albümde
Dosyalarım klasörde durur
Gördüğümü unutmazdım*

*Getir
Yemek sepeti yoktu
Ev de ne varsa
Sofrada onu yerdim*

*İnternet bankacılığı
Kredi kartı ATM yoktu
Cebimde bozukluk
Cüzdanımda kağıt param olurdu*

*Şimdi bitince şarjım
Unuttuysam eyvah
Neydi PIN kodum*

*Meteliksiz aç
Aşksız ve mesleksiz bir hiçim...*

YUSUF FERHAT

KAYGININ ELİ KULAĞINDA

Ayaklanıyor gün
Yeniye konuşlanıyor yaşam
Kapağı açılmamış acılar duruyor şehrin kaldırımlarında
İstim üstünde kaygım
Yanık vedalar istiflenmiş ayrılığın tozlu raflarında...

Üşüyen bir yalnızlık var içimde,
Odama soğuk üfleyen.
Aklımda;
Kör bir uzaklık,
Ellerini ovuşturana.
Penceremde yanık kentin hikâyesini resimliyorum içime
Derin bir kuyuya taş atıyor ellerimdeki dağınıklık...

Serseri bir gölge yürüyor kaldırımda
Duvar dibi sığınmacısı yüreğim
Akşamın soğuk yüzünde titriyor yangın yerim
Kanadı yolunmuş kuştur beklentim,
Ayrılığın ayazında...

Bir dağ başı yalnızlığı oturmuş içime bugün
Ayrılık ses veriyor yollarda
Acı damlıyor suskunluğumun denizine
Günün göbeğini yumrukluyor zaman
Kaygının eli kulağında...

BÜLENT BULUT

İZMİR ESİNTİSİ

Ah benim saçı belinde
İzmir esintili gönlümün içi yârim

Her şeyini ilk görüşte sevdiğim
Saçını savurup salındığında
Baharı içimde hissettiğim

Hiçbir şeyine kıyamayıp
Gülüşünü seyrettiğim
Onunla huzur bulup dinlendiğim

Ruhunla körfezin meltemi gibi
Beni kendime götüren yârim

Gözlerinle bana baktığında
Kendime geldiğim

Her anını
Bana hissettirdiğin gibi
Geçir yârim..

AYŞE ŞAFAK KANCA / A.Ş.K.

KÖTÜ ŞİİR

kurtuluşa kadar verilen sav
-aşlar şaştı kendini
lanetli günleri geldi yaşamın
herben kendine yabancı vakti
o halde hakkımdır kötü şiir

omuzumuza sinmiş nice kor
yaşlar, yanan o
-teller bağlar bizi ancak
kuşlar konar alazlarına üzerlik
kurtuluş har meselesi

ne duysam yakan ne söylesem yanan
yılmadan ayıklıyorum dikenleri
katmerli yalnızlığımda, iyi şairler tanıyorum
kötü şiirler yazıyorum
bir elim kalem bir elim yas tutuyor, yalın
-ayak diriyorum kendimi geleceksin
diye hür
-riyet- adalet

BURCU ARSLAN

VE BEN

Buralarda karalar içlerine çekilince
Son nazlanmasıdır yalnızlığımın
Aldanış gibi uzanır Eylöl
Kırgın kızıl kahvelerin gölgesine

Kıyıda kalan son bir iki kadın
Şahidi kayalıklar güzelliklerine
Dalganın sesine karışır istemeden
Yalnız takanın yeşil avuntusu

Işıyan güneş üzerinde solgunsuz
Upuzun bir köpük umuttur
Mavinin laciverti bekleyişi
Soluksuzca dinletir kimsesizliği

Sana ait tüm renkler gibi
Bulaşır tüm zamanlarıma
Sessizliğini hayalden sunan
Kışı griden anlatan yağmurlar

Ve ben
Uzanabildiğim tüm mavilerine
Sormalıyım nasıldı
Bensizliğin

CENK TANOVA

Hep Buradayım

Hayat sıradan
Sesinin nemi kalmış
Her şey dün kadar eski
Ki dün Tanrı sendin

Elinde boya kalemleri
Havada bir yaprak aslı
Bedeninden kopan gölge gibi
Yarınki renklerin esiri oldun

Gelinliğin çiçek tozundan
Duvağında kelebekler
Nefesin telaş kokuyorum
Arılardan damat arıyorsun.

Ben mavi bir ağaçla yükseldim
Bir kule gibi birleştim gökle
Belki bir gün sığıcılar konar
Yada sen gelirsin gölgeme

Gözlerini biriktirdim avuçlarımda
Hala son kapı açık bekliyorum
Buralarda gün batımı aynı
Hayat yine sıradan

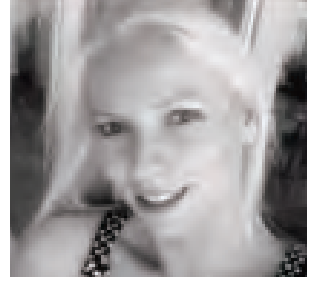
ELEM ERK

OLMAK

Zifiri karanlıkta dağıldı sözcükler
Sustuğum yerden incindim
Alıp başımı gitmek istedim Olimpos'a
Saçlarımı taramadan
Yüzümü yıkamadan
Ellerimi yüreğimin gözlerinde gezdirmeden
Konaklamak artık yolcular için değil
Kendine sığamıyor bazen insan
İnsan böyle zamanlarda aleme sığamıyor
Tutuyorum nefesimi sonuna kadar
Tuttuğum yerden kopuyor anılarım
İçimdeki ağaca dayanıyorum
Üç elma düşüyor masalın ortasında
Gün geceye vakitsiz bağlanırken
Yolcusuz yollar uzanıyor dağlara
Hüznüm kanatlanıyor karanlığa
Pervanenin içinde kalıyor buklelerim
Göğün yedinci katından geliyor taşlar
Yağıyor elemli sözlerim üzerine

ESER CERAN ERDİ

AYNA

Canımın oyalanma saatlerinde gözümün ışığıdır camdan yansıyan. Her sabah ve uykudan hemen önce, evime geldiğimde, yolların beni uzun uzadıya bir yerlere çekiştirdiği günbatımlarından trenler, vapurlar, yorgun günler akıyor. Karanlığın ışıkla kamaştığı anda, sonsuz bir macera geçiyor bulutların içinden.

Ey gölgesiz boşluk, loş rüyaların derin ağırlığı
Kenarda durur musun, kendimi göremiyorum.

MUALLA ALPAYDIN

RUHSUZ

aynada yüzün
yarım
seven yanın gitmiş

yollar tutulmuş
aynalar pus

donup kalsın
vedalar dudaklarında
söyleme sus

silinince çizgiler
yarımdır bedenler artık
kendi kuyularında
ruhsuz

GÜLTEN DOĞRUYOL İNCESU

Say ki Geçmesin Şiirin Tekliği

nice yürekler donup kalırken deli boranlarda
ben senden öğrendim kar tanesi olmayı
güneşin yedi rengi karışınca gövdeme
yağmur olmayı öğrendim
ben senden öğrendim
nehir olmayı
sel olmayı
tufan olmayı
ne varsa yüreğimde sana dair
sana sürüklenmeyi öğrendim
denizler aktı yüreğimden
ak kağıtlar üstüne
hiç durmadı mürekkepten yağmurlarım
ben senden öğrendim
yüreğimi alıp avuçlarıma
bir dize daha dökebilmek için hayatın kalıbına
kanatırcasına sıkmayı sabahlara dek
ey düşlerimin enginliği
yüreğime esen meltem
özetlersem kısaca
sen kalemde hünerimsin

MEVLÜT ŞENER

BİR GELİNCİĞİN PORTRESİ

Temmuz gelinciklerini
Öperek büyüyen
Bir şiir olduğum söylenir
Mısra'sı eksik şehirleri
Tamamlayan bir hüznün çiçeği

Güneşin ve yeşilin
Söyleştiği göl kıyılarında
Ağaçların gövdesini ezberleyen
Bir karınca olduğum da söylenir
Kaybolan emeğin nakaratını
Acıyı onaran yeni bir tanımla
Dilinden düşürmeyen

Yaprağın ve kuşun sesiyle
Demlenen sarı bir evin
Bahçesinde incirler büyüten
Bir anne olduğum da söylenir

Ateş böceğinin yasını
Gelinciklerin dalından dinleyen
Gözün göze değmediği akşamların
Eski bir şarkısını söyleyen...

NİLÜFER UÇAR

şiiirin kürkü

kuyudan öç alan rüzgârın işgüzarlığıydı
sorguladı yaşamın renk değişimini
sorgudaydı bakışları, gördüm / sırladım
yağmursuz bulut gibi bir ömür nihayet
gelip geçen

sustu / kalbinde vurulan ceren
gecenin hacmine sığdıramadı düşlerini
sıcak gülümsemenin gölgesi düşünce yastığa
sende taşınmaz aşk, bende kristal sabır
yürek deliye döndü fırtına vadisinde

kokun gece'ye, sevincin gün'e kaldıysa
ruhla bedeni ayıran ayraç / suç hangi kitapta
öteki dediğin an bu an, hevesi kundaklı ninni
zaman / zaman aşkına film çeker
yapay zekayla

yaşamın etini dişlerine geçirip
girince zamanın damalı koluna
gözlerimin dalgası denizin kalbinde çarpar

bilir misin? dört mevsim yürek çözgüm
sanma ki ömrümde uzun şiirler var
şiiirin kürkünde imgeler söküp alacağım
ömür denen her cümleye şiirler yazacağım

HATAY RESTAURANT ALBÜMLERİNDEN...

Hazırlayanlar: Mehmet Ali Işık & Kadir İncesu

MEHMET ALİ IŞIK 10. GÜN

Lütfi Kırdar'dan Adalar görünür
Odamda yatağım ömrüm sömürür
Doktora hemşireye durum sorulur
Söyle be doktor sonu ne ola

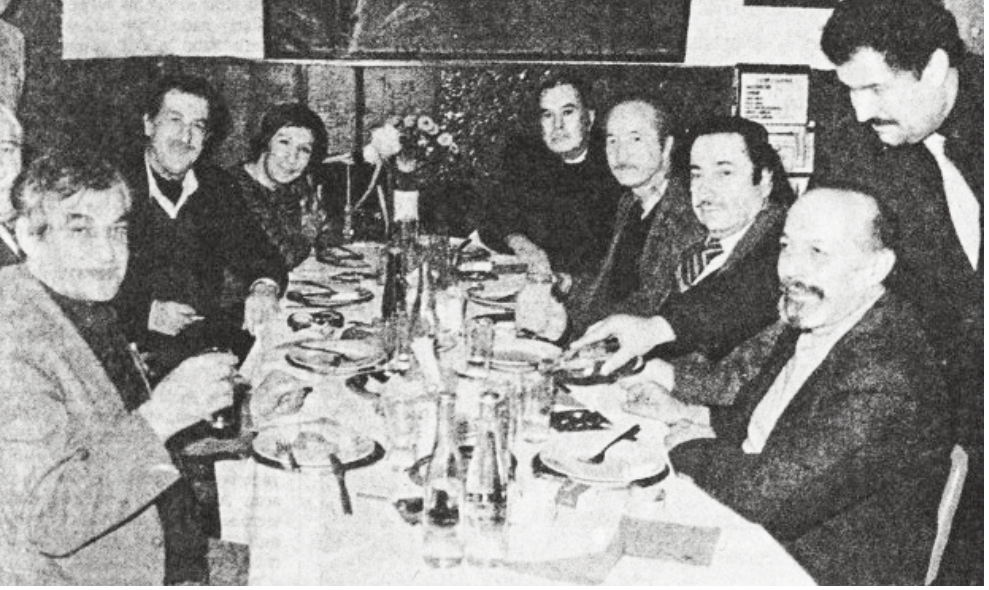
Dokuzuncu kat oda No 517
Birkaç gün burası ömrümü yedi
Sanki çıkmayacağım ebedi
Söyle be doktor sonu ne ola

Saray gecekondur hiç fark etmez
Normal nefes almama hiç kar etmez
Zengin ol fakir ol bu çile bitmez
Söyle be doktor sonu ne ola

Hastane oldu hapishane
Gel halimi bir sorsana
Yazsaydım hepsini sığmazdı destana
Söyle be doktor sonu ne ola

Haber güzel Deniz Arslan hemşireden
Sanki hastane nefes aldı birden
Böyle sıkıntıya düşürmesin yaradan
Söyle be doktor sonu ne ola

25 Nisan 2021

Mehmet Ali Işık, Cemal Süreya ve Arkadaşlarına Hizmet Ederken

Mehmet Ali Işık, Mesut Şenol ve İbrahim Ünlü

ARTLIFE

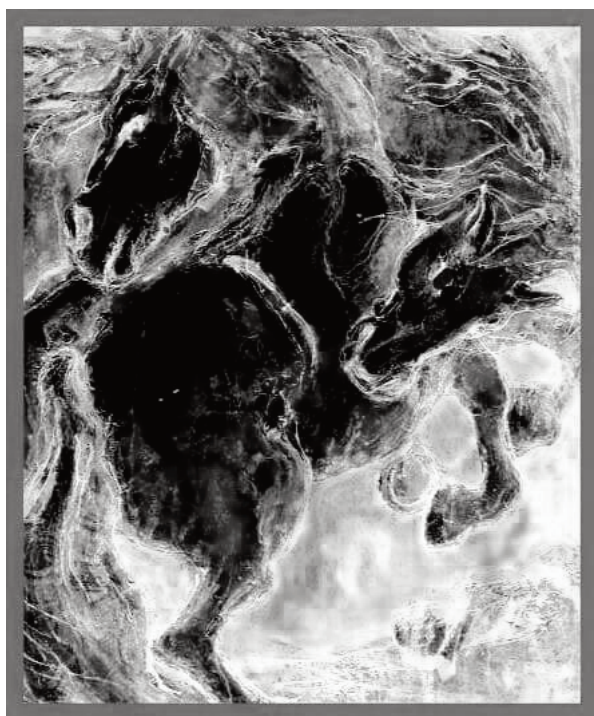
Mariana Georgieva

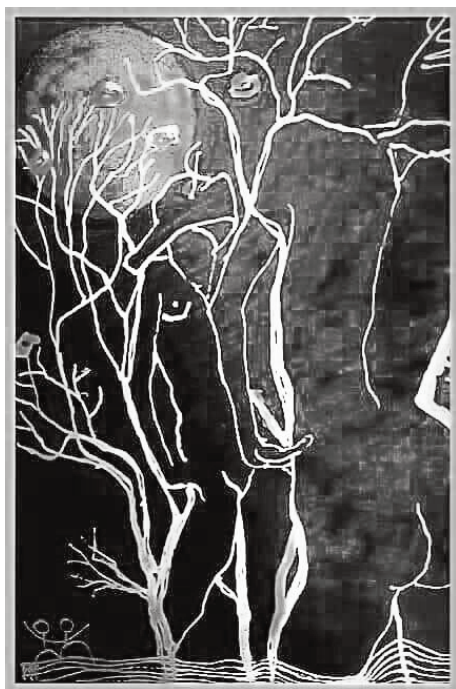
Sofya'da dünyaya geldi. Resim dalında "*Jules Pasquin*" Sanat Akademisinden mezun oldu. Seramik İşleri Bulgar Sanatçıları Birliği üyesidir.

Ulusal Hazine olarak sertifikalandırılan resimleri "*Ulusal Galerisi*"de yer almaktadır. "*Gözde Sanatçı*" olarak altın madalya ile ödüllendirilmiştir. Resimleri Bulgaristan'daki ve diğer pek çok ülkedeki özel ve kamu galerilerince satın alınmıştır. Çok sayıda ortak ve bireysel sergilere katılmıştır.

Resim ve seramik alanında düzinelerce uluslararası etkinlikler için Karadağ, Slovenya, Sırbistan, Romanya ve Bulgaristan'daki programlara davet edilmiş ve katılmıştır.

BEŞİKTAS
BELEDİYESİ

Çiğdem Kazaklı Turgut
Camaltı Yağlıboya ve Suluboya Resim Sergisi
Tarih: 25 Kasım - 01 Aralık 2021
Yer: Beşiktaş Belediyesi Akatlar Kültür Merkezi

“Hayat geçmişle geleceğini dengede tutma becerisinden ibarettir. Geçmişe fazla eğilirsen geleceğin tehlikeye girer, denge bozulur, seni yerden kaldıracak bir geçmiş de bulamazsın.”

GÖKSU N. ÇAKIR

bilge, kedi olmak istiyor